

PREDZNANYA
PRAVICZ
SZAMOSZVOJNEH
VUGERZKEH

DOMIŃ IMBRIHA

Vszeh Pravicz Doktora, pri Velikeh Skolah Zagrebechkeh Dogodozpisza Pravicz Szamoszvojneh Vugerzkeh, y oveh izteh tak Varaskeh, kak y Zaglavneh Navuchitela Kralyevzkoga, Ochitnoga, Narednoga, Navuchitelov ovde Pravdoznanzkeh Ztareshine, Obodvojega Szuda priszesnoga Pravdopravnika, y Szlavne Varmegyie Zagrebechke Szudbenoga Ztola Priszednika.

VU ZAGREBU,
z-Novoszelzkemi Szlovami.
1818.

Vsza vszem naj dragsha Domovina jedina vu szebi zadersava.

Omnes omnium caritates Patria una complexa est.

Cic. de Off.

PREDZPOMENEK.

Buduch da mi vu takve Dobe sivemo, vu koje vszi Europeanzki Narodi Jezik szvoj narodni preſtimavaju na tuliko, da vu nyem izte vekshe Navuke izpiszavaju; da nye szledech y ja Pravicze szamoszvojne Vugerzke *(Jus Privatum Hungaricum), y naj pervich Predznanya Navuka ovoga vu narodnom nashem Horvatzkom Jeziku na Szvetlo dam, ha Miszel ovu doshel jeszem.*

Od ove Miszli taki, kak berse mije na Pamet doshla, bil bi moral odztupiti, akor bi liztor Teskochu ovoga Dugovanya y Velikochu k-nyemu potrebnoga Truda pred Ochi bil imal.

Kak veliko je ovo Dugovanye y kak velik k-nyemu je potreben Trud, vre od onud lehko zpoznasze, da ja po zevszema netrenom do szada idem Putu. Ar od Pravicz vu nashem Jeziku, na kuliko mije znano, jedini Werböczy Stefan *(Opus Tripartitum), y ov takredek nahagyasze, daga ja k-Rukam dobiti nikak niszem mogel, ter tak prez vszake perveshe Zteze novoga szamszi Puta pertim.*

K-tomu vre napervo vidim da vnogi zmed nasheh Domorodczev, akoprem szami iz nikakvoga josche vekshega Navuka nikaj van dali niszu, za oshtre Szudcze szebe poztavili, y ovo ovde, ono onde meni zpochituvali budu.

Metemtoga nit ovo, nit ono od Nakanyenya mene ne odvracha. Ar ako nigdo Puta terti nebi pochel, z-Ternyem bi on vszigdar, y z-Kupinyem zaraschen oztal,

ter nebi lepo bilo, da tulikeh Plemeniteh okolo nasz Narodov, za narodni nyihov Jezik tak z-kerblyiveh, Peldu teda negda naszleduvati y misze nebi podztupili, y ovak da szamo mi Jezik nash narodni bi za nemar dersali y poteptavali.

Nit oshtreh Szudczev, koji vre za vandanem ovem I. Poszlu prez vszake Dvonbe zdignusze, bojatisze imam. Kajti zjednum Ztranum ki bi na nye pazil, vu nijednom zevszema Jeziku nikaj nebi vandal, ar oni vu nijednom Jeziku nigdar nesale; z-drugum Ztranum pako, ja pri vszake dvojnlyive Rechi, y dvojinlyivom Rechih Zkupszlosenyu druge tak vu Praviczah nasheh, kak y nashem Jeziku kruto vuckene popitati, y poleg nyihovoga Izgovora dersatisze nezamugyavam, ter ovak y izti Jezik k-onoj Zvershenozti, k-kojoj je moguche, dopelyati terszimsze. Ako vendar gdo kaj bolshega znaide, nyemu poszlushen, y zahvalen, kak bersemi na Znanye dojde, zato vszigdar budem.

To od zvanzkoga Licza Poszlov mojeh: od nuternyoga pako Zavjetka nyihovoga znati je: da one ja ne iz ztranzkoga kojega Jezika szamo van izpiszavam, y tak tugya na nash Jezik jedino prenasham; nego da oni na Nachin meni vre od negda laztoviti, y kak ja iz Navuchanya Let tulikeh zpoznal jeszem, za Poszlushitele moje naj prikladneshi, ovak, kak ov Poszel moj Ivi, zkupzpravlyeni, na naj menyshe Ztranke razshirjeni, y tak na naj vekshu Szvetlozt poztavlyeni, z-naj visheshem Dopuschenyem van izhajali budu.

Nije vendar ovde miszliti, kak da nebi vnoga szim zpadajucha vu drugeh Kni-

gah Pravdoznanczevsze vre nahajala. Ja odperto valujem, da kakgod vu vszakom Znanyu pervesheh Trudi poszledneshem jeszu hasznoviti, tak y to z-menomsze pripecha. Nistarmanye vszaki lehko bude zpoznal, da ja niszem po pervesheh Tragu kakti Ovcza za Ovczami drugemi szlepechki ishel, nego da od nyih y odztupiti, gdeszem Temelya dozta nashel, za Pregresku jaszi niszem dersal.

K-ovomu I. Poszlu priztuplyuje takaj od Pechatih vu oszebnom, od Lizto-Znanya vu obchinzkom y od Raztolnachnikov Pravicz nasheh obilneshe Govorenye za vekshu Pravdoznanzkeh Vuchenikov mojeh Haszen, kojem ja vre Leto szedemnajzto vezda Pravicze Vugerzke razszvetlujem, potlam kak vre predi Leta tri Navuchitelov Pravdoznanzkeh Mezto szamo zpunyaval jeszem.

Ali zato od szebe ja zadnyich tuliko nikak ne dersim, y za tak szrechnoga szebe ja szam nikak neprestimavam, kak da nebi nichije druge Ochi kaj zversheneshega znajti mogle. Meni dozta je ona velika Radozt, koju imam, daszem Puta Domorodczem mojem odperl, po kojem z-menyshem od szada Trudom ztupati y na dalye iti bude mochi. Dozta mije ono oszebujno y veszelo Pripechenye, da ne szamo vszi pervi Velikashi nashi, y vsze vekshe nashe Ztolicze szudbene; nego y druga vsza zkorom Gozpoda Horvaczka, kakti navuchneh Trudov Prestimaniteli preveliki, dasze Poszli moji Domorodczki ztem lese, y berse nastampati mogu napervo podpiszati jeszusze doztojali. Oveh Imena, da moju kuliko je moguche, Zafalnozt ochitujem, ovde prilositi za dusnogasze dersim.

Imena Gozp. (z-czel. Chaztj.) Podpiszczev za Prav. Vug. vu Horv. Jeziku.

za Knig.

Iz Ztalisha Duhovnoga.

*
* *

Maximilian Verhovacz Biskup Zagr. y Zkr. Toln. 10.
Konftantin Stanich Biskup Krisevechki 4.
Imbrih Raffay Biskup Diakovarzki 10.

*
* *

Imbr. Vóry Lector y Kan. Zagr. 1.
Jos. Gr. Sermage J. Ztol. 3.
Jos. Salecz J. Kamarzki 1.
Stef. Sostarecz J. Gorich. 1.
Jos. Domin Jasp. od Vaske 1.
Imbrih Pozojevich Jaspr. Zachesz. 1.
Stef. Vulama J. Urbocz 1.
Vencz. Viczelini Jasp. Turopolzk. 1.
Josef Host Kan. Zagr. 1.
Karol Vukassovich t. i. 1.
Mihaly Horvatich t. i. 1.
Jos. Verhovacz t. i. 1.
Imbr. Osegovich t. i. 1.
Ferencz Koritich t. i. 2.
Mark. Mahanovich t. i. 1.
Ivan Kraly Duh. Zt. Protokol. 1.
Jos. Clemens Zt. i. Kanczelista 2.
Ivan Budich t. i. 1.

*
* *

Luk. Klokochevich Kan. Chaztn. Zagr. 1.
Jos. Kovachevich t. i. 1.

za Knig.

Iz Ztalisha Szveczkoga.

*
* *

Ignatz Grof Gyulaj Ban Horvaczki y Zk. T. 10.
Sandor Gr. Erdödy Supr. Kom. Var. y Zk. T. 5.
Donat Lukavzky Supr. Komesh Zagr. 4.

*
* *

Josef Kussevich Mester Horv. y Slav. 1.
Ivan Chachkovich Ztol. Banzk. Priszednik 1.
Aloyz. Busan Zt. B. P. 2.
Juraj Bellofsevich Zt. B. Priszednik 1.
Andrash Markovich Zt. B. P. 1.
Stef. Pomper Zt. B. priszesni Not. 1.
Simeon Klarich to izto 1.
Stef. Bujanovich t. i. 1.
Lazar Praunsperger t. i. 1.
Frid. Jellachich t. i. 1.
Mihaly Aguftich t. i. 1.

*
* *

Jos. Miloss Ztola Szudb. Kr. H. y Sl. Prezesh 1.
Pav. Pozvek Zt. iztoga Priszednik y Toln. Kr. 1.
Lud. Bedekovich Zt. i. P. y Kom. Kr. 1.
Stef. Osegovich Z. i. P. 1.
Pav. Kaloczy t. i. 1.
Nep. Gr. Erdödy V. V. V. K. t. i. 1.
Valentin Kirinich Zt. i. Notariush 1.

* * *

Andrash Jurissich Ztolne Cz. Z. Prebendar 1.
Aloyz. Wolfstein t. i. 1.
Ign. Fürst t. i. 1.
Lud. Mayer Preb. Szv. Marka. 1.

* * *

Gabriel Vallichich V. Rektor Vuch. Bogoszl. 1.
Jos. Haramusztek Prof. Bogoszl. 1.
Jos. Shott t. i. 1.

* * *

Mihaly Vuczich Vicze Jaspr. Glinzki 1.
Jos. Markulia V. J. Beleczki 1.
Jos. Mihallcz V. J. Vugrovechki 1.
Jos. Krizmanich V. J. Ztubichki 1.
Jos. Gorschak V. J. Petrinzki 1.
Ignatz Uzorinacz V. J. Kamarzki 1.
Ant. Vranich V. J. Karlovechki 1.
Pav. Zvornik V. J. Belovarzki 1.
Andr. Lázár V. J. Zelinzki 1.
Pav. Ruskan V. J. Nashiczki 1.
Andr. Fergich V. J. Virovitichki 1.
Mihaly Kollarich V. J. Ivanichki 1.
Stef. Belasz. V. J. Moszlavechki 1.
Pav. Mravinecz V. J. Varasdinzki 1.
Imbrih Pendelin V. J. Taborzki 1.

Math. Puntler Z. i. Protokolista 1.
Ant. Koosz Z. i. Kantzelista y V-Szud. 1.
Alb. Jellachich Z. i. K. 1.
Mikl. Koosz t. i. 1.

* * *

Nep. Babochay Varm. Z. V. Kom. I-vi 2.
Imbr. Lentulay V. Z. V. Kom. II-gi 1.
Lad. Jakopovich Varm. Perezept. y As. 1.
Kristof Blasekovich Veliki Szudecz V. Z. 1.
Frid. Liszjak V. Szudecz Varm. izte. 1.
Ivan Mihanovich t. i. 1.
Stan. Chegetek Vel. Sz. 1.
Stef. Babochay Vel. Sz. 1.
Stef. Ditkovich V. Szud. 1.
Pet. Krajachich t. i. 1.
Jos. Briglevich Varm. i. V. Fisk. 1.
Jos. Mihokovich Varm. i. As. y Vrachitel 1.
Jos. Stajdacher Var. Zagr. Not. 1.
Daniel Jellachich Kapitan 1.
Fer. Perczy iz Piszarnicze Vojn. 1.
Mikl. Czernkovich Advokat Vojnichki 1.
Ant. Czappan Fisk. 1.
Peter Klemenich Prof. Gram. v-Zagr. 1.
Ignatz Andrievich Reg. Varas. Z. 1.
Ivan Bubanovich 1.
Mathiash Csepregi Nav. Sk. Narodzk. Zagr. 1.
Ignatz Lintzinger t. i. 1.

* * *

Ivan Baumgarten Pleb. na Fare Brezovicza 1.
Math. Bedekovich — — — Farkassich 1.
Anton. Benczetich P. na F. Radoboy 1.
Stefan Benuczy P. na F. Draganecz 1.
Ferd. Berklash P. na F. Miklosh 1.
Aloyz. Bernath Adm. F. Szrashicza 1.
Jos. Bezuh P. na. F. Koztajnicza 1.
Vid. Blasekovich P. na F. Ploschicza 1.
Ivan Boguth P. na F. Sumbergh 1.
Ivan Bradicza P. na F. Zachretje 1.
Mihaly Bukvich P. na F. Bebrina 1.
Simeon Chuchich Prof. Mudroznanzt. v Zagr. 1.
Jos. Chuk P. na F. Moszlovina 1.
Ivan Czelinschak P. na F. Dubrovschak 1.
Ferencz Czunich P. na F. Mihovlan 1.
Ign. Debich P. na F. Bukovicza 1.
Ant. Delimanich P. na F. Gorna Zelina 1.
And. Diakovich P. na F. Szladovecz 2.
Pavel Divich Adm. F. Orahovicza 1.
Ferencz Domin P. na F. Novochiche 1.
Ivan Draganecz P. na F. Lupoglav 1.
Dan. Dubravchich Adm. F. Gyelekovecz 1.

* * *

Lud. Grof. Sermage Kom. Kr. 1.
Jur. Briglevich Advokat 1.
Ignatz Kavits Kaszir Varas. Z. 1.
Ferencz Kossutich Fisk. Kapt. Z. 2.
Gregor Degoriczia Prof. Szlosnogovorn. 1.
Thom. Koschjak Inspector Sk. Narodn. Zagr. 1.
Mihaly Szegyiboky Prov. Kapt. v Kralyevczu 1.
Jos. Gerechtshammer Tergovecz 1.
Ivan Lanovich t. i. 1.
Ath. Millossevich t. i. 2.
Cziril. Szuknaich t. i. 2.
Dan. Jaksich t. i. 2.
Ivan Demetrovich t. i. 1.
Pav. Vogyich t. i. 1.
Marinovich t. i. 1.
Anton Grabina Provisor v-Topolovczu 1.
Jos. Fischer Tergovecz 1.
Ivan Popovich t. i. 1.
Den. Novakovich t. i. 1.
Ferencz Mayer t. i. 1.
Mark. Vugrinovich 1.
Fer. Rudolf Knigotersecz Zagr. 5.

* * *

Francziska rogy. Verhovacz, Toln. Novoszel Vdova 1.
Karol Gregcrich Aktuariush Kotar Sk. Zagr. 1.
Sander Blasekovich Vice Fisk. Kapt. Zagr. 1.
Ant. Shufflay Prof. Teloznanztva 1.
Ant. Russnov Advokat 1.
Jur. Novachich Kasznar 1.

Math. Furdi P. n. F. Vratishinecz 1.
Gabor Gashich P. n. F. Doln. Zelina 1.
Ant. Gerdenich P. n. F. Jezero 1.
Ivan Globlek P. n. F. Belecz 1.
Filip Glogh P. n. F. Sasina 1.
Stef. Gmaz Prof. Poeżisha vu Posegi 1.
Jos. Golubar P. n. F. Szuhodol 1.
Fer. Golubich P. n. F. Breghi 1.
Ant. Gomerchich P. n. F. Gore 1.
Greg. Gorichky Adm. F. Vivodina 1.
Jos. Gorichky P. n. F. Topuzka 1.
Mart. Gregorich P. n. F. Kralyevecz 1.
Fer. Gyuresin P. n. F. Rozgo 1.
Jos. Gyurkovechki P. n. F. Szamaricza 1.
Jos. Horvath de Sz. Peter P. n. F. Pomorje 1.
Ivan Horvath P. n. F. Magyarevo 1.
Pet. Horvatich P. n. F. pri Szv. Marku v Zagr. 1.
Mikl. Jelak Czeremoniar. Kapt. Zagr. 1.
Jos. Jozipovich P. n. F. Csagyavicza 1.
Juraj Jurchich P. n. F. Dubicza 1.
Ivan Ivanchich P. n. F. Stefanye 1.
Math. Koczian P. n. F. Rovische 1.
Iv. Koren Adm. F. Gvozdanzko 1.

Jos. Sufflay Dir. Sk. Nar. Zagr. 1.
Hyer. Horvath 1.
Jos. Jurchich Dokt. Prav. 1.
Pav. Vakanovich Major 1.
Fer. Tropper Kapitan 1.
Ludov. Jellachich Doktor Pravicz 1.
Imbrih Karvanchich Fisk. Grof. Kegl. 1.
Jos. Syprak Fisk. Kr. 1.

*
* *

Amalia Groficza rogy. y Vdova Sermage 1.
Fer. Shimunchich Vel. Szud. Varasd. Varm. 1.
Ivan Chegel V. Szud. onde 1.
Ivan Novak Sedr. Priszednik Varasd. Varm. 1.
Iv. Nep. Lovinchich negda V. Komesh 1.
Sand. Káloczy Ritmaister 1.
Stef. Iv. Jellachich Priszedn. V. V. 1.
Adam Schvagel t. i. 1.
Ferentz. Vinkovich Major 1.
Kasimir Jurjnich Priszedn. V. V. 1.
Josef Gallyuf Familiarish Dv. Kr. 1.
Mikl. Farkàs Pref. Gr. Kanczelariusha Jos. Erdödy 1.
Bolt. Piszachich Priszedn. V. V.
Thad. Ferrich t. i. y Fiskal 1.
Stef. Fischer t. i. 1.
Nep. Sandor t. i. 1.
Stef. Szokolich 1.
Jos. Magyar Gozp. Zemelyzki 1.

Luk. Kovachevich P. n. F. Podgoracz 1.
Pater Moritz Kovachich Gvard. v-Chakovczu 1.
Peter Krajachich P. n. F. Nova Bukovicza 1.
Marian Krajnovich Prebendar v-Jazke 6.
Jak. Krisanich P. n. F. Kapela 1.
Ant. Kuntarich P. n. F. Martianecz 1.
Ferd. Lamoth P. n. F. Kis Tabor 1.
Anton Lepstek P. n. F. Graneshina 1.
Jos. Lukinich P. n. F. Lyubeschicza 1.
Pet. Marakovich P. n. F. Pitomacha 1.
Jos. Maretich P. n. F. Remetinecz 1.
Adam Markovich P. n. F. Krapina 2.
Mathias Martinashevich P. n. F. Kobash 1.
Mikl. Masuran P. n. F. Jeszenovacz 1.
P. Fer. Matassovich Prodik. v-Viroviticzi 1.
Josef Melinecz P. n. F. Sabno 1.
Mih. Mihich P. n. F. Berdovecz 1.
Jos. Mihokovich P. n. F. Krapje 1.
Thom. Miklôushich P. n. F. Ztenyevecz 1.
Jos. Milekovich P. n. F. Markussevecz 1.
Iv. Milyevich P. n. F. Novakapela 1.
Fer. Moravecz P. n. F. Dekanovecz 2.
Iv. Nemchich P. n. F. Imbrihovecz 1.

Juraj. Jakopecz Inspektor v-Klenovniku 5.
Pet. Junkovich Advokat 1.
Ant. Rosich Prof. Gram. v-Varasdinu 1.
Marko Bedekovich Gozp. Zemelyzki 1.
Iv. Tkalecz Provisor v-Loboru 1.

*

* *

Imbr. Koritich V. Komesh I-vi V. Kris. y T. Kr. 2.
Imbrih Farkash Ladavecz Lovrechine 1.
Jak. Uzorinacz V. Szud. V. K. y As. 1.
Iv. Nemchich t. i. 1.
Jos. Kardoss Ekzaktor y As. V. K. 1.
Ign. Standuar Ekzaktor Bisk. Zagr. y Ass. 1.
Alexiush Fogass As. V. K. 1.
Ferd. Thomekovich Insp. Gr. Jur. Erdődy 1.
Ivan Somogyi Szud. Varash. Kris. 1.
Mikl. Vallichich Fisk. y As. V. K. 2.
Pav. Bubanovich Kaszn. v-Rakovczu 1.
Taiczner 1.
Mayerhoffer 1.
Szamuel Reskovacz iz Koprivnicze 1.
Pet. Reskovacz Tergovecz 1.
Ferencz Cziráky Provisor Gr. Jur. Erd. 1.
Pav. Verhovecz Kaszn. v-Biszagu 1.

*

* *

Thom. Gr. Keglevich Vek. Kn. Poseske V. 3.

Jur. Novak P. n. F. Kis Goricza 1.
Juraj Orlik P. n. F. Oborovo 1.
Juraj Osegovich P. n. F. Pleshivicza 1.
Lad. Ozterhuber P. n. F. Lopatinecz 1.
Imbr. Pachek P. n. F Racha 1.
Jos. Páleſchak P. n. F. Dombra 1.
Fer. Papesh Adm. F. Jama 1.
Martin Pavchecz P. n. F. Czerje 1.
Fer. Pavetich P. n. F. Gyergyevecz 1.
Jos. Pehninger P. n. F. Konſchina 1.
Fer. Pintárich P. n. F. Polyana 1.
Stef. Pomper P. n. F. Tuhely 1.
Marko Pozder P. n. F. Trojztvo 1.
Jos. Poztich P. n. F. Zacheſzanye 1.
Fer. Pukshecz P. n. F. Hlebine 1.
Stef. Pukshecz P. n. F. Topolovecz 1.
Jos. Puskarich P. n. F. Miholecz 1.
Ad. Ratafich P. n. F. Buchje 1.
Ign. Rochich P. n. F. Chucherje 1.
Stefan Rogan Adm. Fare Vrabche 1.
P. Dan. Shiletich Gvard. v-Viroviticzi 1.
Ivan Shepak P. n. F. Prishlin 1.
Mih. Shutey P. n. F. Szamobor 2.

za Knig.

Iv. Choka Vel. Not. Varm. Pos. 1.
Thom. Kralyevich Vel. Szudecz Varm. Pos. 1.
Juraj Szubotich Vel. Fisk. y As. Ond. 1.
Ivo Matkovich negda Pref. Kameral. 1.
Fer. Srimchevich Prof. Gr. v-Poseg. 1.
Iv. Franikich t. l. 1.
Mih. Mattakovich Nav. Norm. Ond. 1.
Juraj Juratovich Szudecz Varaski ond. 1.

* * *

Mark. Delivuk Adm. Kam. y As. V. Szremzk. 1.
Hersich Major v-Belovaru 1.
Boſzanecz Laidinant 1.
Mih. Kovachevich Laidinant 1.
Tittenbrun Zaztavnik 1.
Murr iz Topolovcza 1.
Elias Mandich Laidinant 1.
Kersnyavi Ign. Ekzaktor Kapt. Zagr. 1.
Ant. Wraneſsich Prov. Kapt. Z. v-Banatu 1.
Matiaſsich Kaſznar K. Z. v-Banatu 1.
Mikl. Rajakovich Span Gozp. Viroviticzke 1.
Jos. Mesko Purg. v-Belovaru 1.
Fer. Lugarich Notarius v-Bukoviczi 1.
Mikl. Jankovich Tergovecz 1.
Thom. Loncharich Bregov Meſter Gr. Feſtetich 1.

Jos. Sipufsich P. n. F. Brod 1.
Jos. Spanich Adm. Fare Jelenzka 1.
Jur. Spanich P. n. F. Ludina 1.
Ant. Spelletich P. n. F. Preszeka 1.
Fer. Strehe P. n. F. Ivanzka 1.
Stef. Sugely P. n. F. Turen 1.
Jos. Szacher P. n. F. Orehovicza 1.
Filip Szmolecz P. n. F. Orehovecz 1.
And. Turk P. n. F. Sandrovecz 1.
Jos. Ujváry P. n. F. Dubovacz 1.
Zlatovuztni Vóry Prezidensh. v-Koztajn. 1.
Auguft. Vrabecz predi Reda Szv. Pav. 1.
And. Verhovecz P. n. F. Krajzkavefz 1.
Fer. Vizjak P. n. F. Nagy Bukovecz 1.
Ant. Vlafsich P. n. F. Vidushevecz 1.
Thom. Vuchich P. n. F. Lukach 1.
Ant. Vukafsovich P. n. F. Petrovofzelo 1.
Math. Vúkovich P. n. F. Bosjakovina 1.
Ivan Zahulya P. n. F. Ofzlovicza 1.

* * *

Bóltek Bacho Kapelan Fare Jazka 1.
Mikl. Czernek K. F. Mihovlan 1.
Ivan Galovich K. F. Hrashina 1.

* * *

Luk. Lyubich Karlovech. Szud. Pervo Szedn. 1.
Sivkovich Major 1.
Siga Hervachich V. Komesh Turopolzk. 1.
Antolovich Oberlaitinant iz Dubicze 1.
Pav. Gergich Kapitan iz. Jefzenovcza 1.
Ferencz Petrak Advokat 1.
Juraj Barlabas Provifor v Jazk.
Juraj Maximilian Horvath 1.
Ant. Plavich Kafzn. Kapt. v-Szizku 1.
Imb. Varjachich Prov. Kapt. v-Szizku 1.
Jos. Szmendrovich Poft M. na Rak. Pot. 1.
Iv. Imöhl Kafznar na Rechiczi 1.
Fer. Krizmanich Komishar v-Dragan. 1.
Jos. Czerjak Shatzar Obch. v-Jazke 1.
Jos. Mikloushich Szud. Opiduma Jazka 1.
Luk. Petrovich iz Koztanicze 4.
Stef. Szovich. Ond. 1.
Mih. od Miskich ond. 2.
Fer. Vakanovich 1.
Lazar Ratkovich iz Dubicze 1.
Jokaim Kattanovich iz Koztajn. 1.
Lovr. Petrachich Nav. v-Petrini 1.
Jos. Knefich t. i. 1.
Math. Petrachich Oveh Nameztn. 1.
Miklosh Chaich 1.
Ivan Krajnak Kantzel. Grofa Ekzakt. 1.

Mikl. Herakovich Kanczel. Bisk. Kris. 1.
Mikl. Homotarich K. F. Ludbreg 1.
Ignatz Horvath K. F. Ztenyevecz 1.
Jos. Hovanecz K. F. Czirkveno 1.
Jos. Hranyecz K. F. Gor. Zelina 1.
Jak. Hrushkovich K. F. Kaproncza 1.
Jur. Korbar K. F. Jezero 1.
Mihaly Kramarich K. F. Chazma 1.
Mikl. Kushelich K. F. Radoboy 1.
Ivan Marenchich K. F. Nedelische 1.
Andr. Mraak K. F. Shipak 1.
Jos. Novak K. F. Nedelische 1.
Ant. Parczer K. F. Szv. Berczk. 1.
Mark. Pepelar K. F. Viszoko 1.
Mikl. Polovich K. F. Petrovina 1.
Fer. Schindler K. F. Rakovecz 1.
Imbr. Serdin K. F. Nagy Bukovecz 1.
Mih. Szmichiklasz K. F. Shumberg 1.
Stef. Szukelich K. F. Tuhely 1.
Juraj Verbek K. F. Kaproncza 1.
Ivan Vifsak K. F. Martianecz 1.
Lud. Zahulya K. F. Racha 1.
Ivan Ztanefsich K. F. Doln. Zelina. 1.

za Knig.

Stef. Pussich Gen. Perczept. Gr. Kantz. Erdödy 1.
Imbrih Jurifsàk 1.
Ant. Kerczivoj Prov. v-Selinu 1.
Pav. Gvozdanovich 1.
Math. Berkovich na Lekeniku 1.
Ant. Borovjak na Peschenicze 1.

Poszlushiteli Bogoszl.
L. IV.

Stanisl. Babich	2.
Ivan Bennak	1.
Mikl. Bennich	1.
Adam Berlek	1.
Jos. Kovachevich	1.
Jos. Krefzinger	1.
Ign. Kriztian	1.
Bolt. Nunkovich	1.
Jos. Presburger	1.
Fer. Shegovecz	1.
Imbrih Szekula	1.
Jos. Thusak	1.
And. Zadravecz	2.

L. III.

Daniel Prufzacz	1.

L. II.

Fer. Walner	1.
Jos. Verchek	1.

L. I.

Adam Kraft	1.
Jos. Mihalicz	1.
Juraj Rusich	1.

Mudroznanztva L. II.

Ivan Dolachki	1.
Rok Gerenchér	1.
Julian Horvathek	1.
Ivan Kukulyevich	1.
Pav. Kushecz	1.
Fer. Kufsekovich	1.
Fer. Kuttashy	1.
Ant. Pepelko	1.

L. I.

Mikl. Gerchich	1.
Stef. Jungvirth	1.

Poszlushiteli Pravicz
L. II.

Lud. Bellosevich	1.
Ivan Briglevich	1.
Herman. Busan	2.
Ant. Cheh	1.
Juraj Fodroczy	1.
Thom. Jellifsevich	1.
Stef. Kramarich	1.
Adalb. Martinkovich	1.
Nep. Novakovich	2.
Stef. Pavlekovich	1.
Thom. Piszachich	1.
Jos. Poldrugach	1.
Jos. Serjavich	1.
Ferd. Serjavich	1.
Jos. Szakach	1.
Imbr. Zàborzky	1.
Sand. Zdenczay	1.

L. I.

Sandor Kraly	1.
Ign. Siccora	1.
Ferd. Spissich	1.

DELOV KAZITEL.

D e l I.

PREDZNANYA
PRAVICZ (*JURIS*) VUGERZKEH SZAMOSZVOJNEH (*PRIVATI*).

§. 1.

Priztuplenye k-Poszlu.

Pokehdob vre *Werböczy Stefan*, glaszoviti on Pravdoznanecz (Jureconsultus) vugerzki, Trojztranzki Poszel szvoj (Opus Tripartitum) z-*Predgovorom* (Prologo) je nakinchil, one vu szebi zadersavajuchem Znanozti (notiones), kojem, kajti nyihova Potrebocha vu Pravdoznanyu (Jurisprudentia) vszaki Chasz napervo dohaja, Doba nasha *Predznany* (Præcognitorum) Ime nadela je; zato y mi tak na Peldu nyegvu, kak y izti Red pravi gledech, Predznanya Pravicz vugerzkeh ſzamoszvojneh Poszlu nashemu predpoztaviti, y ona od *Preſtimanozti Pravicz* oveh, koja za Znanye nyihovo selneshe navchitiſze mladoga Domorodcza gene, y od *Pravichnozti* (Juſtitia), koja vszega Pravdoznanya Temely je, y Podztup, pocheti odluchiliszmo. Naj bude anda

A

DEL I.

OD

PRESTIMANOZTI PRAVICZ VUGERZKEH SZAMOSZVOJNEH, Y OD PRAVICHNOZTI VU OBCHINZKOM.

§. 2.

Pravicz nąsheh Haszen.

Tak velika je Pravicz vugerzkeh szamoszvojneh *Prestimanozt*, da nijednoga drugoga szvetczkoga Znanya nije veksha: ar

1-ich Znanye nyihovo na vszakojachke Chazti nashe, izte czirkvene, dojti pomase; kajti ono ove vu nashem Orszagu potrebuju. *a*)

2-och Chazti hvalevredno obnashajuchi Miloschu kralyevzku zadobivaju, darujusze z-Imanyi, y tak lepeh Gozpodchin Ladavczi poztaju. Drugi

3-ich po Znanyu Pravicz naj menye Imetek, y vugodneshi po nyem Sivlenya Nachin fzebi prizkerblyuju.

a) 1741: 16. 1765: 11.

§. 3.

Nyihova Potrebocha.

Ali y neogiblyiva *Potrebocha* primarja Vugre *, dasze Znanye Pravicz fzvojeh zevfzemi Kotrigi vuche: kajti

1-ich izti neznajuchi Pravicze Kastig, koje za nyeine Prekershitele vu nyih odluchene jeszu, Krivczi poztaju.

2-och Navalyitelom krivichnem naveke bi bili podverseni, ako iz Pravicz Preyzetnozt nyihovu na Red pobrati znali nebi.

3-tich Vnogeh Imanya vu tugyeh Rukah jeszu, koja niti Pravdopravniki (Procuratores) visheput po Pravde nazad dobiti nemoreju, ako y Gozpon pravdeni Poszle nyihove razmel, ter Falingam, ako koje vu pravdena Dugovanya vlezneju, pomochi znal nebi. Naj poſzle

4-ich naztojno ſzamo Pravicz *Obdersavanye* doprinasha Diku Krepozti, ove pak Zgubichek vnogo bolye chutisze, kak Kvari iz Imetka dohagyajuchi, pokehdob ne Blago, nego Krepozt Chloveka nachinya. **

* Po Imenu *Vugrov* dohagyaju takaj rogyeni Horvatzkoga y Slavonzkoga Kralyeztva ſzini *a*).

** K-Oſzebitozti Chloveka nikaj nezpada, kuliko orje, kuliko kamatuje, od kulikeh pozdravlyasze, na kak drage lesi Poztelye, iz kak szvetle pije Kupicze, nego kak dober je. *b*)

a) 1741: 61. *b*) Seneca Epiſt. 76.

§. 4.

Pravichnozti Znamenuvanye.

Obdersavanye Naredbih (legum) *Pravichnozt* zovesze: jemlyesze pako

1-ich za *Navadu* Naredbe obdersavati *a*)

2-och za *Chin* jeden *oszebni* Krepozti. * Tak jemlyesze pri szv. Matheu Delu 6. R. 1. *Pazete na vasz, da Pravichnozt vashu pred Lyudmi nevchinite.*

a) Prol. 1. §. 1.

* Za szrechu Orszaga jeden y jeden Chin Krepozti nije zadozti, pogiblye najmre Dobro obchinzko, ako Chini k-Naredbam nepriżpodablyajusze vszigdar. *b*)

b) Mich. Sax. Adumbratio.

§. 5.

Nyeino Razdelenye vu obchinzkom.

Kajti Pravichnozt je Chinov k-Naredbe Prizpodablanye, lehkősze razme, zakaj nazivasze

1-ich *naravzka* (naturalis) nekoja, nekoja *naredbzka* (legalis): ona nigdar, ova pako po Naredbe premenyasze *a*).

2-och nekoja *bosanzka*, nekoja *chlovechanzka*, drugach *varaska*: ona je Poszledje Pravicz bosanzkeh, ova chlovechanzkeh.

a) Prol. 1. §. 3. Predzn. nash. §. 25.

§. 6.

Naravzke vu oszebnom.

Pravichnozt naravzka jedna je

1-ich *vszezkupna* (universalis), druga *poszebna* (particularis): ona vsze zevszema

Dusnozti (obligationes), takajshe nezvershene (imperfectas), y zato y vsze Krepozti, najmre *Razbornozt*, *Pravichnozt* vu oszebnom, *Jakozt*, y *Mertuchliuozt a)* vu szebi zadersava. Ova pako z-jednum Ztranum vu Nevregyivanyu, zdrugum vu naravzke Doztojnozti (æquitate) ztoi. Zato ova izta

2-och jedna je *izpunyavajucha* (expletrix), druga *dodavajucha* (attributrix) *b)*: ona zovesze Pravichnozt vu oszebnom, y ztoji vu Nevregyivanyu; ono najmre nechinech, kaj szebi gdo vuchiniti neche: * ova pako zadersavasze vu Davanyu drugomu, onoga, kaj nyemu po Dusnozti szamo nezvershene dati morasze. Izpunyavajucha

3-ich jedna je *nuternya*, druga *zvanzka*: ako iz iztinzkoga Szerdcza Nagnenya Dusnoztjam zadozta chinisze, *nuternya*; ako pako ne, nego iz Ufanya szamo Dara, ali Ztraha Kastige, tak *zvanzka* zovesze.

* Alexander Severus Czeszar, kada koga kaſtigal je, ovo nyemu po Previkachu (Præconem) bajati je zapovedal „*Kaj neches dasze tebi vchini, drugomu nevchini c)*.

a) Cic. I. de Off. C. 5. *b)* Grotius de Jur. Bel. & Pac. C. 1. §. 8. *c)* Lamprid. Cap. 51.

§. 7.

Varaske Kakvocha.

Szuprotivnem pako Nachinom Pravichnozt *varaska*, kajti iz Naredbih chlovechan-

zkeh izhagya, kojeh Namera je Vregyivanye szamo preprechiti, je

1-ich szamo *poszebna*, y ova szamo *izpunyavajucha*, koja jedina Pravdu podignuti Oblazt daje *a*).

2-och szamo *zvanzka:* ar Chlovek pod Vlaztjum obchinzkum sivuchi, ako szamo nikoga nevredi, Naredbe, premda nebi hotel, izpunyava, y kajti Szudecz Chlovek nuternya zezvedati nemore, za dobroga dersisze. *

* Naj bude vendar bolyshi od neme Sivine, ar y ova takaj, ako bojisze Chloveka, ali Czuczka, Chredu chuvajuche, od Zgrablyivozti zdersavasze *b*)

a) Dec. 49. Pag. 147. *b*) Dio Chrys. Orat. 68.

§. 8.

Izpunyavajuche Fele.

Pravichnozt *izpunyavajucha*, akoprem vu vszeh Dogogyajih je jedna izta, ter vszigdar vu Nevregyivanyu ztoji, da vendar nyeini vszakojachki Poszli lesesze razluchiju, delisze josche

1-ich na *zamenyavajuchu* (commutativam), koja obdersavasze vu Pogodbah, vszakoga jednako vezajucheh, *z Prizpodablanyem brojnem* (proportione arithmetica), niti kakov Ozir na Pershonu, nego szamo Dugovanya na Dugovanye ima.

2-och na *razdelyujuchu* (Diſtributivam): ova Naplache Zaszlusbam, Pregreskam pako

Kaſtige odregyuje z-*Prizpodablanyem merznem* (prop. geometrica), y ima Ozir Dugovanya, dobro ali zlo obavlyenoga, na Pershonu. Zato vre *nadarujucha* (remuneratoria) vre *ſantitelicza* (ultrix), ali *ſantujucha* (vindicativa) zovesze *a*).

a) Martini de Jur. Nat. Posit. 166.

DEL II.

OD

PRAVICZ VUGERZKEH VU OBCHINZKOM.

§. 9.

Izpiszanye Pravicze.

Vsze ono, kaj pravichno, ali doztojno je, *Pravicza* (Jus) zovesze *a*): odkud vre lehko zpelyavamo, zakaj Pravicza velisze takaj

1-ich *Pravichnozt;* kajti iz Chinov szamo pravichneh, ali doztojneh naztaje. Vu ovom Razmevanyu *Pravicza* jemlyesze, kadsze od nye veli, da *je Szudczev naj lepshi Kinch.*

2-och *Moguchnozt Zaderſavanya* (facultas moralis); iliti Dopuschenye, koje gdo iz Naredbe ima, chiniti, ali puschati nekaj. *b)* v. P. *nimam zverhu toga Pravicze*, Dopuschenye, znamenuje, da mi zverhu toga iz Naredbe fali.

3-ich Dobro ono, kojegasze vsivati ſzlobodno je. Zato *Pravicza ladavna* (Jus possessionarium), y Imetek negibuchi za jednosze derse. *c*)

4-tich *Szvojnozt* (proprietatem): ovak *Pokazivanye Pravicz* znamenuje takaj Pokazivanye Korenitozti, iliti Szvojnozti. *d*)

a) Prol. 2. pr. *b*) Martini de Jur. nat. Pos. 84.
c) 1æ 24. §. 1. *d*) 1æ 37. §. 12.

§. 10.

To izto na dalye.

Pravicza jemlyesze dalye

1-ich za *Naredbu*: tak velimo *ovo je poleg Pravicz*, tojezt poleg Naredbih; ovo je *Kniga Pravicz* (Corpus Juris), iliti Naredbih *a*).

2-och za *Navuchanye vu Praviczah* (Inſtitution. Juris), iliti za Knigu, ali Rukopisze, iz kojehsze je mochi Pravicze navchiti.

3-ich za *Pravdoznanye*, iliti za Znanye Pravicz, koje chini jedini Obichaj *b*) Pravicze dobro raztolnachuvati, y Dogogyaje, kojisze napervo donashaju, k-nyim pravo prilagati.

a) Prol. 2. §. 1. *b*) Mart. de Jur. Nat. Pos. 211.

§. 11.

Ztranke Pravdoznanya.

Dveszu anda *Pravdoznanya* Ztranke: dobro Pravicz Raztolnachuvanye *razmishla*

vajuchu (theoreticam); Dogogyajev pako k-Pravíczam zpametno Prilaganye; *poszluvajuchu* (practicam) zovemo. Od obodveh v-Pamet je vzeti.

1-ich Razmishlavanye Pravicz prez Poszluvanya (Praxi) nikaj ne haszni; kájti ako skolnoga Pravicz Navuka Temelyi na Chin nezpelyavajusze, fzami po szebi nikaj ne haszniju.

2-och Naredbih Znanye, iz szameh Poszlov pravdeneh zadoblyeno, *Pravdoznanozt* (Juris peritiam), ne pako *Pravdoznanye* (Jurisprudentiam) naragya. Ar ovo prez Prikladnozti Naredbe pokazuvati y raztolnachuvati obztati nemore *a*). Zverhu toga

3-ich Poszluvanye szamo prevnogo Faling vu szebi ima; zato y Znanya od Pravicz tuliko dati more, kuliko Szlepecz od Farbih *b*).

a) Martini de Jur. Nat. P. 212.
b) Lakits Præc. Jur. Eccl. C. 1. §. 9.

§. 12.

Druga Pravicze Jemanya.

Pravicza znamenuje josche

1-ich *Mezto Szudov:* poleg ovoga Znamenuvanya velisze *na Praviczu koga pozvati*, to jezt, na Mezto Szuda.

2-och *Dopitanye Szudcza:* zatosze od Szudczev veli „*da Praviczu izgovarjaju*, to jezt, da Pravdu odkrajaju. K-tomu

3-ich *Szudcze*, *Navuchitele Pravicz*, *Pravicz Vuchenike*, y *Skole Pravicz* takaj z-Imenom Pravicz nazivati vechkrat chujemo.

§. 13.

Pravicz vugerzkeh Razdelenye.

Napiszek Dela ovega vendar od *Naredbih* sze razmeva: na kaj gledech Pravicze y Vugrom jeszu ali

1-ich *vlaztne* (Jus publicum), iz kojehsze zpelyava Oblazt y Dusnozt tak oneh, koji zapovedaju, kak y oneh, koji Zapovedam pokorni biti moraju *a*), jednoga proti drugomu.

2-och *szamoszvojne* (Jus privatum), kojeh Predversek (objectum) je Oblazt y Dusnozt Podlosnikov szamoszvojna med szobum, *b*) y od oveh govoriti je nashe Nakanyenye.

a) Prol. 2. §. 3.
b) Ovde.

§. 14.

Fele Pravicz szamoszvojneh.

Pravicze vugerzke *szamoszvojne*, kajti szamoszvojno vszakoga Sivlenye ravnaju, y na Haszen Varaschanov (Civium) vszakoga zoszeb zpadaju, ovak rechene *a*), gledech na Zachetek jedneszu

1-ich *pervodobne* (Jus primitivum) *a*), poleg kojeh Vugri ravnaliszusze predi, neg y

kakva med szobum Naregyenya imali bi bili, y jeszu liztor *naravzke*, Naredbe szame naravzke, vszem Narodom obchinzke, vu szebi zadersavajuche.

2-och *drugodobne* (Jus secundarium), iliti *naregyene* (Jus positivum) *b*), koje Praviczodavavecz (*Legislator*) vugerzki keszneshe je vpelyal, za bosanzku, ali chlovechanzku Potrebnozt: y ove na szame Vugre zpadaju.

a) Prol. 2. §. 7.
b) Prol. 2. §. 8.

§. 15.

Imena Pravicz naregyeneh.

Zovejusze pako te izte Pravicze *naregyene*

1-ich, ako za Konecz szvoj Blasenozt jedino vekivechnu imaju, vu oszebnom *bosanzke* (Jus divinum), koje za pervoga Zachetnika akoprem Boga zpoznavaju, kajti vendar vugerzki tulikajshe Praviczodavavecz nye obdersavati zapoveda, zato y med Praviczami vugerzkemi naregyenemi Meztoszi oszvajaju.

2-och *pravo varaske* (Jus pure civile), * ako Blasenozt szamo vremenitu pred Ochi imaju. Izte ove

3-ich ako z-Chinom chasznem naregyujusze, *piszane* (Jus scriptum);

4-ich *nepiszane* (Jus non scriptum) pako, drugach *Navada* (Consvetudo), imenujusze, ako Naredbe z-Vremenom z-jednem za drugem Chinom jeszu vpelyane.

*) Káda nepridajesze Ime ovoga, ali onoga Varasha, onda pod Imenom Pravicz *varaskeh* Pravicze *rimlyanzke* razmevajusze. *a*)

a) Prol. 2. §. 9.

§. 16

Pravicz piszaneh Broj.

K-Praviczam *piszanem* pribrajajusze
1-ich *Kotrigi zborzki* (Articuli Diætales).
2-och *Odpizki kralyevzki* (Rescripta Principis).
3-ich *Predszlobode* (Privilegia).
4-ich *Odkrajanya previszoke Vechnicze kralyevzke.* (Decisiones Excelsæ Curiæ Regiæ).
5-ich *Ztavlyanya Obchin.* (Statuta Communitatum).

§. 17.

Pravicz naregyeneh Moch.

Zmed Pravicz tak oveh piszaneh, kak y nepiszaneh jednesze zovu

1-ich *obchinzke* (Jus commune) drugach *povszudeshnye* (Jus Generale) *a*); koje po czele vugerzke Zemlye szvoju vezati Krepozt prusiju. Jedne pako

2-och *poszebite* (Jus speciale); koje laztovitomu szamo Kotaru tak jeszu privezane, da zvan nyega Moch nikakvu nimaju. *b*)

a) 2æ 11. pr.
b) Prol. 8. §. 3. 3æ 2. §. 6.

§. 18.

Kojeszu povszudeshnye?

Pravicze vugerzke *povszudeshnye* zvan Pravicz Bosanzkeh nachinyaju

1-ich *Kotrigi zborzki.*

2-och *Navada povszudeshnya.*

3-ich *Odpizki kralyevzki a).*

4-ich *Odkrajanya previszoke Vechnicze kralyevzke.*

a) 1791: 12. 2æ 3. §. 2. y 3.

§. 19.

Koje poszebite?

Na Pravicze pako *poszebite* domovinzke zpadaju

1-ich *Predszlobode a):*

2-och *Navada poszebna:* kajti jedino vu Obchine, vu kojoi vpelyana je, niti zvàn nye, vese *b*).

3-ich *Ztavlyanya Obchin:* ar y ova vu Kotaru szamo poszebnoga Mezta Moch szvoju imaju. *c*)

a) 2æ 7. §. 4. Predzn. nash. §. 90. *b*) Prol. 12. §. 2. *c*) 3æ 2. §. 6.

§. 20.

Zroki, z-bog kojeh Pravicze zvan Zbora kad kad nachinyajusze.

Tak ove poszebite (§. 19.), kak y one povszudeshnye (§. 18.) Pravicze nashe zvan

Zbora (Diætam), gde szamo Kotrigi zborzki chinesze, gda y gda napravlyajusze; chesza *Zroki* prevelike dpizta Preczembe jeszu. Ar

1-ich Zbor orszachki vsze buduche Okolicze Varasha vugerzkoga prevideti nemore.

2-och Naredbe predi ali potlam potrebno je raztolnachuvati.

3-tich Zrok, zarad kojega Naredbe napravlyeneszu, negda zevszema preztaje, y Potrebocha nye z-novemi nadomeztiti vishepuți tak nazochna je, dasze to odvlachiti nikak nemore.

4-ich Ztalishem y Redom Kralyeztva vechkrat zkup vu Zbor zhagyatisze, ter vu nyem duse Vremena troshiti, skodlyivo bi bilo. K-tomu

5-ich zarad Megyih, med kojemi Pravicz, zvan Zbora orszachkoga poztavlyeneh, Krepozt zadersavasze, Telu Pravicze davajuchemu * ni malo, po nyih nepreszugyavasze.

* Telo Pravicze davajuche (Corpus legislativum) chini Kraly, z-Ztalishi, y Redi Kralyeztva vu Zboru zkup zpravlyenemi *a*).

a) 2æ 3. §. 4. 791 : 12.

§. 21.

Red med Praviczami vugerzkemi,

Szledechi pako je med nyimi Red:

1-ich *bosanzke* vszem drugem Praviczam laztovito Vugerzkem (proprie hungaricis) predpoztavlyajusze. *a*) Nye szlede

2-och *Kotrigi zborzki:* kajti vsze druge łaztovite nashe Pravicze od nyih Moch szvoju imaju. Nyim prizpodablyasze

3-ich *Navada:* Ar ova potira Kotriga zborzkoga, y nazopet ona od ovoga potirasze *b*). Ideju

4-ich *Odpizki Kralyevzki:* kajti vu Pripechenyih, Kotrigom zborzkem y Navade, połeg Pravicz vpelyane, szamo zpodobneh *c*) vandavajusze. Jednake z-ovemi Krepozti jeszu

5-ich *Predszlobode:* Kajti y ove od szamoga Velichanztva izhajaju *d*). Za nyimi ideju

6-ich *Odkrajanya previszoke Vechnicze kralyevzke:* ár od izteh naj veksheh Orszaga Szudczev tak Odpizki kralyevzki, kak y Predszlobode, Praviczam visheshem prilagogyene, doztojno poſtuvatisze imaju *e*).

7-ich *Ztavlyanya Obchin*, y na Preſtimavanye, y na Krepozt gledech, zadnyaszu. *f*)

a) Prol. 9. §. 2. 2æ 3. §. 3. *b*) Prol. 12. §. 2. *c*) 791 : 12. 2æ 3. §. 3. *d*) 2æ 8. §. 3. 791 : 3. *e*) 1563 : 78. *f*) Predz. nash. §. 115.

§. 22.

Josh jedno Pravicz szamoszvojneh vug. y od nyih Navuchanya Razdelenye.

Pravicze zadnyich nashe szamoszvojne okolo vszakojachkeh vershijusze Poszlov, vu koje tak Oszobe (Personæ) Varaschanov nasheh,

kak y nyihova Dugovanya vupletajusze, ter z-prikladnum szebi visheputa Pravdum obavlyatisze imaju: zato Pravicze vugerzke nazivajusze jedne

1-ich *varaske* vu oszebnom (Jus civile in specie); druge *zaglavne* (Jus criminale), zato tak rechene, kajti premda ove y na druge takaj Kastige Krivcze obszugyavaju, iz nyih vendar szameh tija do Glave Zgublyenya Pravda tiratisze more: one pako na Sivlenye nigdar ne shetuju, nego od mojega y tvojega szamo, (de meo et tuo) barachu y Kaſtige menyshe, varaske (civiles) zvane, szamo odregyuju. Pravicze varaske vu oszebnom

2-och aliszu *oszobne* (Jus personarum), ali *dugovanyzke* (Jus rerum). Od onih vu Knige I^ve^, od oveh vu Knige II^ge^, govorili budemo, * pridavshi vu Knige III^te^, kaksze obodvoje pri Szudu izkati imaju (De Actionibus). Metemtoga

3-tich Fele vszakeh Naredbih nasheh Naravu predi pregledati, y pretrezti hochemo. Odkud

* Vojniki, kakti Vojniki, laztovite szvoje vojnichke Pravicze (Jus militare) imaju, y zato ovde nigde nerazmevajusze.

DEL

DEL III.

OD PRAVICZ BOSANZKEH.

§. 23.

Fele Pravicz bosanzkeh I. vu obchinzkom.

Naredbe, koje Gozpodin Bog je' poztavil, Pravicze *bosanzke* zovejusze: jeszu pako jedne

1-ich *naravzke*, koje po szamom zdravom Razumu zpoznavajusze: Ove vu razluchene Skole Pravicz naravzkeh razlagajusze.

2-och *naregyene*, koje po Nazveschenyu bosanzkom zpoznaliszmo; y ove vu razluchene bogoszlovzke Skole raztolnachujusze.

§. 24.

II. Naregyeneh vu oszebnom.

Prepuschati vendar nije mochi, dasze ovde povedalo nebi, da Naredbe bosanzke naregyene jedne jeszu

1-ich *ztaroga Zakona:* koje Gozpodin Bog Puku szvojemu izebranomu po *Moyseshu* y Prorokih razglasziti je vchinil.

2-och *novoga Zakona:* koje od Kristusha Boga y Chloveka zkupa y nyegoveh Apostolov *a*) nazveschene jeszu.

a) Pichler. L. 1. p. 6.

§. 25.

Naredbih ztaroga Zakona Razdelenye y Vezanye.

Naredbe ztaroga Zakona jeszu druge

1-ich *czirkveno-obichajne* (cæremoniales), koje Nachina sidovzkoga oneh Vremen Boga poſtuvati vu szebi zadersavaju. Po Szmerti prelyublenoga Zvelichitela Kristusha Jesusha ove tak poterte jeszu, da prez Greha szmertnoga vech obdersavatisze nemoreju.

2-och *szudbene* (judiciales); ove szamo poleg Prijemanya kojega Naroda vezati moreju: kajti jedino na Narod sidovzki zpadaleszu, y z-Obchinum ńyihovum jeszu preztale.

3-ich *ravnajuche Dersanye* (morales): ove Naredbe naravzke obilneshe razlaseju, y vu deszetereh Zapovedih bosánzkeh zadersavajusze, koje kajti vu novom takaj Zakonu ponovlyene jeszu, tak ne szamo Naredbih naravzkeh, nego y novoga Zakona Krepoztjum *a*) dendeneshni veseju.

a) Charmes L. IV. p. 243.

§. 26.

To izto novoga Zakona.

Jeszú y Zakona novoga Naredbe takaj trojverztne:

1-ich *naravzke*, vu *deszetereh Zapovedih bosjeh zadersane*, od kojeh malo predi (§. 25-3).

2-och zpadajuche na *Szvete Shakramente.* — 3-ich *Veresze* dotikavajuche *.

* Vszeh oveh Naredbih Zavez Kastigu Pogublenya Dushe Zvelichenya za szobum vleche poleg oneh Evangeliuma Rechih „ *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* — — *non homicidium facies, &c.* *a*) *Ako selish v-Sitek vlezti, obdersavaj Zapovedi — — nevmori &c.* y oveh „ *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur b*). *Koji veruval y kerschen bude, zvelichisze, koj pak veruval nebude, z-kvarisze.*

a) Math. 19. 17. sq. *b*) Marci 16. 16.

§. 27.

Ovem y zvanzki Zavez pri nasz dajesze.

K-tomu y Zavez zvanzki varaski Praviczam ovem bosanzkem vu Orszagu vugerzkom dajesze: ar

1-ich Kastigu na sze navalyuju, tak poleg Kotrigov zborzkeh *a*), kak y Odpizkov kralyevzkeh *b*), szvetczku takaj vszi oni, koji nye prekershuju. * Kaj vishe

2-och Pravicze laztovito vugerzke na tuliko szamo valyaju, na kuliko od bosanzkeh neodztuplyavaju, y tak Naredbe bosanzke jeszu y. Pravicze vugerzke, y to naj izvisheneshe poleg oneh Mudroga Rechih „ *po meni Kralyi kralyuju, y Naredbih Delavczi pravichna dokanchaju c*).

* Dasze Neobdersavajuchi Pravicze bosanzke ostreshe negda pri nasz kastiguvali jeszu, szvedochiju to nam Szv. Stefana, Szv. Ladiszlava y Kolomana Kralyev Naredbe *d*).

a) 1563: 42. 1659: 42. 1723: 110. *b*) R. R. ddo 15. Dec. 1772. dd. 13æ Junii 1815. d. d. 4æ Julii. 1815. *c*) Prol. 6. §. 6. 7. *d*) Dogodozpisz nash. §. 23. 42. 47.

DEL IV.

OD KOTRIGOV ZBORZKEH.

§. 28.

Kaj je Kotrig zborzki?

Kotrig zborzki je Tela Pravicze davajuchega Naregyenye piszano: koji kajti na Jakozt gledech Naredbe bosanzke vtik'bi szledil (§. 21—2), zato k-nyemu obrachasze szada Govorenye nashe.

§. 29.

Potrebchine nyegve za vezati.

Da on vese, szledecheszu Potrebchine nyegove bitne:

1-ich *jednovolyno* chetireh Orszaga *Ztalishev* vu jedno izto Mezto po Liztih kralyevzkeh zkupzezvaneh, y onde zkupzpravlyeneh, k-buduche Naredbe *Privolenye a*). Zatosze

on takaj *Dokonchek* * *orszachki* (Decretum Regni *b*) zove.

2-och *Potvergyenye Kralya*, iliti izvisheneshe nyegovo k-Naregyenyu Orszaga Privolenye. Odkud on izti y *Ztavlanye Kralya* (statutum Principis) *c*) veliszé.

3-ich *Preszlavno* (solemnis) Kotriga zborzkoga po Orszagu *Razglashenye d*).

*) *Dokonchek orszachki* zovejusze takaj vszi zkupvzeti jednoga Zbora orszachkoga Kotrigi, y to szad *vekshi*, kakti oni od Let 1435. 1492. 1486; szad *menyshi*, kakti oni od Let 1405. 1498. Dapache y czelo vszeh od kadagod Dokonchkov zborzkeh Zkupvzetje Dokonchek orszachki imenujesze *e*).

a) 1791: 12. *b*) 2æ 3. §. 5. 2æ 8. *c*) 2æ 3. §. 5. *d*) 2æ 5. 1655: 49. *e*) 1507: 20.

§. 30.

ZZ. y RR. k-nyemu Privolenye jednovolyno domasze od nyih ne pobira.

Kajti *jednovolyno* Ztalishev y Redov zkupzpravlyeneh K-Naredbi zborzki *Privolenye* radi Bitja nyeinoga potrebujesze (§. 29-1), zato

1-ich akoprem k-kojemu Naregyenyu vszi ZZ. y RR. nego vszaki doma zoszeb, bi privolili, nikakvu vendar ono Krepozt vezati nebi imalo. Metemtoga

2-och nije potrebno, da vszaki, koji vu Zboru orszachkom ima Rech, k-nyemu privoli, nego dozta je, akoih szamo vishe szvoje Privolenye da. Treba je vendar

3-ich da obodva tak Velikashev, kak Ztalishev Ztoli zkupszlosesze: kajti jeden prez drugoga nikaj nedokancha.

§. 31.

Izvisheneshe Kralya Potvergyenye za nye izhaja dvaput.

Potrebchina bitna (requisitum essentiale) druga Kotriga zborzkoga je *Potvergyenye Kralya*: ar ako ovo fali, Naregyenye nikakve Tverdnozti nima. *a*) Dajesze pako dvoje

1-ich vszakomu Kotrigu poszeb vzetomu, kojega prijeti kralyevzke Szvetlozti jesze dopalo, poszeb po Odluke (Resolutione) kralyevzke.

2-och nyim iztem, vszem zkup izebranem, po potvergyajuchem preszlavnem kralyevzkem Liztu (Diplomate): y to obchinzkem Nachinom *dovershavajuche Zadobrovzetje* (sanctio) zovesze.

a) 2æ 3. §. 5.

§. 32.

Szadasze nastampani razposhilyaju.

Razglashenye zadnyich nikaj menye, da Kotrigi zborzki veseju, je potrebno; kajti prez Zeznanya obdersavatisze nemogu. Biva pako ovo szledechem Nachinom:

1-ich kuliko goder ZZ. y RR. k-Zboru po Liztih kralyevzkeh je pozvano, ravno tuliko puta Kotrigi takaj zborzki naſtampajusze *

2-och naſtampani od Kralya podpishusze, y z-Pechatjum kralyevzkumsze objache.

3-ich Nyim iztem za razpuschenom Zborom razposhilajusze.

4-ich razposzlani vu obchinzkom Zpravischu vszakoga Varasha y Varmegyije prechtejusze.

5-ich Musem vu Jeziku materinzkom od velikeh Szudczev poleg Naregyenya Varmegyinzkoga raztolnachujusze.

* Pochetek Kotrige zborzke ſtampati, y naſtampane pod Pechatjum kralyevzkum razposhilyati nahagyasze vu Dogodozpiszu nashem §. 134.

§. 33.

Veseju y Kralyevzko Velichanztvo.

Ako vsze ove rechene Potrebchine, Pravicze (leges) domovinzke * imaju, tak *veseju*

1-ich Kralyevszko Velichanztvo *a*).

2-och vsze Varaschane Vugre, vszakoga Ztalisha, y vszake Fele *b*). Anda

3-ich vsze takaj Chaztnike kralyevzke.

4-ich vsze Prihodnike (forenses), kojisze pri nasz zadersavaju *c*).

* Pod Imenom ovem vu oſtreshem Razmevanyu Naredbe szamo zborzke dohagyaju, buduch da y druge Pravicze nashe szvoju vezati Krepozt od Tela Pravicze davajuchega poszugyavaju (§.21-2)

a) 2a 5. pr. *b*) 2a 5. §. 1. *c*) 2a 5. §. 2.

§. 34.

Nachinom neszilujuchem.

Med Zavezom vendar Kralya y Podlosnikov velika je Razluchnozt: kajti one Kralya veseju

1-ich iz *Priztojnozti* (ex convenientia). Ar priztoisze, da Praviczodavavecz szam Naredbe szvoje obdersava poleg one Rechi navadne „*terpi Pravicze, koje szam jeszi napravil* (patere legem quam tuleris ipse) *a*).

2-och iz *Mochi ravnajuche* (vi directiva): ako najmre seli Podlosnike z-laztovitum Peldum na zversheno Naredbih Obdersavanye dopelyati, y Prestimanye szam Naredbam szvojem pridati; ar prez Pelde Kralya popuscheno je Naredbih Obdersavanye, kaj szvedochi ono Izrechje „*na Peldu Kralya vesz Szvetsze naszlanya.*"

3-ich iz *Mochi nuternye* (vi interna), iliti iz Zpoznanya dushnoga; kajti vu Potvergyavanyu Dokonchkov orszachkeh obechuje Kraly govorechi: *y mi szami obdersavalije budemo, y vchinimo, da y drugi obdersavalije budu.*" (Et nos ipsi observabimus et per alios observari faciemus) *b*). Ovo Obechanye priiemlye Puk, y od ovud Pogodbasze poragya, iz dushnoga Zpoznanya vezajucha. Metemtoga

4-ich ne iz *Mochi zvanzke* (vi externa), iliti szilujuche (coactiva): ar Pershona nyegova je Narodu szveta, y neozkrunlyiva *c*), y zato

nikakvi Kastigi podvèrsena nije, b) nego od Chinov vszeh szvojeh Rachuna szamomu Bogu davati mora. c)

a) 2æ 5. pr. b) Concl. Decr. de 2. 1811. c) 3æ 5. §. 1. 1æ 14. §. 1. S. Steph. L. 2. C. 51. Colom. L. 2. C. 6. 1715: 7.

§. 35.

Podlosnike szilujuchem takaj.

Szuprotivnèm pako Nachinom Podlosniki nyegovi veseju sze z-Naredbami Domovinzkemi 1-ich z-Mochjum *nuskavyum:* ar Naredbam Varasha pokornemu biti, Varaschanom Bog zapoveda, kajti on Varashe bi bil zahman poztavil, ako nebi bil hotel, da oni y Konecz szvoj zadobe, koji prez Pokornozti proti nyegvem Naredbam zadobitisze nemore; koji pako Zapovedi bosanzki szuprotztavlyajusze, szami szebi Zkvarjenye zadobivaju *a*).

2-och z-Mochjum *zvanzkum;* ar Prekershitelom Naredbih y Pravicze Kastige odregyuju, y dasze oni kastiguju, vszakdashnye Pelde vuche.

a) S. Paul. ad Rom. 13. v. 1. sq.

§. 36.

Kak y Chaztnike kralyevzke.

To izto od Chaztnikov kralyevzkeh imasze dersati: ar

1-ich *Blagaj* (Fiscus) kralyevzki, ako Imanya tugya morebiti pravo nedersi, moresze na Pravdu pozvati pred kojega goder Szudcza poleg Narave Poszla *a*).

2-och Chaztniki kralyevzki budi iz szvojeh, budi iz kralyevzkeh Imany, Szile chinechi, Naredbam orszachkem jeszu podverseni, y poleg oveh tak szudijusze, kak y kaftiguju *b*).

3-ich Naredbe veseju vsze, koji Oblazti Kralya jeszu podlosni *c*): jeszu pako Chaztniki nyegvi tulikajshe nyegvi Podlosniki; anda y ovi, kak y drugi Domovine Szini, z-Naredbami domovinskemi jednako vesejusze.

a) 1741: 22. *b*) 37: 556. 1715: 43. *c*) 22 5. §. 1.

§. 37.

Y Prihodnike po ztanovitom negda Odvlachenyu.

Naredbe zadnyich domovinzke jednakem Nachinom Krepozt szvoju zkasuju zverhu ztranzkeh takaj pri nasz *Prihodnikeh*: ar y nyeveseju tak *z-nuternyum*, kak y *z-zvanzkum* Mochjum, kajti niti ovi Naregyenyu bosanzkomu szuprotztavitisze nemoreju, y kada Naredbe nashe prekershuju, jednako z-nashemi domachemi Prekershiteli poleg nyih y szudiju, y kastigujusze. Zavez ov nyihov prichimlyesze

1-ich kajsze dotiche oneh, koji pri Razglashenyu Naredbih biliszu nazochni, taki po

Razglashenyu z-domachemi jednako, y prez vszakoga Razluchenya a).

2-och kajsze pak oneh doztoji, koji vu Orszagu, kadaszusze Naredbe razglashivale, josche bili niszu, po ztanovitom Odvlachenyu (post certam moram) b).

a) 2æ 5. §. 5. b) 2æ 5. §. 3. 4.

§. 38.

Ovo na Naredbe naravzke nikaksze ne pretesuje.

Odvlachenye ovo vre Meszecza jednoga, gledech na nekastigujuche a), vre Meszecze tri, gledech na Naredbe kastigujuche, vu Dusine ima b). Ali tak Odvlachenye ove, kak y Razglashenye izto jedino za Naredbe navchitisze szlusi: zato ono

1-ich na Naredbe naravzke, kakti vre po iztom Razumu zpoznane, nikaksze ne pretesuje: nego

2-och na Naredbe pravo varaske * szamosze ztese: kajti ove prez Razglashenya znane biti nikak nemogu.

* Ako y ne izraven, dozta vendar razumlyivo y Pravioze nashe to izto naperwo donashaju, kada Naredbam kastigujuchem, za koje zeznati Odvlachenye dajesze, za Peldu Naredbe szamo pravo varaske poztavlyaju c). Anda Ztranzki, koji Tatbine, Lyudomorztva, ali druga Vrazenya, vre po Praviczah naravzkeh prepovedana, premda vu iztom v-Orszag Dohodku bi vchinil, taki y prez

vszakoga Odvlachenya na Knigu od Pravicz nasheh prepiszanu, pravichno potegnujesze, tak vendar; da navadni Pravicz Red obderssicze d): kajti vszakoga vre izti Razum vuchi, da takva zlochezta Dela pri vszakom Narodu prepovedana jeszu.

a) 2æ 5. §. 4. b) 2æ 5. §. 3. c) Onde. d) 492: 10.

§. 39.

Neznanozt, ali ſtimana Naredbe Falinga nuternya nezprichava.

Prenapiszani Zavez, kojega Naredbe domovinzke, tak domachem, kak y Prihodnikom, prepiszavaju; tak ztalno primerjen je, da od nyega nikoga nezprichava.

1-ich niti Neznanozt (ignorantia) Naredbih: ar dabi ova zprichavala, bisze onda Naredbe, kakbisze komu dopadalo, Dan na Dan prekershivale a). Zato koji, diachkoga Jezika, vu kojem Naredbe pri nasz pishejusze, nezna, akoprem ne czelu Pravicz Knigu, potrebne vendar za nazochno kakvo Pripechenye szebi Naredbe, raztolmachitiszi naj da. Niti

2-och ſtimano nuternye Naredbih *Navuaztitozti* (qualitatis) *Pomenykanye* iz Zroka perveshega. Zato Szudczi, poklamkam Naredba je, kak Pravicze szobum donashaju, y naregyena y razglashena, ne vre od nye, nego poleg nye b) szuditi moraju.

a) 2æ 5. §. 3. b) Prol. 16. §. 13.

§. 40.

Zadnyeshu preprechiti Praviczodavavcza Zkerb naj bude.

Nuternya ova Naredbih Navlaztitozt vu tom ztoji, da one Blasenozt Varashev nigdar ne pomenyshaju, nego pache daju josh povekshaju. Y kajti zaradi nye szamo vu jednu Kupchinu ztaliszu, zato perva Praviczodavavcza Zkerb naj bude ona, da nijedna nyegova Naredba prez Potrebchin k-tomu prikladneh nigdar nebu. Jeszu pako szledeche: da bu Naredba

1-ich *pravichna*, koja niti Varaschane, niti nyihov temelyni Ravnanya Nachin (conftitutionem) nevrazi *a*).

2-och *postena*, da najmre Praviczam bosanzkem neszuprotztavlyasze, kajti drugach bi Varaschane vu Pogibel pogubiti Dushe Zvelichenye poztavila *b*).

3-tich *mogucha*, da nyu obdersavati moguchno je: ar sze zato ztavlya, dasze obdersava *c*).

4-ich *potrebna*, ali barem *hasznovita d*).

5-ich *Meztu y Vremenu priztojna e*): ar drugach bude nehasznovita, ter nyu visheputi premenyati bude potrebno: pochem pripetisze, dasze tak zapuzti, kaksze y Vrachtva zapuschavaju prepiszana od dvojecheh, kaj bi chinili, Vrachitelov.

6-ich *ochiveztna:* da komu po nyoj Zajnyka nebisze naleczala, ali nyu shegavo razlagati Prilika nebisze dala *f*).

a) Prol. 6. §. 12. 741: 8. *b*) Prol. 6. §. 12. *c*) Ovd. *d*) Ovd. *e*) Ovd. *f*) Ovd.

DEL V.

OD

ODPIZKOV KRALYEVZKEH.

§. 41.

Zrok Napisza Dela ovoga.

Akoprem nikakva Zkerb y Marlyivozt neprepuztisze, ako ne taki zpervincze, tak barem keszneje, y vu vszakojachkeh Piszmih, y vu Glavu vu Naredbih, ne redko naztaje Temnozt, y pravo nyihovo Znamenuvanye dvoinlyivo poztaje. Z-szobum anda donasha dober Red, da vu Nachinu onoga znajti, y Piszma raztolnachiti vezda vputimosze. Kajti pako raztolnachuvati Napuchenyam (regulis interpretandi) pridrusitisze takaj mora y vchinyenoga poleg nyih Raztolnachuvanya Krepozt, kojamusze zvekshinum iz Odpizkov dodaje, zato y Odpizkom dajemo Del ov.

§. 42.

Temnozti vu Naredbih Zviralischa.

Vesz Raztolnachuvanya Navuk vu tomſze zjedini, dasze Zviralische Temnozti zatekne, ar tak Temnozt iztasze vsza raztira, y pravo budi Naredbih, budi drugeh Piszem, Znamenuvanye na szvetlo dojde. Dusen je anda Raztolnachitel predvszem Zviralische Temnozti zizkati. Je pako ono trojverztno:

1-ich *Falinga* (vitium) *vu Zkupzpravnozti Rechih* (textus).

2-och *Dvoinlyivo Rechih Razmevanye.*

3-tich *Kratkorechje*: Govorenye najmre prevech kratko, vu kojem vishe miszlitisze mora, kak z-Rechmisze zgovarja.

§. 43.

Falinge vu Zkupzpravnozti Rechih.

Falinga vu Zkupzpravnozti Rechih dvojverztna napervo dohaja,

1-ich *Okershuvanye* (mutilatio); kada Pervopisza (originalis) Rechi ali fale, ali drugach napervoztavlyajusze. Pervopisz izlizan, Boja (Farba) z-Vremenom preztajucha, Prikrachenya Rechih, ali Szlove dvojnlyive; izta takajshe negda Prepiszavajucheh Chednozt Falinge ove Zroki jeszu *a*).

2-och *Medmeshanye* (interpolatio), kadasze Medpiknicze, ali Rechi, koje vu Pervopi-

szu nenahagyajusze, medmeshaju: ovo iz Prenashanya tulikajshe biva okrajnih Vpametjemany (marginalium glossarum) vu Zkupzpravnozt Rechih b).

a) Jos. Nic. Kovachich *Lect. Var.* §. 3. b) Ond. Ztran. 534.

§. 44.

Nye popraviti Nachin.

Za jednum ali drugum zmed oveh Faling znajgyenum, Poszel vesz na to iti mora, dasze ona popravi; kaj kada je vchinyeno, ako Temnozt iz nye szame je izhajala, Raztolnachuvanya na dalye vre nikakvoga potrebno nije. Za ov Konecz zadobiti, szledecha Napuchenya pred Ochi biti moraju:

1-ich Rechi podversene, kojesze vu Pervopiszu nenahagyaju, najsze od praveh odbereju.

2-och Medpiknicze, koje visheputi Razmevanye Piszem premenyaju, kak goder vu Pervopiszu ztoje, najsze poztave.

3-ich Rechi, koje dobro chtejene niszu, najsze poprave.

4-ich Mezta zlizana najsze nadomezte.

§. 45.

Raztolnachuvanya oſtroszudnoga Pomochi.

Iz daneh Napucheny Popravlanya Zkupzpravnozti Rechih nachinyeno Raztolnachu-

vanye

vanye *ostroszudno* (interpr. critica) zovesze, y ove Pomochi potrebuje:

1-ich verevredne Pervopisze: ar szamo iz nyih vigyenih ona, koja pervopiszna niszu, zpoznatisze mogu.

2-och vu Chtejenyu Piszmih ztarinzkeh Fletnozt. Trud lehkote

3-ich czela josche zpodobna Mezta, kakvasze nahagyaju v. P. vu 1486: 77. §. 1. y 1492: 43. §. 9. kajti iz oveh morejusze Rechi izhizane nadomeztiti.

4-ich Dugovany, od kojeh Naredbe govore, bizter Razgled: kajti vu Pomenykanyu Mezt zpodobneh more negda ter negda izto Dugovanye, od kojegasze barache, prikladnu Rech podati.

§. 46.

Temnozt iz Rechih dvojnlyiveh

Akopremsze Zkupzpravnozt Rechih y popravi, ali ako y ni vu nyoj Falinge, Temnozt vu Naredbe, ali v-drugom Piszmu pravdenom takaj iz Rechih dvojnlyiveh kad kad dohaja. Takve jeszu:

1-ich koje drugo negda imaleszu Znamenuvanye, a drugo szada imaju. v. P. Rech *magus* vu ztaro Vreme znamenuvala je Chloveka *mudroga*, szada *Czopernika* znamenuje.

2-och koje jedno izto Vreme razluchena Dugovanya znamenuju. v. P. *Comitatus* vre *Varmegyiu*, vre *Drusbu*, koga zprevagyajuchu, vre izto takvo Zprevagyanye znamenuje.

3-ich Rechi k-Meſtriam y Navukom szlishajuche, y Rechi vu diachkom Jeziku ztranzke.

§. 47.

Raztirasze poleg szvojeh Napucheny.

Za ovu Dvojnlyivozt zatreti, izti Razum Napuchenya szledecha nam daje:

1-ich Rechi, koje drugo Znamenuvanye negda imaleszu, a vezda drugo imaju, poleg szvoje Dobe vzetisze moraju: ar buduche nyihovo Znamenuvanye nigdo onda prevideti nije mogel.

2-och Rechi, jednu iztu Dobu razlucheno Znamenuvanye imajuche, iz Dugovany, koje po nyihsze izgovarjaju, raztolnachitisze moraju; ali onak, kaksze vu Meztu gde, ali za koje Piszmo je nachinyeno, jemlyeju, y razmevaju. Ar Piszma zato nachinyajusze, dasze od Lyudztva razmeju.

3-ich Rechi k-Meſtriam y k-Navukom szlishajuche, po oneh, koji Mestrie, ali Navuke, od kojehszu vzete, tiraju, razlositisze moraju; kajti oni szamo nye bolye razmeju.

4-ich Rechi vu diachkom Jeziku ztranzke, iz onoga, odkudszu vzete, Jezika zpelyavatisze imaju.

§. 48.

Raztolnachuvanya szlovnichkoga Potrebchine.

Raztolnachuvanye ovo drugo, koje Dvojnlyivozt iz Rechih dohagyajuchu van jemlye,

szlovnichko (interpr. grammatica) zovesze: potrebuje pako Znanye

1-ich Ztvarih, od kojelisze barache, da ovak iz nyih Razmevanye izpelyatisze more. (§. 47-a).

2-och Jezikov, pervich diachkoga, vu kojemszu Pravicze nashe piszane; zatem domacheh, y ztranzkeh, franczuzkoga, nemskoga, y latinzkoga: ar vu nashe Pravicz Knige vzete iz vszeh oveh Jezikov Rechi nahagyajusze *. K-tomu y

3-ich Rechnike (Lexica) pravdene: ar vu nyih vszakojachkeh Rechih pravdeneh Znamenuvanya najti je.

* Tak *Cibrio a*) iz domacheh *Cseber*, *Csöbör*; *Sinkoran b*) (Hert) iz franczuzkoga *Chien-courrant*; *Pixis c*) (Puska) iz nemskoga Büchse; *Biada d*) (Sitek) iz latinzkoga *Blada*, vzeteszu Rechi.
a) 1222: 29. *b*) 1729: 22. §. 9. *c*) 1514: 60.
d) Decr. II. a. 1405: 6.

§. 49.

Raztiravanye Temnozti iz Kratkoche Rechih naztajuche.

Temnu zadnyich Naredbu chini ne redko y *Kratkocha* Govorenya: Temnozt ova nyeina raztiravasza jedino po Zpoznavanyu Zroka, koji Praviczodavavcza, da nyu je naredil, genulje *. Zrok ov je

1-ich *naredbzki* (legalis), ali *navuchni* (doctrinalis). Perveshega izta Naredba ochitu-

je; drugi pako izpelyavajuch znahagyasze. On je

2-och pravi (vera), ali Zaszlep (prætextus): on Praviczodavavcza, da Naredbu nachini, zrez je genul; ov pakosze zkazlivo szamo napervo donasha, da pravoga Zroka zakrije, kojega ochituvati bi bilo skodlivo.

* Zrok Naredbe od Rechih Naredbe dobro razluchitisze mora: ar Rechi jeszu szamo Kora, y Znamenye Naredbe; on pako je izta Naredbe Dusha, Szerchika, Duh. *a*)

a) C. Cziraky Ord. H. p. 4. 14.

§. 50.

Raztolnachuvanya mudroznanzkoga Pomochi.

Razlaganye Naredbe, iz nyeinoga Zroka vchinyeno, *mudroznanzko* Raztolnachuvanye (int. philosophicam) zovemo. Zpoznavasze pako Naredbe Zrok szamo iz Okolicz, kojeszu zrokuvale, dasze je napravila. Pomochi anda Raztolnachuvanya ovoga jeszu:

1-ich Predgovori, y Konczi Dokonchkov orszachkeh.

2-och Kralyevzki y drugi preszlavni Lizti (Diplomata).

3-ich Danozpiszi (Diaria), y Chinozpiszi Zborov (Acta Comitialia), gde vszagdashnyi Chini zborzki y Poszluvanya Zborov zadersavajusze.

4-ich Pilyi (ſtatuæ); Novczi ztari; y Napizki, budi vu Mramor, budi v-Bruncz vrezani. Ali iz takoveh szamo Szumlye, kak Piszma razmetisze bi mozbit morala, zadobivajusze.

§. 51.

Napuchenya nyegva.

Buduch da je Naredbe Zrok izta Dusha Naredbe, zato Raztolnachuvanye mudroznanzko szledecha ima zasze Napuchenya:

1-ich kak dugo ztoji Zrok Naredbe, tak dugo ztoji vu szvojoj Krepozti y izta Naredba; y ako on preztane, preztane y ova.

2-och Gde je jeden izti Naredbe Zrok, onde jedno izto je Naredbe takaj Naregyuvanye. Iznimlyusze vendar Pravicze poszebne v. P. Predszlobode.

§. 52.

Y *Fele.*

Dvojverztno anda je Raztolnachuvanye mudroznanzko:

1-ich *pretezajuche* (int. extensiva), drugach *prizpodablyajuche* (int. analogica). Ovo onda biva, kadasze Rechi Naredbe na koji Dogogyaj nazochni, kajti Zrok nyein tak z-szobum donasha, pretesuju, akoprem one vu ostreshem Razmevanyu nyega vu szebi zadersavale nebi. v. P. Kada je, za Glad v-Orszagu

preprechiti, Izvasanye Sitka iz-nyega po Naredbe prepovedano, dabisze onda reklo: da ova Izvasanye takāj Melye prepoveda, buduch da za preprechiti Glad je y Melya vu Orszagu potrebna; tak bi to bilo Raztolnachuvanye Naredbe pretezajuche: ar Rech *Sitek* vu Razmevanyu ostreshem Melyu neznamenuje.

2-och *Ztezajuche* (int. reſtrictiva): ovo biva onda, kada Rechi Naredbe na dalyesze prusiju, Zrok pako nyein nedopuscha, dabisze ona na nazochni takaj koji Dogogyaj pretezuvala. Tak, kada Naredba Prelevanye Kervi prepoveda, Zrok nyein, Preprechenye najmre Lyudomorztva, nedopuscha, dasze nebi y Sila po Odregyenyu Vrachitela Boleztnomu puztiti szmela: ar ovo Kervi Prelevanye ne na Lyudomorztvo, nego na Zdravje Boleztnoga czilya, y ovak Naredba ova ztesesze. *

* Nekoji med Raztolnachuvanyem mudroznanzkem y *razszvetujuche* (int. declarativam) broje, ter vele, da ovo onda biva, kada Rechi y Zrok Naredbe z-jednakem Korakom ztupaju, y zato, kada Rechi szamo, z-kojemisze Naredba izgovarja, bolye razlagati treba je. Ali ovi Raztolnachuvanye mudroznanzko vre z-szlovnichkem, ako vu Rechihsze kakva Dvojnlyivozt nahagya, kajti Raztolnachuvanye szlovnichko Rechi szamo dvojnlyive raztolnachuje; vre pako z-iztem szamo vekshem Naredbe Razszvetlenyem (uberiori explicatione), ako nikakva nije vu Rechih Dvojnba, y kojesze zato Raztolnachuvanye rechi nemore, zkupzmeshaju. Zato prav chine oni, koji ove

trejte Raztolnachuvanye mudroznanzko zevszema van zpuschaju.

§. 53.

Naredba potleshna perveshu zatira

Iz napervo donesheneh (§. 51.) Raztolnachuvanya mudroznanzkoga Napucheny joscho y ovasze zpelyavaju:

1-ich doklam Naredbe zjedinitisze mogu, tak dugo vszaka vu szvojoj Krepozti obztaje: ar Zrok nijedne zmed nyih nepreztaje.

2-och Bolye je vszigdar vu Raztolnachuvanyu na Razlog, y Doztojnozt (æquitatem) paziti, kak na Ostrochu Pravicz, ter pazlyivo pogledati, da Pravicze na Krivicze nebisze shegavo obernule. Zato gdegodsze jeden izti Naredbe Zrok nahagya, onde y ona izta najsze obdersava, ar drugach proti nyojsze greshi. *

3-ich Med Naredbami nezjedinlyivemi potleshna zatira perveshu: kajti v-takovom Pripechenyu Naredbe Zrok moralje vre preztati; ar tak, y ne drugach, potleshna ztavitisze je mogla, pokehdob, ako perveshe Zrok bil bi josh oztajal, nebi bilo razumno, nyu z-novum nadomeztiti.

* Tak on greshil je, koji, kada vchinyen bi bil z-Nepriatelom od Orusja Preztanek na 30 Dan, po Nochi na nikaj metal je nyegva Polya, shegavo Preztanek ov od Orusja raztolnachujuch, da je on za Dane, a ne za Nochi, bil vuchinyen *a*).

a) Cicero 1. off. c. 10.

§. 54.

Ne vszigdar.

Potleshna Naredba zatira perveshu szamo zvekshinum (in regula): ar poleg Iznimanya

1-ich ako nije jednake Krepozti, tak onda jaksha zatira szlabeshu; v. P. bosanzka chlovechanzku, povszudeshnya poszebnu; ne zatira vendar Predszlobodu Kotrig zborzki, ako perveshu nyoj Krepozt vuprav neodtergnuje *a*).

2-och Naredba potleshna Dogogyaje presheztne nigdar nevese, neg szamo buduche. *b*)

a) 2,æ 8. *b*) 2æ 2. §. 7.

§. 55.

Fele Zatiranya Naredbih.

Naredbih Zatiranye dvojverztno je: jedno zovesze

1-ich *Dotergnenye* (abrogatio): kadasze Naredba zevszema zatira *. Peldu ovoga daje Kotrig 1-vi: 1486. od Szuda Palatinalzkoga.

2-och *Odtergnenye* (derogatio): kadasze Naredba vu koje szamo szvoje Ztranke premenya. Tak 28-mi: 1486. Leta, Majdana zevszema nezatira, nego na Vojnike, y Dogogyaje zkrovne szamo ztesuje.

* Naredba zaterta z-drugumsze negda nadomescha, a negda ne: Pravdoznanczi szamo onda, kada nenadomeschasze, *Dotergnenye*, drugach *Zatergnenye* (obrogationem) to imenuju.

§. 56.

Raztolnachuvanya Krepozt.

Do vezda od Nachina Raztolnachuvanya: vezda od Krepozti nyegove. Na ovu gledech Raztolnachuvanye drugo je

1-ich *verevredno* (authentica), koje nachinya, ali Telo Pravicze dàvajuche, ali Kraly, ali RR. y ZZ. orszachki poszebno takaj, vu szvojeh Ztoliczah szudbeneh.

2-och *nevereuredno* (non authentica), koje Pravdoznanczi nachinyaju.

§. 57.

Verevrednoga Fele.

Trojverztno najmre je Raztolnachuvanye verevredno.

1-ich *Tela Pravicze davajuchega:* ovo delasze vu Zboru orszachkomu, y ako prizpe k-nyemu kralyevzko Potvergyenye, tak onu iztu Moch ima, koju y Kotrig zborzki, vu kojemsze zadersava *a*).

2-och *Kralya*: ovo po szvojeh Odpizkih, koji, ako na Proshnyu Ztranke vanzidu, *Zapovedi* (mandata) imenujusze, dela Kraly ne vendar szuprotivno Naredbam povszudeshnyem. *b*)

3-ich *Szudbeno* (usualis); ovo Ztolicze szudbene plemenitaske, menyshe takaj, delaju: ali predi, neg ono na Navadu izrazte, po Odpizkih vnogikratsze premenya iz visheshe

one Oblazti, koju Kraly vu Praviez Ztavlyanyu ima.

a) 1741: 8. b) 1791: 12.

§. 58.

Razluchenye med Raztolnachuvanyem Ztolicz menyshéh, y Vechnicze Kralyevzke.

Med Raztolnachuvanyem, koje delaju szudbene Ztolicze menyshe, y onem, koje dela Vechnicza kralyevzka veliko je Razluchenye: ar

1-ich menyshe szudbene Ztolicze od ostroga Pravicz Razmevanya tesko odztuplyuju; da nebi mozbit na Putu Previgyenya (adpellatæ) po Szudu vekshem Dopitanya nyihova prenapravilasze. Szuprotivno pako

2-och Vechnicza kralyevzka na Razlog y Doztojnozt bolye, kak na Ostrochu Pravicz * paziti je navadna, y paziti szegurno more: ar naj vekshe ove Ztolicze szudbena Dopitanya niti pred Kralya, niti pred nikakvu Ztoliczu kralyevzku neszudbenu (dicaſteria politica) za Previgyenye potegnutisze nemogu *a*).

* Peldu takvoga Raztolnachenya daje Dopitanye Vechnicze kralyevzke *b*) koje, akoprem Naredba trojztranzka *c*) ochinztva Del senzkomu Zpolu zkrachuje zbog Pomenykanya vu Liztu Daruvanya Imany Zaporke „*sexus utriusque* (obodvojega Zpola); drugomu vendar Zpolu ondaga odszugyuje, kada izti Lizt ovu Zaporku“ *legatariis et cessionariis* (y onem, kojem, bisze Imanye ali

po Szmerti oztavilo, ali odpuztilo)“ vu szebi ima: kajti nikak veruvatisze nebi moglo, da Kraly Zpol senzki iz takoveh Imany zverchi bi hotel, vu koja po Zaporke *legatariis et cessionariis* iztem, od Kervi ztranzkem, vlezti dopuscha.

a) 1791: 12. b) Dec. 8. pag. 50. c) 19. 17.

§. 59.

Raztolnachuvanye Nevereuredno nevese.

Od Neverevrednoga Raztolnachuvanya, koje Pravdoznanczi delaju, znatisze ima

1-ich da ono Krepozt vezati niakvu nima, kajti Pravdoznanczi niszu Praviczodavavczi. Metemtoga

2-och ako na Ztran jednoga, ali drugoga zmed pravdajuchehsze, poleg Pravdoznanczev Raztolnachuvanya, szudbeno Dopitanye izrechesze, zovem onda Ztran szuprotivna bisze za szegurno vezala, ako nebi mozbit ona

3-ich imala Moch Pravdu na vekshi Szud prenezti, y onde bisze perveshe Dopitanye premenilo.

§. 60.

Pervo je vendar gledech na Zachetek.

Odkud vidisze, da Raztolnachuvanye neverevredno gledech na Jakozt je zadnye, pervo vendar gledech na Zachetek: ar

1-ich dasze nebi nigdo pravdal, da nebi nigdo, od Razmevanya Naredbih drugach miszlil, nit Raztolnachenye onda bi potrebno bilo:

pervo anda Raztolnachuvanye delaju Pravdajuchisze, y nyihovi Naztojniki (mandatarii). Ovo izto

2-och ako Ztrankesze nenaravnaju, kaj zvekshinum biva, szudbenomu Dopitanyu potlamsze podlosi. Vu koje

3-ich poleg izte takaj Vechnicze kralyevzke Odpizki kralyevzki, Naredbu raztolnachujuchi, Krepozt szvoju zkasuju, y Szudcze tak dugo ravnaju, doklam

4-ich ali po Odpizkeh drugeh, ali Kotrigom zborzkem, ali po Szuprotivne zadnyich Navade novem Okoliczam Naredba nepriravnasze.

DEL VI.

OD NAVADE.

§. 61.

Vu Dél Dohagyanye.

Plemeniteshi akoprem bi bili Kotrigi zborzki od Navade, pokehdob vishe je z-chasznem Chinom Praviczu napraviti, kak nyu z-Vremenom vpelyati, ima vendar ona pu Putu Pravicz vpelyana, jednaku z-nyimi vezati Krepozt: zato za Kotrigi zborzkemi, y poleg nyih izhagyajuchemi Odpizki, vezda Red nasz na Navadu vodí.

§. 62.

Navade vezajuche Potrebchine.

Navada vezajucha (consvetudo juris) je Pravicza z-Vremenom po Puku vpelyana z-poufanem Tela Naredbe ztavlyajuchega Privolenyem. Ar da iz nye Pravicza poztane, bitno potrebujesze

1-ich da od Puka vpelyasze.

2-och da k-nyoj Puk muchech, a

3-tich Telo Naredbe ztavlyajuche poufano privoli.

§. 63.

Zovesze takaj Pravicza nepiszana.

Navada nazivasze takaj Pravicza nepiszana *a*); zato vendar ni vszaka nenapiszana Naredba Navada: ar Naredbe piszati vu Jeziku Pravicz (ſtylo legali) znamenuje, nye vu jednom Chaszu poztaviti, premda taki na Pero nepoztavesze. Zato

1-ich Navada oztane Navada, akoprem bisze y napiszala *b*). Tak tulikaj

2-och Pravicza piszana oztane piszana, akoprem nebisze napiszala; oztaje najmre vszigdar vu jednom Chaszu poztavlyena, kaj, da Pravicza koja rechesze piszana, dozta je *c*). Metemtoga

3-ich obodve napiszavajusze, da nijednu Dobu pri za nami dojducheh nezabijusze.

a) Prol. 2. §. 1. *b*) Prol. 11. §. 1. *c*) Ovd.

§. 64.

Puk plemeniteh od proztoga Lyudztva razluchen je.

Da pako od Puka vpelyasze, to Navada po Bitju szvojem potrebuje: ar pokehdob, gledech na nyeinu Jakozt, z-Naredbum zborzkum jednaka je, zatosze po drugeh vpelyati nemore, nego po oneh, po kojeh izti Kotrigi zborzki naregyujusze *a*). Anda pri nasz

1-ich Navadu vpelyati mogu ne szamo Velikashi (Proceres) budi duhovni, budi szvetczki, nego drugi takaj Plemeniti: kajti ovi vszi pod Imenom Puka (populi) vu Jeziku Pravicz dohagyaju *b*). Szuprotivno pako

2-och oni, koji plemeniti niszu, Navadu vpelyati nemoreju; kajti vu orszachkom Zboru Mezta nemaju; ter poleg Jezika Pravicz ne Puk, nego proztoLyudztvo (plebs) zovejusze. *c*)

a) Prol. 10. §. 1. *b*) 2æ 4. pr. y §. 2. *c*) 2æ 4. §. 1.

§. 64.

Kupchine plemenite, koje Navadu vpelyivaju.

Buduch da vu Imenu Puka zadersavasze vszaki, koji je plemenit, takvi pako ne szamo Oszobe vszaka poszeb (pers. singulares) nego y visheih zkupa pod jednu vzeteh (pers. morales) bile bi, tojezt, czele Kupchine (corpora); odtud zpelyavasze na dalye, da jednaku

z-nyimi Navade vpelyivati Moch vsze takaj Kupchine plemenite imaju. Kaktiszu

1-ich Kralyeztva Horvaczko y Slavonzko ne vu szvojem szamo, nego y Vugerzkoga takaj Kralyeztva z-nyim zkupa Zboru *.

2-och Varmegyie a).

3-ich Szlobodni y Kralyevzki Varashi b).

4-ich Kotari plemeniti Jazygov y Kumanczev c).

5-ich Tergovisch 6. Hajduchkeh d).

6-ich vsze Ztolicze szudbene plemenitaske e).

* Zvan Bana y Mestra, kisze zoszeb pozivaju, jednoga k-Velikashev, a dva k-Ztalishev Ztolu, Kralyeztva ova Poszle (Nuncios) shalyu f).

a) 1608: 1. p. C. b) Ovde. c) 29: 1791. d) Ovd. e) 3 2. §. 1. f) Rosenmann Juris Publ. p. 181.

§. 66.

Navade Fele.

Odkudsze vidi da Navada jedna je

1-ich *povszudeshnya*, druga *poszebna*. Ona vu vszeh Dersavah Kralyeztva jednakosze nahagya, y vese vsze szvete Korune Kralyeztva Podlosnike a). Druge vsze jeszu jedino poszebne, izte takaj po Kralyeztvih Horvaczkom y Slavonzkom vpelyane: kajti zvan Megyih szvojega Ladanya Krepozti nimaju b). Obodvoja je

2-och ali *szudbena* (judicialis), ali *zvanszudbena* (extrajudicialis). Ona za Poszle

pravdene vu szudbenih Ztoliczah; ova pako zvan oveh za Poszle nepravdene naragyasze. Jedna je

3-tich Kupchine koje plemenite; druga poszebnoga kojega Gozpona zemelzkoga.

a) 2æ 65. §. 5. 3æ 2. §. 2. §.
b) 2æ 65. §. 2. 3æ 2. §. 6.

§. 67.

Puka Privolenye szamo mucheche potrebuje.

Druga Navade Potrebchina bitna je Puka Privolenye (consensus populi), y ono mucheche (tacitus). Ar

1-ich ako Puk k-Navade neprivoli, nikakvu vezati Krepozt ona nima, kakgoder y Naredba zborzka, kojoj vu Krepozti Vezanya Navada prizpodablyasze (21-3), ako nebi k-nyoj y Puk takaj privolil, Krepozt nikakvu nit ona imala nebi. Mora pako

2-och Puka k-nyoj Privolenye biti mucheche, kajti ochitno Puka izvan Zbora Privolenye Navadu neporagya, neg jednoga szamo Mezta Naredbu piszanu, iliti Ztavlyane Obchinene koje (ſtatutum communitatis) chini.

§. 68.

Zpoznavasze ovo iz Chinov ne kakvehgoder.

Mucheche ovo Puka k-Navade Privolenye ne iz jednoga szamo ali drugoga, med koje mozbit

mozbit y nyim nezpodobni vlezivaliszu, nego iz vech szebi zpodobneh, nepretergnyuvshi poztavlyeneh, Chinov zpoznavasze. Ali nit z-takoveh ona nenaztaje, ako bisze poztavili oni

1-ich iz Bludnozti (errore), kajti Bludnozt Privolenyu skodi, y nye zatira: ar bludechi, y kaj chine neznajuchi vu Naredbu ne privolyuju.

2-och ne iz Stimanya Pravicz, iliti prez vszake po nyih Zavez vpelyati Volye: ar iz ovakoveh naztaje jedino *Navada Sivlenya* (consvetudo facti), koja ne vese. v. P. *Navada* v-Jutro, *dobro Jutro seleti.*

§. 69.

Navadu vre veksha Obchine Ztran, vre Gozpon zemelyzki szam vpelyiva.

Pokehdob k-Navade Privolenye Puka potrebujesze, od ovud

1-ich da Navada vu Obchine kakve Plemenite naztane, Privolenyesze czele Kupchine potrebuje, ne vendar

2-och vszakoga zmed nye poszeb: kajti veksha Ztran takaj Kotriga zborzkoga napravlya. Da pako

3-ich Navada vu kakvo Szelo vpelyasze, bolye Gozpona zemelyzkoga, neg Kupchine Privolenye je potrebno, kajti Gozpon zemelyzki, a ne Zkupchina szelzka, pod Imenom Pukasze zadersava.

§. 70.

Vszake vendar y Telo Naredbe ztavlyajuche, y to poufano szamo, privoliti mora

Kajti z-Kotrigom zborzkem, gledech na vezati Krepozt, Navadasze bori; zato ona naj poszle y Tela Naredbu ztavlyajuchega Privolenye iz szvojega Bitja potrebuje, y to poufano (consensum præsumptum). Nije najmre dozta za Navadu vpelyati

1-ich Privolenye szamoga Puka, kajti ovo szamo niti zborzku Naredbu nenachinya, z-kojum vendar Navada jednake Mochi je. Dapache

2-och Akoprem bi muchechemu Puka Privolenyu tija Kraly szvoje ochito pridal Privolenye, y akoprem bi Naredba tak naztala, nebi vendar Naredba ova vishe Navada bila, nego Odpiszek kralyevzki bisze morala potlam zvati; Naredba od Navade, koja z-chasznem Chinom, kak Odpiszek, neizhaja, razluchna. Niti

3-ich iztoga Tela Naredbe ztavlyajuchega kakovogod Privolenye Navadu poragya, nego jedino poufano, a ne pak ochito, kajti ovo iz nye Kotriga zborzkoga bi napravilo. (§. 28.)

§. 71.

Iliti z-Muchanyem chez Vreme ztanovito

Privolenye ovo Tela Naredbe ztavlyajuchega poufano zpoznavasze iz Muchanya nyegvoga: nego

1-ich Chini, za vpelyati Navadu poztavlyeni, moraju biti ochiveztni, a ne skomcze tatbenom Nachinom vchinyeni, da od vszeh videti y zeznatisze moreju: ar vu ovakvom szamo Pripechenyu, y ne drugach, od Tela Naredbe ztavlyajuchega szuditisze more, da z-Muchanyem szvojem potverdiloje Navadu, kada najmre nad Chini vishe puti, y ochiveztno proti Naredbe poztavlyanemi muchalo je *a*).

2-och Muchanye ovo mora chesz czelo Vreme od Pravicz prepiszano terpeti; da ovak, ako morebiti Szrechi obchinzke bi bila Navada szuprotivna, vu Dusine prepiszanoga Vremena to zeznati, ter nyoj szuprotztati bisze moglo ali po Odpizku kralyevzkom, ali po Kotrigu zborzkom *b*).

a) Prol. 10. §. 7. *b*) Ovde. §. 5.

§. 72.

Vszakojachke Dusine.

Vreme, vu kojem Navada nepretergnyeno obdersavatisze mora, da iz nye Pravicza poztane, kak ona proti, ali zvan Naredbe vpelyavasze, y poleg Pravicz, koje pomenyshava, Razluchenya, je tulikajshe razluchno. Tak potrebujesze vu oszebnom dasze vpelya

1-ich proti Praviczam czirkvenem Let 40. *a*)

2-och zvan Pravicz czirkveneh, Let 10. *b*)

3-ich proti Praviczam szvetczkem, ali zvan nyih, Let 10. *c*)

4-ich proti Praviczam Kralyu, na Znamenye nyegove naj vekshe Oblazti zadersanem, v. P. Hudodelnikom, na glavno Zgublenye obszugyenem, Miloschu izkazati, Vreme nezpomenylivo (tempus immemoriale) tak, dasze nigdo nenajde *d*), koji bisze iz pervoga China proti takvem Praviczam poztavlyenoga zpominal.

b) Prol. 10. §. 5. *b*) Ovd. *c*) Ovd. *d*) Ovd. §. 6.

§. 73.

Navade nuternya Navlaztitozt.

K-tomu Navada y z-nuternyum Pravicz Navlaztitoztjum obzkerblyena biti mora *a*), ar onu Naredbe nashe pri Domovinzkeh Praviczah vszeh vu obchinzkom, a ne szamo pri Kotrigih zborzkeh potrebuju *b*); je pako y Navada, domovinzka Pravicza. Naj bude anda

1-ich *pravichna*: Praviczam najmre bosanzkem naravzkem zpodobna.

2-och *postena* iliti poleg Pravicz Bosanzkeh naregyeneh, y Zvelichenyu Duse nikak szuprotivna (§. 40.)

a) Prol. 10. §. 3. *b*) Prol. 6. §. 12.

§. 74.

Navada je Pravicza domovinzka.

Da Navada je Pravicza domovinzka, ter takva, koja z-Kotrigom zborzkem parisze, to

iz nyeineh Chinov zpoznavasze. Ar ima Krepozt

1-ich *raztolnachlyivu* (interpretativam); kajti, ako Naredba je dvojnlyiva, tak k-Navade vtechisze mora: niti nikak od onoga Razmevanya odztupiti szmesze, koje Navada Naredbi daje. Y zato naj bolysha Naredbih Raztolnachitelicza velisze. *a*)

2-och *Naszledlyivu* (imitativam); ar na Mezto Naredbe, gde ona pofali, Navada ztupi, y obdersavatisze mora *b*).

3-tich *odterglyivu* (derogatoriam), kajti pomenyshava Naredbu, akoje potleshna, kak jednakom Nachinom y Naredba potleshna perveshu Navadu *c*). Metemtoga

4-ich Navada poszebna Praviczu perveshu povszudeshnyu, budi piszanu, budi nepiszanu, szamo vu onom Meztu dotergava, gde je vpelyana. *d*)

a) Prol. 11. §. 3. *b*) Ovd. §. 5. *c*) Ovd. §. 4. y Prol. 12. §. 2. *d*) Ovde.

§. 75.

Nyeina Moch odterglyiva Praviczam bosanzkem nije szuprotivna.

Prenapiszana Navade Moch odterglyiva, akoprem zpervem Pogledom tak bisze videlo, nije szuprotivna vendar

1-ich niti *zdravomu Razumu:* ar, akoprem poleg Razuma Naredba naregyujesze, ona vendar, kada Navada nyoj szuprotivna

vpelyasze, vre preztaje onda biti razumna; kajti szamo po preztajuchem Naredbe Zrokom, pokehdob Chini proti Naredbe josche razumnesze kastiguju, poleg Zkoznuvanya y Odpizkov kralyevzkeh, y Kotrigov zborzkeh Navada naztati more.

2-och niti Praviczam *bosanzkem naregyenem:* kajti Chini, po kojeh nepretergnyenem Poztavlyanyu biva Navada, nepoztavlyajusze z-Volyum Naredbu prekershiti, nego novi Zavez vpelyati. Kajti Chini proti Naredbe, kak malo predi rekliszmo, vu onom szamo Dogogyaju poztavitisze mogu, poklam Naredba zarad preztajuchega szvojega Zroka vre preztala je biti Naredba; chije anda Prekershenye onda niti je moguche.

§. 76.

Vese anda z-Kotrigom zborzkem jednakem Nachinom.

Pokehdob Navada je Pravicza domovinzka, ter jednake z-Kotrigom zborzkem Mochi, (§. 74. 1.) od ovud

1-ich vese Domache, Prihodnike, y Kralya jednakem Nachinom, kak Kotrig zborzki (§. 33.—38.)

2-och Nuternyu Navade Navlaztitozt nijeden Szamoszvojecz (privatus) neszme na Dvojnbu vlechi; kajti to izto od Kotriga zborzkoga ztoji. Zato

3-ich Szudczi dusniszu takaj poleg hvalevredneh Pregyov nasheh Navad Szude krojiti. Morajusze vendar

4-ich one pokazuvati (probuvati): kajti vu Knige-Pravicz nenahagyajusze zvan oneh, koje Werböczy vu szvojem Trojztranzkom Poszlu popiszal je.

§. 77.

Razluchnozt med nyum y Kotrigom zborzkem.

Je y druga zvan vezda rechene med Kotrigom zborzkem y Navadum Razluchnozt: ponovimo anda ovde vszu z-szledechemi;

1-ich Kotrig zborzki vu Zpravischu Orszachkom, Navada pako izvan nyega poragyasze *.

2-och On iz zkupnoga (simultan.) szamo, ova pako iz poszebnoga (singular.) takaj Puka Privolenya izhaja.

3-ich On ochitno; ova mucheche Puka Privolenye potrebuje.

4-ich Onoga ochitno; ovu poufano Tela Naredbe ztavlyajuchega Privolenye nachinya.

5-ich On razglashujesze, ova ne.

6-ich Ova, ako nije povszudeshnya, ali Ztolicze one szudbena, pred kojum na nyu pozivasze, pokazuvatisze mora; ne pako Kotrig zborzki: ar, buduch da on vu Knigu-Pravicz mechesze, od nyega dvoitisze neszme.

* Ima y Navad zborzkeh od Nachina Zbor dersati y z-Poszli onde baratati; kak y drugeh Navad vlaztneh: ali ove na Pravicze vlaztne zpadaju.

DEL VII.

OD PREDSZLOBOD.

§. 78.

Previszoka je Predszlobod Prestimanozt.

Kajti od Kralya y Predszlobode izhagyaju, jednaka je z-Odpizki nyihova Prestimanozt. Jeszu najmre y one od vszeh drugeh Naredbih piszaneh izvanzborzkeh prestimaneshe, pokehdob Kraly Tela Pravicze davajuchega Glava je. To izto y Werböczy je izrekel *a*).

a) 2. 6. §. 2. 3. 10. 11.

§. 79.

Nyeino Znamenuvanye.

Predszloboda vu Praviczah nasheh znamenuje

1-ich Lizt Kralya korunyenoga preszlavni (solennes), z-kojem vu Dugovanyu obchinzkom Dobrochinztvo oszebujno, y to vszevdilyno, za dobre Zaszlusbe komu daje *a*).

2-och Ovu iztu takaj Miloschu *b*). Zato vre vu jednom, vre vu drugom ovom Razme-

vanyu poleg Okolicz y vu ovom Delu jemalaſze bude.

a) Ꝛᴂ 9. §. 2. b) Ꝛᴂ 7. §. 2.

§. 80.

Dvojverztno daje Dobrochinztvo.

Dobrochinztvo ovo, kajti vszem ni zkupno, zevszema oszebujno, dvojverztnu vu szebi Naravu ima: ali

1-ich Oszlobogyenye od Terha, koji drugach poleg Naredbe od koga podnezti bisze moral, kakvoje vu Pelde Iznimanye od Plachanya Malte; y onda Predszloboda *tajecha* (priv. negativum): ali

2-och Moch, koju gdo drugach nebi imal *, Chine nekoje donoszne (positivos) zvershavati, v. P. Dachu na Szenymih od Mezta pobirati; y onda Predszloboda *velecha* (priv. adfirmativum) nazivasze.

* Zato Moch terjati Novcze od Dusnika, akoprem na Pero poztavlyena, nije vendar Predszloboda; kajtiju iz izteh Pravicz naravzkeh vszaki ima, nitjsze oszebujnem Nachinom zproszziti mora.

§. 81.

Nije Odztuplenye od Pravicz Kralyu laztoviteh, ali Daruvanye szamoszvojno.

Da Miloscha ova, jedna, ali druga, Predszloboda zvatisze more, potrebno je, da je

1-ich *Naplachenye* (remuneratio), ne vendar vu Dugovanyu Kralyu laztovitom: ar drugach to bi bilo Odztuplenye od Pravicz nyemu laztoviteh (renunciatio juris proprii), ali Daruvanye szamoszvojno (donatio privata), kak-je v. P. Prikaz Devetine, Zapisz *.

2-och da bude *oztajuche* y *vszevdilyno*, da nebude Odpuschenye (Dispensatio).

* Niti *Iznimanye od Harmicze* Predszloboda zvatisze more, pokehdob daje laztovita Kralyu, koja nyemu pod Harach plachatisze mora.

§. 82.

Niti Odpuschenye.

Odpuschenye, akoprem Miloscha nebi bila takaj vszem zkupna, vendarsze od Predszlobode razluchava; ar je Miloscha

1-ich jedino *tajecha*, nikaj donesznoga dopuschajucha; kajtisze po nyoj od Zaveza szamo *a*) Naredbe nekoji iznimlyu. Je

2-och dana *za jeden* visheputi szamo *Chin*, y z-nyim preztajucha *b*).

3-ich ne na Naplachenye, nego *za obraniti Krepozt Naredbe*, koja zbog velikeh, kojibisze iz Obdersavanya Naredbe priblisavali, Kvareh, vu Pogibel Ozkrunenya bi dozpela, ako bi y vu onom Pripechenyu Zavez Naredbe terpel, za kojesze Odpuschenye proszi *.

* Da Moch Zaveza Naredbe odpuztiti je poleg szamoga Kralya, nikoga ni, koji bi dvojil, buduch da izvershlyiva Naredbih Oblazt (poteſtas executi-

va) na szamoga nyega szlishajucha *c*) ne szamo vu Kastiguvanyu, nego y vu Prepyechenyu Preykershenya Naredbih ztoji.

a) Mart. Jur. Civ. Pos. 91. *b*) Pichler Jur. Can. P. II. p. 734. *c*) 1791: 12.

§. 83.

Dajesze y z-povratnem Terhom.

Pokehdob Naplachenye, je *drechneh Chinov* Poszledje, zato y Predszlobodu zadobiti on szamo ufatisze more, koji Kralyu y Domovine drechne y verle Szlusbe je izkazal *a*). Dajesze * pako takvomu

1-ich ali iz laztovitoga Gibanya, ali na Proshnyu: ali

2-och iz szame Dareslyivozti y onda *zabztunyzka* (priv. gratuitum); ali z-Terhom povratnem (cum onere reciproco) na Nachin Pogodbe, y onda *obtershlyiva* (pr. onerosum) zovesze.

* Negda Pravicza nekoja oszebujna (Jus singulare) po izte Naredbe nekomu dodajesze prez vszake nyegve Proshnye. Tak Blagaj kralyevzki, na Mezto Odomrejuchega vu nyegov Imetek ztupiti izkajuchi, na Protivnika, premda vu Ladanyu poztavlyenoga, Terh Pokazuvanya prenasha *a*). Miloscha ova Dobrochinztvo Naredbe (beneficium legis) velisze *b*).

a) 1715: 25. *b*) Fleischhacker Prol. §. 76.

§. 84.

Ali je dugovanyzka ali oszobna.

Vszaka Predszloboda * na Diku, ali takaj na Haszen Zadobitelą zpada: nistarmanye ako Imanyam privesesze, *dugovanyzka* (pr. reale); drugach *oszobna* (pr. personale) zovesze. Ova je ali

1-ich *pravo-takva* (ſtricte tale), koja z-Oszobum dokonchasze v. P. Chazt Tolnachnika. Ali

2-och *plemenzka* (pr. gentilitium, familiare), koja na prave Odvetke prehagya. v. P. Plemenschina. Ali

3-ich *razumno-oszobna* (moraliter personale), szlishajucha na Kupchine, v. P. Kaptolome *a*).

* Chin misze, da na *proti* y *zvan Naredbe* Predszlobode delitisze nemogu *b*): ar ona, koja, da proti Naredbe je, za Peldusze *c*) donasha, kakti Iznimanye od Davanya Dachih, ni je proti., nego zvan Naredbe (præter legem); buduch da nigdi vu Naredbah ne prepovedasze, koga od Davanya Dachih oszloboditi.

a) 2æ 7. §. 3. . *b*) Predzn. nash. (§. 93-2) *c*) Huszty L. I. Tit. VI. §. 5.

§. 85.

Nyu szam Kraly korunyeni deli.

Obodvoju deli Vugrom z-czelum nyihovum Krepoztjum szam Kraly *, ali niti on predi nye deliti nemore, doklam ne okorunisze *a*).

Dapache Predszloboda nekoja takaj okotrisitisze (inarticulari) mora. Takva je

1-ich Domachinztvo (Indigenatus): ar ako nachinyen od Kralya Domachina Okotrisenye z-Vremenom szebi nebi prizkerbel, iz Broja Domachin bisze izpuschati moral *b*).

2-och Podignenye Tergovisch na szlobodne, y kralyevzke Varashe: ar drugach niti Mezta, niti Rechi vu Zborih orszachkeh nimaju *c*).

* Je vendar Kralyev, akoprem korunyeneh, od kojeh van dane Predszlobode vre vsze, vre nekoje nikakvu Krepozt nimaju, kak Dogodozpisz nash Pravicz izpishuje.

a) 1791: 3. *b*) 1791; 69. *c*) 1681: 17. 1715: 108.

§. 86.

Mochi ovoj nyegve nikaj ne pachi.

Niti onoj Mochi Kralya, z-kojum Predszlobode szam davati more ne pachi nikaj

1-ich *Oztarenye* (præscriptio): kajti po nyem, ne tak zadobivasze, kak branisze Predszloboda, koja iz Muchanya Let zto Blagaja Kralyevzkoga, da je od Kralya zadoblyena, szudisze. Niti ono:

2-och da zvan Kralya y Palatinush takaj, y nekoji Velikashi Duhovni Dobra negibucha, ne vendar z-Plemenschinum Kralyeztva *a*), med ztanovitemi Megyami *b*) dendeneshni podelyivaju: kajti y ova Podelenya izvishenem Nachinom Kralyu pripiszatisze moraju; ar, pokehdob y poleg naj novesheNaredbe *c*) Oblazt Predszlo-

bode deliti na szamoga, y nyega Okorunyenoga szamo Kralya zpada, tak ona na druge szamo od Kralyev preneshena biti vre od negda mora *d*).

a) 1æ 3. §. zadny. *b*) 1713: 33. *c*) 1791: 3. *d*) Huszty Ond. §. 15.

§. 87.

Velikashi Duhovni, koji szada Dobra negibucha podelyivaju.

Jeszu pako szledechi szamo, koji Dobra negibucha, *Petine* (Prædia) zvana, zmed Velikashev Duhovneh za szada podelyivaju:

1-ich Ersheg Ostrogonzki *a*).

2-och Biskup Zagrebechki. Petine Biskupzke ov z-Kaptolomom szvojem zkupa szamo, Opaczko-Topuzkianzke pako prez Kaptoloma deli. *b*)

3-ich Biskup Gyurzki *c*).

4-ich Veliki Opat Szv. Gore Panonzke *d*).

5-ich Prepust Gyurzki z-Kaptolomom *e*).

a) 1563: 59. 1599: 8. *b*) 1550: 71. *c*) 1681: 54. *d*) Görcs Jus Patr. p. 38. *e*) Kelemen p. 272.

§. 88.

Jeszu negda y drugi Plemenite Czirkvene napravlyali.

Predi toga y drugi Velikashi Duhovni, kojigoder Banderiume, tojezt pod szvojum Zastavum Junake, proti Nepriatelu jeszu poshi-

lyali *a*), jeszu za szegurno y Petine takaj podelyivali, y z-Chinom tem Plemenite Czirkvene (Nobiles Prædiales) nachinili. Metemtoga szledecheh szamo Plemeniteh Czirkveneh Zpomenek josche najti je:

1-ich Ershega Kolochkoga *b*).

2-och Opata Pechváradinzkoga *c*).

3-ich Opata Szekszardianzkoga *d*).

4-ich Priora (Perveshine) Aurane *e*).

5-ich Kaptoloma Pechuhzkoga *f*).

6-ich Poglavaricze (Abbatissæ) Opaticz Doline Vezprimzke * *g*).

* Jeli czeloga Banderiuma, kojega Peshczev 200. y tuliko Konyanikov zkupa chini, *h*) ali pak menye Junakov je ona vu Ogeny poshilyala, nenahagyasze.

a) 1498: 20. *b*) Kat. Hist. crit. T. 17. p. 193. sq. *c*) Kelemen Onde *d*) 1518: 26. *e*) Pray de Prioratu Auranæ p. 48. 97. sq. *f*) Kerchelich Not. præl. p. 305. ad a. 1500. *g*) Kel. Ond. *h*) 1492: 20.

§. 89.

Krepozt Predszlobode.

Vre od Krepozti Predszlobode, poleg Pravicz van dane, koja je ova:

1-ich Zadobitelu dodaje ona Moch vzeti vszu iz Milosche zadoblyene Haszen,* y nyesze vsivati. Ar dajesze ne zato, da na Paperu oztane, nego dasze iz nye Haszen vzeme. Ova Moch

2-och tak je Zadobitelu laztovita, dasze Milosche, od nyega zadoblyene, nigdo drugi

vsivati neszme: ar drugach zadoblyeno nebi bilo nikaj. Ali

3-ich Kak Rechi szamo Predszlobode, ali Vsivanye oztarjeno z-szobum donasha: kajti jedino iz vu Vsivanye vpelyane Dareslyivozti Kralyevzke naztaje. Zato Predszlobode jeszu oftroga Raztolnachuvanya (ftrictæ interpretationis).

4-ich Pokazuvanye Pravicze korenite, iliti Szvojnozti zverhu Imany negibucheh plemeniteh, prez napervo Donashanya Predszlobode zvekshinum narediti nemoresze *a*).

a) 1æ 37. §. 12.

§. 90.

Dusnozt trejtoga iz Predszlobode.

Iz Predszlobode, buduch daszenye nigdo drugi zvan Zadobitela vsivati neszme, ova izpelyavasze Dusnozt: *

1-ich ako Dobrochinztva, po nyoj zadoblyenoga, morebiti gdo drugi, ali prez Preszlobode, bilbisze do szada vsival, Poszvoitel takov dusen je Predszlobodnomu ono odpuztiti *a*): dapache y po Pravde, Okoliczam priravnane, on izti nato prignatisze more.

2-och Predszlobodu imajuchega neszme nigdo vu nyeinem Vsivanyu bantuvati *b*): drugach dopuschenomuje proti Otimavczu ali Pravdu iz Zroka Szile podignuti, ali do Leta Dana Putom China, iliti szilnum Rukum vanga zbiti *c*). Kovem

3-ich

3-ich Szudecz Dopitanye szvoje vu Dugovanyih, Predszlobodesze dotikajucheh, vszigdar nyoj prilagoditi mora *d*).

* Y kajti Dusnozt je Poszledje Naredbe, zato je ochiveztno, da Predszloboda nachinya Naredbu. Ali Naredba ova je szamo poszebna, koja jedino na Predszlobodnoga czilya, y zato nyega nevese *e*).

a) 2æ 9. §. 1. 2æ 10. pr. *b*) Onde. *c*) 1æ 68. *d*) 2æ 17 §. 2. *e*) 2æ 7. §. 1.

§. 91.

Mora biti Naredbam prizpodoblyena.

Ova chini Predszloboda szamo onda, kada je Naredbam prizpodoblyena, takva je pako, kada Naredbam neszuprotivisze ne szamo

1-ich gledech na *Zpravu nuternyu* (formam internam), koja Kakvochu Milosche, koja po Predszlobode datisze more, razlase; nego tulikajshe

2-och gledech na *Zpravu zvanzku* (form. externam), koja za preprechiti Vkanlyivozt je znajgyena, y ztoji vu nyeinom poleg Pravicz Vandavanyu, y Razglashenyu.

§. 92.

Kakvocha Milosche preszlobodne.

Kakvoche Milosche, koja po Predszlobode datisze more, jeszu ove: da nebude szuproti

1-ich Praviczam bosanzkem budi naravzkem, budi naregyenem: ar ovo je Oszebitozt vszake vugerzke Pravicze (§. 73).

2-och Praviczam obchinzkem *, iliti povszudeshnyem Kralyeztva Naregyenyam *a*).

3-ich nichijem Praviczam poszebnem *b*). Chesza radi v-Liztih poztavlyasze Zaporka „*salvo jure alieno*" to jezt, nevrazech Pravicze tugye, iliti Szvojnozt na drugoga zpadajuchu *c*).

* Zato Rechi „*sæpe contra commune jus indultum*" Naredbe Trojztranzke *d*), kak da bisze y szada proti Naredbam domovinzkem mogle Predszlobode dati, taksze ne razmevaju; nego od presheztneh Vremen jedino vzetisze moraju *e*).

a) 2æ 11. *b*) 2æ 10. *c*) 2æ 9. §. 6. *d*) 2æ 7. §. 2. *e*) 1486: 21.

§. 93.

Nevalya perveshe drugoga skodlyiva.

Kajti Predszloboda Praviczam trejtoga protivitisze nemre, Predszloboda pako nechija takaj med Pravicze nyega iztoga zpada, zato nevalya Predszloboda novesha, drugoga perveshi Predszlobodi skodlyiva. Takva je ali

1-ich gledech na *Vreme:* v. P. ako Kraly Maltu plachati dusnoga od nye Plachanya keszneshe bi oszlobodil z-Kvarom Predszlobodnoga perveshega zverhu Pobiranya Malte *a*). Ali

2-och gledech na *Mezto:* kakti da Szenyem bisze dopuztil, ali Malta za jeden izti Dan takvomu Meztu, koje od ztareshega Szenyma, ali Malte, Milu jednu * nebi bilo daleko *b*).

* Jako potrebna Malta iz Zroka Dobra obchinzkoga vu blisneshem takaj Meztu terpisze *c*).

a) 2æ 10. §. 1. 2æ 9. §. 3. Dec. 38. p. 179. *b*) 2æ 10. §. 2. 4. *c*) 2æ 10. §. 3.

§. 94.

Potrebchine, da bu Praviczam prizpodobna.

Vandavanye Predszlobode da bu Praviczam prizpodobno, mora Predszloboda

1-ich izhajati iz Piszarnicze Kralyevzke Vugerzko-Dvorzke *a*).

2-och z-Nachinom Piszanya ztarinzkem y navadnem *b*.

3-ich biti podpiszana od Kralya, Kantzelara pervoga, ali drugoga, y jednoga poleg Navade Zkrovnopiszcza (Shekretara).

4-ich potverditisze z-Pechatjum *, z-kojum kakti Kraly vugerzki lada *c*), ne vendar z-perztenzkum, ar ova Kralyu szamo poszeb szlusi (§. 138-3).

5-ich izpiszatisze ne szamo vu Maticzu navadnu (Protocollum) *d*), nego poleg ztarinzkoga Obdersavanya vu iztu takaj Knigu kralyevzku.

* Predszlobode, drugach pravedne, y z-kvarjenum Pechatjum valyaju, szamo dasze Znamenya od nye vigyevaju *e*).

a) 1563: 35. 1567: 40. 1608: 9. a. c. *b*) 1608: 9. a. c. 1741: 19. *c*) 2æ 13. pr. *d*) 1723: 39. §. 8. y Navada ztar. *e*) 2æ 17. §. 2.

§. 95.

Nachin Predszlobode piszati.

Nachin Predszlobodu napiszati ztarinzki y navadni potrebuje vu oszebnom

1-ich dasze Lizt prichimlye z- Imenom naj visheshem.

2-och Imena *, Pridovki, y Miloscha zadoblyena dasze razlichito napishu: dasze zna prez Dvojnbe, gdo, od koga, y kaj je dobil.

3-ich Napisz Mezta y Vremena *a*), y iz Navade Leto takaj tekuche od Korunyenya.

4-ich da vu Imenih, Pridovkih, y Dugovanyih predszlobodneh nikakvo nije Ztruganye, Popravlyenye, ali Pridajenye, budi medredczko, budi okrajzko *b*).

5-ich ako Falinga ova vu iztoj Piszarniczi bisze pripetila, da Zadobitelu nenaskodi, Rechi popravlyene, ali pridane morajusze po Shekretaru, poleg Podpizka, za takve zpoznati. Ako to je vchinyeno, tak Lizt nikakvoj Szumlyi nije podversen *c*).

6-ich Zaporku „*salvo Jure alieno*“ *d*).

* Vu nekojeh Predszlobodah takaj y Imena Velikashev pervesheh tak duhovneh, kak y szveczkeh pridavajusze, akoszu vekshega Znamenuvanya.

a) 2æ 17. *b*) Ovd. *c*) 1723: 39. §. 11. *d*) 2æ 9. §. 2.

§. 96.

Morajusze razglasziti.

Da valya Predszloboda, potrebnoje žadnyich nyeino Razglashenye, da ako komu preszugyuje, to on iz Razglashenya zezna, y zarad toga szuprotztati more. Vchinitisze pako ovo mora

1-ich ako je Predszloboda Daruvanye, tak vu Prilike Vpelyavanya (ſtatutionis) na Liczu daneh Imany *a*). Drugeh pako

2-och vu velikom Varmegyie Zpravischu *b*), y to

3-ich vu Techaju jednoga Leta od Vandavanya z-vekshinum brojech *c*). Izto ovo

4-ich da je vchinyeno, na kratkomsze, kak je navadno, z-Podpizkom razglaszujuchega Notariusha na zvanzke Ztrane predszlobodnoga Lizta napishe.

a) 1æ 32. *b*) 1630: 30. §. zadn. 1715: 15. §. zad. *c*) 1æ 32. 64. 2æ 12. §. 2.

§. 97.

Predszloboda negdasze zahergyavi.

Predszloboda, kojasze niti vu Vsivanye vpelyati nemore, dasze *zahergyavi*, veliszе (obsolescit). Ovo biva

1-ich akosze Vpelavanye, ali Razglashenye v-jednom Letu ne vchini *a*).

2-och akosze Predszloboda od Szuprotztajanya ne oszlobodi, ali Pravdu ne podignyuch, ali vu nyoj neobladajuch *b*).

a) 2æ 12. §. 2. 3. *b*) 2æ 10. y 12. §. 7. 8.

§. 98.

Zahergyavene Razluchenye od one, koja iz Vsivanya je zlezla.

Razluchavasze anda od zahergyavene (Priv. obsoleto) Predszloboda ona, koja potlam, kak je vu Vsivanye doshla, iz nyega je zlezla. Ar 1-ich ova barem vu szvojem Pochetku vu Vsivanye je vpelyana: v. P. kak je bila Predszloboda negdashna Ershega Ostrogonzkoga od naj perveshega zkrovno Piszanya y Kantzelarztva *a*). Ona pako niti vu Vsivanye dojti je kada mogla.

2-och Ova po Potvergyenyu more osiveti: kajti, potlamkam vu Vsivanye vpelyati moglaszeje na Pochetku, Naredbam je prizpodobna (legitimum); ona pako, kajti vu Vsivanye vlezti nije mogla, nyim prizpodobna nije y kakti takva potverditisze nemore *b*).

a) 1741 : 10. 1751 : 3. *b*) 1622 : 17. 1649 : 45.

§. 99.

Potertlyive od Zahitlyive Razluka.

Je tulikajshe med Predszlobodum *potertlyivum* (Priv. invalidabile) y *zahitlyivum* (Pr. seponibile) y to szledecha Razluchnozt:

1-ich *Zahitlyiva* zadersava vu szebi Miloschu ali proti Praviczam Bosanzkem, ali Naredbam Kralyeztva; *potertlyiva* pako preszugyuje y skodi szamo trejtomu.

2-och *potertlyiva* dobi Jakozt, ako proti nyeinomu Nevalyanyu Pravda nepodignesze; *zahitlyiva* pako nikakveh nigdar Chinov nima, niti potrebnoje proti nyoj Pravdu podignuti, kajti od izteh Pravicz je zahichena, y zato *iz izteh Pravicz nikakva* (ipso jure nulla) nazivasze.

3-ich *zahitlyiva* vszigdar pridohodno (accidentaliter) zatirasze, pokehdob da proti nyeinomu Nevalyanyu Pravdasze podignuti nemora; zato, akobisze szuprot komu doneszla napervo, moresze vu kakvegoder Pravde prosziti, dasze naj zahiti: dasze pako *potertlyiva* zatere, Pravdasze oszebito podignuti mora, ar drugach valya, ako nepoteresze.

4-ich *potertlyiva* zatirasze, szamo po Szudu Oktavalzkem, iliti po Ztolicze kralyevzke, ali Banzke; *zahitlyivu* pako vszaki, takaj menyshi Szudecz, pred kojem napervodonashasze, zahitava *a*).

a) 1723: 47. §. zadn.

§. 100.

Predszlobodu pravednu zgubiti Nachini.

Szlediju, Naredbam prizpodobne y vu Vsvanye vpelyane, Predszlobode zgubiti Na-

chini. Zmed oveh nekoji jeszu povszudeshnyi, koji vsze zatiraju, nekoji poszebni. Na one zpadaju

1-ich *Zlovsivanye* (abusus), proti Czilyu Predszlobode barachuch: v. P. ako koteri Hudodelnike kastigati predszloboden nye nekaſtigane bi zpuschal; ali nye dalye, neg Razmevanye nyeino z-szobum donasha, pretezajuch: v. P. vekshu Dachu, neg Lizt dopuscha, pobirajuch *a*).

2-och *Krivnya vregyenoga Velichanztva* (crimen læsæ Majeſtatis), ali *Znamenka Nevernozti* (Nota Infidelitatis) *b*), ne vendar na nekrivnu Deczu gledech, kojoj niti Del vu Imetku, niti Plemenschina negine *c*).

3-ich *Nazadjemanye Kralya* (Revocatio Principis), koji nyu je dal, ali koji na Mezto nyegvo je ztupil, tak vendar, da zrok Nazadjemanya napervodoneszesze, ar drugach neskodi *d*).

4-ich *Naredba povszudeshnya* (lex generalis), vu kojoj perveshe Predszlobode ali ochitno zatirajusze; ali pak Zaporka ona imasze „*nikaj neprechejuchih kakveh goder Predszlobodih*“ *e*).

5-ich *Predszloboda zadnyesha* szuprotivna (Privilegium poſterius contrarium) *f*).

6-ich *Odztuplenye* (Renunciatio) od Predszlobode *g*).

a) 2æ 12. §. 1. *b*) Ovd. §. 6. *c*) 1791 : 56. *d*) 2æ 12. §. 11. *e*) 1635 : 40. *f*) 2æ 12. §. 10. *g*) Ovd. §. 9.

§. 101.

Zadnyesha perveshu vszigdar nezatira.

Od Predszlobode zadnyeshe, perveshi szuprotivne, vu oszebnom v-Pamet je vzeti

1-ich po nyoj pervesha zatiraszе, akoprem vu zadnyeshe nikakov Zpomenek nebi bil od zaterte perveshe: kajti ovakva je Narava Naredbih, kojeszu jednake Jakozti (§. 54). Nego

2-och jedne izte Oszobe naj bude dana: drugach Predszlobodu ztareshu imajuchi szuprotztati, y potretiju more. Ar Kraly nikomu Dobro nechini z-Skodum drugoga *a*). Zatem

3-ich da ova od nyesze prime: tak y ne drugach od perveshe odztupiti onasze szudi.

a) 2æ 12. §. 7. 10.

§. 102.

Odztuplenye od Predszlobode drugoga ne ztoji.

Jeszu takaj okolo Odztuplyenya od Predszlobode nekoja oszebujna:

1-ich more ono biti z-odpertemi y razlosnemi Rechmi; ali nevsivajuchsze Predszlobode, ter puschajuch, da drugiju z-Vremenom oszvoji *a*).

2-och ako Predszloboda na vishe Lyudih zpada, v. P. na czelu Obchinu, ali na Odvetek, onda Odztuplyenye jednoga oztalem ne-

skodi. Kajti od Milosche, drugomu dane, nigdo odztupiti nemore.

a) 2æ 12. §. 9.

§. 103.

Poszebni Predszlobode zatreti Nachini.

Oztajaju poszebni josche Predszlobode zatreti Nachini, po kojeh nekoje szamo ztanovite, a ne vsze, zatirajusze. Szim zpadaju

1-ich Szmert Predszlobodu davajuchega, ako za Vreme szamo Sivlenya nyegvoga bila je dana: ar ona vech nikaj, neg vu szebi zadersava, Krepozti ima.

2-och Kralya Nazadjemanye, ako szamo, dokmusze bu dopalo, bila je dana.

3-ich Preztanek Kakvoche, kojoj bila je privezana.

4-ich Poginenye Dugovanya, kojega szeje dersala.

5-ich Zhagyanye Vremena, do kojega bila je Miloscha dopuschena.

6-ich Szmert Predszlobodu imajuchega, ako na Odvetek, ali Obchinu nije zpadala.

DEL VIII.

OD ODKRAJANY PREVISZOKE VECHNICZE KRALYEVZKE.

§. 104.

Izpiszanye Odkrajany.

Med Pravicze Vugerzke taki za Predszlobodami poztavlyajusze *Odkrajanya previszoke Vechnicze kralyevzke*, ali, kak negda zvalaszusze, *Szudi perveh Kralyeztva Szudczęv a*). (Sententiæ Judicum Regni Ord.) Jeszu pako nikaj drugo, neg Szudi naj veksheh Kralyeztva Ztolicz, Ztola najmre Szedmero-Chaztnichkoga (Tabulæ Septemviralis), y Kralyevzkoga (Tab. Regiæ); koji zkupvzeti nachinyaju Vechniczu kralyevzku *b*).

a) 2. 6. *b*) 1729: 33. 34.

§. 105.

Oveh Krepozt.

Da Mezto med Praviczami domovinzkemi imaju, szledecha nyihova Krepozt szvedochi: ar 1-ich one, vu chijeh Pravdah izhajaju, vezati pochimlyu: kajti na daleshnye Previgyenye * potegnutisze nemogu *a*). K-tomu

2-och z-iztem Izvershenyem (Executione) potvergyene josche vekshi Zavez doprinashaju.

* Szudi Vechnicze Kralyevzke, akopremsze zaverchi nemoreju *b*) doklam vendar izrechejusze, Odpizkom Kr. Praviczam primerjenem nit pri nyihsze Mezto netaji *c*).

a) 1791: 12. *b*) 1471: 12. *c*) 1791: 12. (§. 60 3.)

§. 106.

Akoszu izvershene, josche vekshu Moch imaju.

Da Odkrajanya, kada jeszu izvershena takaj, Moch josche vekshu imaju, vidisze od ovud, kajti

1-ich Szude (sententias) Szudcza kojegagod pomenyshega za dojduche Vreme ravnaju: ar ako Szudczi pomenyshi na Putu Prenashanya Pravde pred vekshi Szud neseliju, dabisze nyihovi Szudi popravili, takje nyim prilagoditi moraju *a*). Zato Odkrajanye vszako Vechnicze kralyevzke, takaj poszeb, pravo *Preszud* (Præjudicium) velisze, Szud najmre pervi y ravnajuchi Szudczev menysheh Szude *. Dapache

2-och Napuchanye takaj davaju izte Vechnicze kralyevzke, da vu zpodobneh Pravdah jednako vszigdar szudi: ar Vrednozti nyeine zaiztosze protivi, Odkrajanyam, vu kojehsze nikakva Falinga nenahagya, izraven szuprotivne izgovarjati Szude. K-tomu

3-ich iz prizpodobneh vishe szebi Odkrajany Navadasze poragya (§. 68.) y to povszudeshnya: kajti vre jedno szamo Odkrajanye Preszud nachinya. Y akoprem

4-ich nebi bila josche iz nyih Navada poztala, vendar, doklamsze ne premeniju, na Mezto Naredbe szlusiju *b*). Od ovud

5-ich imaju takaj Moch Naredbu raztolnachuvati, ne vendar nyoj kaj odtergnuti, pokehdob, ne od Naredbih, nego poleg nyih izta kralyevzka Vechnicza szuditi mora *c*).

*) Preszudisze zovu takaj Odkrajanya szamoga Ztola szedmerochaztnichkoga, ne vendar zovusze ovak szamoga Ztola kralyevzkoga, Szudi *d*).

a) 3æ 2. §. 2. 3. *b*) Ovd. §. 4. *c*) Prol. 6. §. 13. *d*) Plan. Tab. Consp. Op. n. 2.

§. 107.

Nego y zgubivaju Krepozt Naredbe.

Iztu takajshe Krepozt Naredbe Odkrajanya Vechnicze Kr. szamo za nekuliko Vremena imaju, kajti

1-ich kak berse vu Zboru Kralyeztva, protivnasze ztavi Naredba, taki nyihova vezati Moch preztaje.

2-och Kada v-kojem Dogogyaju Falinga, ali vu Temelyu (Principio), ali vu Prilagogyenyu Naredbe prizpe, ovu popraviti, chesza vech Peldi vu Ztolnoj Knige (Plano Tabul.) najti je *a*), Vechnicza kralyevzka vre vishe puti za szvoju Dusnozt je dersala. Naj poszle

3-ich ako iz nyih Navada poztane, onda ne vre z-szvojum, nego z-Navade porogyene Mochjum veseju.

a) Plan. Tab. pag. 205. 206.

§. 108.

Hasznovita Zapoved Marie II. Theresie za nye zkupzebrati.

Pokehdob Szudczem Napuchenya bi davala, y zato od izteh pravdajuchehsze na vnogo dersatisze Odkrajanya Vechnichka bi morala, od jedneh zarad toga, dasze za nikaj v-Pravde nebi zpleli, od drugeh, da iz nyih Haszen izkati zeznali bi, nye znaiti pako, kak dugo raztreshena bilaszu, jako tesko je bilo; zato z-velikem obodvojeh Dobrochinztvom po Zapovedi *Marie II. Ther.* vu jednu Knigu zebrana jeszu. Odpiszek zarad toga na *Hertzega* Szakszonzko-Teshinianzkoga *Alberta*, Nameztnika kralyevzkoga, Dan 14ti Szeszvechaka Leto 1768. od zpomenute Kralyicze szledechega Zadersavanya dan bil je:

1-ich da oszebujni Zverhu toga med Knezom (Grofom) Kristofom *Niczky*, potlam Szudczom Dvora kralyevzkoga (Jud. Curiæ) Antonom *Vörös*, zatem Szedmerochaztnikom, za onda Szudcza Dvora kralyevzkoga Mestrom; y Josefom *Kelcz*, za onda Mestrom oszobnichkem, potlam pako pri kralyevzke Piszarnicze Tolnachnikom, Dogovorsze (Deputatio) dersi,

ter da Niczky pri ovom Dogovoru Napervoszednik (Præses), drugi pako Priszedniki (Assessores) budeju.

2-och da ovi vsze od Leta 1722. v-kojem Vechnicza Kr. bila je ponovlyena, tija do szvojega Vremena vchinyena Odkrajanya ne szamo zkupzebereju, nego tulikajshe vu ztanovite Predpizke (rubricas) razdeliju.

3-ich da Delo nyihovo Vechnicza Kr. ali na Falate, ali czelo vu Szedenyu zkupnom (sessione mixta) pretresze, y Vpametjemanya, ako koja znajdejusze, Kralyu pred Ochi poztavi *a*).

a) Lizt Herczega Alberta na Vechniczu Kr. na Pochetku Knige ztolne.

§. 109.

Na Dogovor odluckeni nye zaizto y zebrali

Razmevshi Zapoved ovu Kr. ne menye na Dogovor odregyeni, kak y Vechnicza Kr. nyoj za dozta vchiniliszu. Jeszu najmre oni zebrali Szude

1-ich ne szamo one, vu kojeh Ztol obodvoj jesze zjedinil, Rechi „*Utraque Tabula* (obodvoj Ztol); nego y one, vu kojehsze Ztoli zjedinili niszu, Rechi „*Tabula 7viralis* (Ztol 7merochaztnichki), pridavajuch.

2-och Szude szamoga Ztola Kr. od kojeh iz Pravicz nasheh Pravda na 7chaznichtvo prene-

ztisze nemore, kakviszu v. P. koji Pravdu zbog Falinge, vu Podignenyu nyeinom vchinyene, *naszezti* (condescendere) chine. Za Razluchenye od pervesheh pridaneszu ovem Rechi „*Tabula Regia* (Ztol Kralyevzki).

§. 110.

Y vu ztanoviti Red jeszu poztavili.

—

Y kajti poleg Odpizka kralyevzkoga Odkrajanya Vechnichka vu ztanoviti takaj Red poztaviti jeszusze morala, zato odlucheni na Dogovor Delo szvoje czelo razdelili jeszu

1-ich na dve Ztranke, zmed kojeh pervesha Nachina pravdatisze, potleshna pako szudbene Poszle zadersava. Ovu iztu

2-och deliliszu na dalye na tri Odszeke (sectiones); kak najmre Pravde zpadaju ali na kralyevzki, ali na kotarzke Ztole (Tab. Districtuales), ali na Szude varmegyinzke. Metemtoga

3-ich vu oveh Odszekih dohagyaju napervo takajshe Pravde varaskeh y gozpochinzkeh Szudov.

§. 111.

Prilosech Pridavek.

K-tomu takaj pridaliszu *Pridavka* (Appendicem) naj hasznoviteshega, vu kojem iz Poszla ovoga szledechasze ponavlyaju Odkrajanya.

1-ich

1-ich Koja protivitiszi videlaszusze: z-pridanem Zkupszlaganyem *a*).

2-och Kojeh Zkupszlaganye ni bilo moguche: zmed oveh jedno za *izpuschano* (emanente), drugo za *oztavlyeno* (inducta) izgovarjasze *b*).

3-ich vu kojeh 7merochaztnichztvo drugach szudiloje od Ztola kralyevzkoga *gledéch na Razmevanye Pravicz* (in quæstione Juris) *c*).

4-ich vu kojeh Ztoli razluchavaliszusze *gledech na Chin pravdeni* (in facto) *d*), y ovem pridaneszu Rechi„ *Utraque Tabula in hac quaestione Juris*" (Obodvoji Ztol vu Razmevanyu Pravicz); onem pako Rechi„ *Tabula 7viralis*" (Ztol 7merochaztnichki).

a) Kniga ztolna Lizt 204. *b*) Ovd. L. 205 y 206. *c*) Ovd. L. 206 do 217. *d*) Ovd. L. 217 do 230. t. j. do Koncza Knige ztolne.

§. 112.

Od Vechnicze Kr. Poszel ov je y previgyen, y od Kralya potvergyen.

Na ov Nachin Poszel priregyen poleg miloztivnoga Naregyenya naj zadnyih po kralyevzke Vechnicze previdetisze, y Kralyu za Potvergyenye poszlatisze je moral. Iz ovoga Zroka

1-ich Vechnicza kralyevzka Poszel ov, kaksze je na Falate pred nyu donashal, zprot je pregledala, kak y

2-och pregledanoga je Hertzegu Albertu, da od Kralyasze potverdi, zprot poszlala josh ono izto Leto, najmre 21-ga Liztopada (Octob.) L. 1769. *a*). Koje

3-tich kadabi Herczeg Albert Kralyevzkoj Szvetlozti pred Ochi bil poztavil, po nyoj je potlam y potvergyeno, neg szamo vu Zpodobe Odkrajany.

a) Lizt Vechnicze Kr. na Herczega Alberta, szledechi vu ztolnoj Knige Lizta Herczega na Vechniczu Kr. predi danoga. (§. 108. a.)

§. 113.

Poleg Selye zadnyich vnogeh y naſtampan je.

Ovak zebrana y razregyena Odkrajanya pod Imenom *Ztolne Knige*, kaksze vu nyoj na pervom Liczu zoveju, dohagyaju, y do Leta 1800. szamo v-Rukopiszu szlusileszu, ovo teda negda Leto, dasze vnogeh Selya izpuni

1-ich v-Posonu z-Szlovami Veberianzkemi, kak velimo *in folio* pritishnyena bilaszu jako hasznovito: kajti Prepiszavanye ovoga czeloga Poszla z-velikem Ztroskom y Trudom bivaloje, ter poleg kakvegoder Marlivozti y Pazlivozti z-novemi zmirom Falingami. Da nebi pako

2-och od Verevrednozti vandane, y pritishnyene Ztolne Knige gdo dvojil, Vandavavecz, od Pravdoznanya nashega naj bolye miszlechi, koji vendar na Szvetlo zdatisze ni hotel, od nyeine z-pervopisznem Poszlom, koje vu Vechnicze kralyevzke chuvasze, Zpodobnozti, y Jednakoche na Konczu pridal je Szvedochanztvo *. Vezda one szamo oztaje

3-ich da vchinyena od Leta 1769. po Vechnicze Kr. Odkrajanya jednakem Nachinom zkupzberejusze, ter vre vandanemsze priloze.

* Ovo poleg Odregyenya Szl. Ztola Kr. kak to ono izto napervo daje, *Adalbert Balla*, Ztola ovoga priszesni Poszlov Zvershitel (Expeditor), je van dal.

DEL IX.

OD

ZTAVLYANY OBCHIN.

§. 114.

Ztavlyanya Obchin z-drugemi Praviczami nashemi paritisze nemogu.

K-Praviczam Domachem zpadaju zadnyich *Ztavlyanya Obchin*, iliti Naredbe poszebne, od Puka, takaj oszebnoga, izvan Zbora pisza-

ne. Vu Vrednozti, y vu Krepozti vszem drugem Praviczam nashem zapoztavlyajusze: najmre

1-ich Kotrigom zborzkem: kajti ovi izraven od Tela Naredbe ztavlyajuchega izhagyaju.

2-och Navade povszudeshnye: kajti ova jednaku z-Naredbum zborzkum Moch ima.

3-ich Predszlobodam y Odpizkom kralyevzkem: ar Kraly vu Naredbih Ztavlyanyu pervo Mezto ima (§. 29. 2.).

4-ich Odkrajanyam Vechnicze kralyevzke *a)*.

a) 3æ 2. §. 2.

§. 115.

Za Poszle anda, za koje Naredba vishesha fali, szamo izhajaju.

Y tak Jakozt Ztavlyanya Obchin onda szamo zadobivaju, kada vishehem ovem Naredbam neszuprotztavlyajusze; kakti

1-ich ako Poszle oszebujne, za koje josche Naredba vishesha nebi bila, naregyuju.

2-och ako Pomochi szamo odluchavaju, vu Naredbe neztojeche, za nyu izvershiti.

§. 116.

Nyihova Kakvocha nuternya.

Da vendar Jakozt szvoju Ztavlanya Obchin zaderse, priztojnu tak nuternyu, kak

zvanzku Kakvochu imati moraju. Na nuternyu zpada ono, kaj na vszaku Praviczu Vugerzku potrebujesze (§. 92.); oszebito da budeju

1-ich *pravichna;* da najmre Praviczam trejtoga nikaj ne odtergneju *a)*.

2-och *poſtena;* da nikaj vu szebi ne zadersavaju, kaj dobromu Dersanyu bisze szuprotztavlyalo *b)*.

a) 3æ 2. §. 1. 7. *b)* Ovd.

§. 117.

Zvanzka.

Na zvanzku pako da

1-ich ztavijusze od Puka *a)*.

2-och da Privolenye Kralya, k-nyim priztupi *b)*.

3-ich Razglashenye.

a) 3æ 2. *b)* 3æ 2. §. 7. 1635: 18. 1715: 120.

§. 118.

Izhajaju od Obchine szamo plemenite.

Pokehdob da Ztavlyanya Obchin od Puka szamo vandatisze moreju, tak ona od drugeh izhajati nemoreju, kak

1-ich od Obchine szamo plemenite (§. 68.), ne pako neplemenite. Vendar

2-och vu Szlobodneh y Kralyevzkeh Varashih Tergovczi, y vszi Mestri ona, po ko-

jeh Mestria nyihova bolye napreduje, y razshiravasze, narediti mogu *a*). Ako pak

3-ich Obchina koja muska, Gozponu Zemelyzkomu podlosna, biszi Ztavlyanye koje napravila, ono ne drugach, kak z-Privolenyem nyegovem * valyati more *b*); y zato bolye Gozpona zemelyzkoga, kak Obchine takve, Ztavlyanye zovesze.

* Praviczu piszanu musku Privolenye Gozponovo, szamo ochitno, ali mucheche, nachina; a ne poufano; zbog kojegasze ona bi na nepiszanu preobernula, y piszana biti bi preztala.

a) 3æ 2. §. 7. *b*) Ovd. §. 1.

§. 119.

Vu Zpravischih nyihoveh.

Dela pako Ztavlyanya szvoja Obchina vu szvojeh Zpravischih: vu oveh

1-ich vishe Privoleny jednako, kak y vu Zborih Kralyeztva, dokancha. Zvan

2-och dasze nebi na dve jednake Ztranke razdelila: vu ovom Pripechenyu one Ztranke Ztavlyanye obladalo bude, vu koje y v-Chazti y v-Znanozti prestimaneshi nahagyajusze *a*).

a) 3æ 2. §. 8.

§. 120.

z-Privolenyem Kralya ochitnom.

Druga Ztavlyany Obchin' Potrebchina zvanzka je *ochitno Kralya Privolenye* (§. 117. 2.). Ovosze daje drugach

1-ich Ztavlyanyam pravo Puka: kajti ovasze na poniznu od Obchine plemenite poztavlyenu Molbu (Repræsentatio) potvergyuju. Drugach

2-och czehovzkem Chlenkom: zverhu oveh zarad zpazenoga negda negda zlocheztoga Všivanya izta Predszloboda dobitisze mora *a*).

a) 1715: 79. 1723: 74. 1729: 10.

§. 121.

Razglashujusze tak, kak y Kotrigi zborzki.

Naj poszle kak y druge piszane Naredbe, tak y Ztavlyanya Obchin razglaszitisze imaju: ar drugach zeznatisze nebi mogla. Biva pak Razglashenye ovo na Nachin Kotrigov zborkeh: najmre

1-ich Odpiszek Kr., ali Predszloboda vu Obchinzkom Zpravischu prechtejesze. Zatem

2-och poleg vandanoga iz Zpravischa Kotriga on po Velikeh Szuczevsze na Ladanyu raztolnachi (§. 32. s.).

§. 122.

Nyihov Zavez.

Po dovershenom Razglashenyu Ztavlyanya Obchin veseju

1-ich vsze na Obchinu zpadajuche, one takaj, kojih kadaszusze napravlyala, poleg niszu bili *a*).

2-och Obchini ztranzke: nego za ztanovitem Vremenu (§. 38.),

3-ich Szudcze Obchine: ar vszeh Szudczev Dusnozt je poleg Pravicz domacheh szuditi vu obchinzkom *b*).

4-ich Szudcze visheshe: kajti na Putu Pravde pred vekshi Szud Prenashanya oni na menyshega Szudcza, pred kojem Pravdasze je podigla, Mezto ztupe. *c*).

a) 1723: 58. *b*) Prol. 6. §. 13. *c*) Dec. 22. p. 165.

§. 123.

Med nyimi y Navadum poszebnum Razluchnozt.

Odkud szledecha je med Navadum poszebnum, y Ztavlyanyem Obchine Razluchnozt:

1-ich Ztavlyanye Obchine je Pravicza piszana; Navada ni pak.

2-och Ono ochitno, ovu pako mucheche Puka Privolenye poragya.

3-ich Privolenye Tela Naredbe davajuchega ova potrebuje: ono pako potvergyuje Kraly szam.

4-ich Ztavlanye razglaszitisze mora: Navada pako ne.

5-ich Navada poszebna Naredbu povszudeshnyu vu onom iztom Meztu, vu kojem je naztala, preobladą; ovakvu Moch Ztavlyanya nimaju.

§. 124.

To izto med Tovarustvi nejednakemi y jednakemi.

Ztavlyanya, od kojeh dovezda bil je Zpomenek, zpadaju na Obchine, vu kojeh nekoji z-Oblaztjum ravnaju, drugi pako pokorni biti moraju, y zato *Tovurustvo nejednako* (societ. inæqualem) chine. Nego y druge zvan ovakveh Obchinesze nahagyaju, kojeh Tovarustvo *jednako* * zovesze, kaktiszu Kaptolomi, Klostri. Od oveh szada vu oszobnom:

1-ich Ztavlyanya nyihova na Kotrige szamo Tovarustva, jednake med szobum Pravicze imajuche, a ne na Podlosnike nyihove, zpadaju.

2-och Ztavlyanya ova *drusbena* (collegialia) zovejusze: na Razluchnozt od oneh, od kojeh do vezda govoriliszmo, y koja, kajti Podlosnike na Zpodobu orszachke Naredbe vesu, *naredbzka* (legalia) imenujusze.

3-ich Ztavlyanya ova drusbena na Pogodbusze vupiraju, t. j. vszu szvoju Krepozt iz Pogodbe izpelyavaju.

* Akoprem vu Zpravischu drusbenom vszaki szim zpadajuchi jednaku Rech bi imal; vendar y vu jednakem Tovarustvu, zarad Obdersanya pravoga Reda Chaztih y Szlusbih Nejednakocha takajsze nahagya.

§. 125.

Vu oveh Poszle opravlyati Nachin.

Buduch anda, da Ztavlyanya drusbena szvoj Temely jedino vu Pogodbe imaju, odtud

1-ich Poszli czele Drusbe dotikavajuchisze z-Privolenyem negda vekshe Ztrani, negda y tija treh chetireh Ztrankih, kak y vu Kaptolomu Zagrebechkomu vu jedinom Milosche Dugovanyu biva, poleg vchinyene predi Pogodbe dokanchajusze.

2-och Kada od Poszlov, Pravicze vszakoga poszebno dotikajuchehsze, Dogovor biva; na nyega vszaki na Tovarustvo zpadajuchi pozvatisze mora: ar drugach nepozvani, y zato nenazochni, Ztavlyanyu nachinyenomu, y szebi preszugyujuchemu, szuprotztaviti bisze krepoztno mogel: kajti Szlobodih szvojeh nigdo, ako ne privoli, mentuvatisze nemore. Dapache

3-tich kadgoder Kakvocha nuternya, Pravicz am vszem (§. 116.) bitna, bi Ztavlyanam ovem pofalela, onda y *Vtechenye* (Recursus) k-Kralyu Mezto ima *a*). Drugach pako

4-ich Privolenye Kralya nepotrebuju, kajti prez nyega takaj Pogodbu, koja nikomu neskodi, vszakomu vchiniti dopuscheno je.

a) 1715: 120.

DEL X.

OD PECHATIH.

§. 126.

Zrok szim poztavlyenoga obilneshega Navuka od Pechatih.

Potlam kak druge Naredbih nasheh Potrebchine na potrebnu Szvetlozt vergliszmo, vezda za onu, koju vu Pechatih (§. 32- 2.) jeszmo poztavili, obilneshe zpoznati, nekoja napervo donezti treba je.

§. 127.

Pechati Znamenuvanye.

Pechat na vishe Nacbhinov jemlyesze: znamenuje najmre

1-ich *Znamenye poznanlyivo* (signum notorium), na Rudu, ali kakvu drugu, tverdeshu vendar Zťvar (materiæ) pritishnyeno, ter szad na Lizte, da vekshu Veru zadobiju, szad na izta Dugovanya *, da ne ozkrunijusze, poztavlyeno.

2-och *Pechatilo* (typarium): Orudelye najmre za Pechachenye navadno. Tak jemlyesze vu Liztu Ladiszlava Kumanzkoga od Leta 1278. vu Rechih,, *priorq-Sigilla nostra-con-*

fringendo,, a), perveshe Pechati nashe, iliti Pechatila nasha, polamlyajuch.

3-ich Piszmo, z-Pechatjum objacheno. Tak po Bule Zlate Andrasha II. nyegov Dokonchek od Leta 1222., z-zlatum Pechatjum objachen, razmevasze.

* Tak Ladiczu, ali Vrata, ako na ova pritisznesze, ozkruniti prepoveda, niti po drugoga Mochi, kak jedino onoga, chija je, odpretisze szme.

a) Pray de Sigillis. Opus. Post. §. 19.

§. 128.

Ztvari, na kojesze Pechatilo pritische.

Oveh Pechatih Jemany Mezta ovoga Szamo perva je, tverdeshe pako Ztvari, na koje Pechatilo pritizkati je navadno, jeszu szledeche:

1-ich Ruda (metallum), y prinasz szamo *Zlato a)*: napervo dohaja ovo szamo vu kralyevzke, y to viszeche Pechati (sig. pend.), koja onda *Bula zlata* nazivasze.

2-och *Vojzk prozti*, bele, cherlene, sute, ali zelene farbe *b)*.

3-ich *Hoſtia cherlena c)*: Ztvar najmre iz Melye y Vode silavesha, z-Cherlenachum (minio), ali z-Czinobrom y Ognyem pofarbana. Ovu na pritishnyenih (sig. appress.) szamo Pechatih videti je.

4-ich *Vojzk spanyolzki d)*: ov za Pechati jedino szamoszvojne jemlyesze, koje vendar nigdar viszeche niszu.

a) Pray. Onde. b) Pray. Ond. §. 21. c) Schwartner Rei Dipl. §. 115. d) Ovde.

§. 129.

Pechatih Fele vu obchinzkom.

V-pervem Razmevanyu vzeta Pechat druga je

1-ich *verevredna* (S. authenticum), ali *vlaztna* (S. publicum); druga *neverevredna* (non authenticum); ali szamoszvojna (S. privatum): onu pridaje Vlazt koja obchinzka iz Chazti szvoje *a)*; ova pako je Oszobih jedino szamoszvojneh, ter vlaztne vere nima *b)*. Verevredna je

2-och ali vu vszih Poszlih verevredna (universaliter authenticum) drugach veksha (S. majus), koja iztu takaj na Imanya Vekivechnozt prenasha *c)*; ali pak *poszebno takva* (S. particulariter authenticum), iliti *menysha* (S. minus) *d)*, koja Vekivechnozt Imany prenezti nemore, dapache nyu na Zalog premenya *e)*, ter valya szamo vu Poszlih Vlazti kojoj laztoviteh *f)*.

a) 2æ 13. §. 2. 3. b) 2æ 13. §. 4. c) 2æ 13. §. 2. d) 1546: 15. e) 1723: 47. f) 2æ 13. §. 4.

§. 130.

One, koje na vekshe zpadaju.

K-Pechatjam Vekshem zpadajn

1-ich Kralyevzke.

2-och Szudczev Kralyeztva perveh (Jud. Regn. Ord.).

3-ich Kaptolomov, y Klostrov verevrednehn, takaj Mezt szvedochliveh *a*), ali veruvaneh zvaneh *b*).

a) 2æ 13. §. 8. *b*) 1741: 25.

§. 131.

Fele Kralyevzkeh.

Pechatih kralyevzkeh vezdashnye Vreme * je Fel 5. *a*).

1-ich Bula Zlata

2-och Dvojverztna (S. duplex).

3-ich Zkrovna (S. secretum).

4-ich Szudbena (S. judiciale).

5-ich Perztenzka (S. annulare).

* Od Andrasha II$_{ga}$ Vremen, koji pervi dvojverztnu potrebuvati je pochel. Ar pred nyim ovakva, ali ovoj zpodobna Zaporka „*duplicis Sigilli noſtri munimine roborantes*“ (z-dvojverztne Peachati nashe Jachenyem potvergyajuchi), vu nijednom ztarinzkom Liztu nenahagyasze *b*).

a) 1471: 8. *b*) Pray. Ond. §. 25.

§. 132.

Bula Zlata je Pechat preszlavnesha.

Bul zlateh Ime od Zlata, z-kojega delajusze, vzeto je. Zovejusze takaj Pechat preszlavesha y zkrovnesha (S. solennius secretius) *a*), iliti regyesha. Ar

1-ich iz Ztvari plemeniteshe nijedna druga nedelasze.

2-och Visziju na Zvezilu zlatom, predi pak na Szvili, kak Bula zlata Zagrebechka b).

3-ich Narez iz obodveh Ztrankih imaju c), y zato na dvojverztne Pechati zpadaju. Jeli pako

4-ich z-dragem negda Kamenichem y prinas nakinchene bileszu, Trag ovoga nigdesze nenahagya.

a) Pray. Ond. §. 44. b) Predzn. nash. §. 134. *
c) Pray. Ond. Tab. VI. Fig. 5. 6. Tab. VII. Fig. 1.

§. 133.

Poszli za Bulu Zlatu.

Davajusze pak van vu Poszlih zvekshinum * najvekshe Preczembe, daimsze po iztom Zlatu zvanzka takaj Jakozt veksha doda: kakti jeszu:

1-ich Nachinanye Kralya. Tak Mathias Korvinush *Mikulu od Ujlak* Kralya Bosznye z-Pechatjum Zlatum je nachinil a).

2-och Vojvodztvih Delenye. Tak Bela IV. Szina szvojega *Belu* czele Slavonie; *Rembalda* Poglavara Hise Spitalzke, Vlaske Zemlye (Valachiæ); Ludovik I$_{vi}$ *Stefana* Brata szvojega Erdelyzke Zemlye Vojvode z-zlatemi Pechatmi napraviliszu b).

3-ich Podignyenye Opatiih, y Prepustiih, ne vendar Biskupiih c).

4-ich Davanya Chazti vekivechne naj vishesh Knezie (Supremi Comitis). Zverhu

toga nahagyajusze Pechati Zlate, koja Bela IV. Knezom od Franyepan, Zrinyom, Blagajom, y Plemenitem od Bribira vu Horvaczke Zemlye dal je *d)*.

5-ich Daruvanya prestimanesha. Tak Mathias Korvinush Ivanu Bitovecz Pemczu 13. Gradov vu Zagorju v-Horvaczke Zemlye pod Pechatjum Zlatum prikazal je *e)*.

6-ich Mudrozkupchin, y veksheh Skol, kak y Podignenye Tergovisch na Szl. y Kr. Varashe *f)*.

7-ich Szloboschin Kralyeztva Potvergyenye: Dokonchek vu Oszebnum Andrasha II. od Leta 1222. z-Pechatjum zlatum objachen je *g)*.

* Predszlobode nit vekshe vszigdar bileszu pod Pechatjum zlatum vandane; vechkrat pako y pomenyshem na Molbu Proszecheh pridalaszeje. Koja dasze na Szudu vszigdar nebi pokazivati morala, Kralyi za szudbenu Potrebochu, y Pokvarjenye nyeino preprechiti, drugoga, jednakoga vendar Zavjetka, Lizta jednomu iztomu Zadobitelu pod vojschenum Pechatjum visheput daliszu *h*).

a) Pray. Ond. §. 42. *b*) Ovd. §. 42. *c*) Ovd. §. 42. *d*) Ovd. §. 41. *e*) Ovd. §. 41. *f*) Predz. nash. §. 134. *g*) 1222: 31. pr. *h*) Pray Ond. §. 21.

§. 134.

Bul Zlateh Fele.

Dvoje Fele Pechati Zlate Kralyem nashem jeszu navadne. Jedneszu

1-ich Shuple (cavæ), iz tenykeh Ploschicz (lamellis) zlateh nachinyene, znutra prazne, z-Szmolum y Pamukom napunyene; y oveszu guzteshe. Takvu Mudrozkupchine za onda Chesko-Pernavzke Leto 1635. Ferd. I., Skolam pako velikem Kassoveckkem (Cassoviensi Academiæ) Leto 1659. Leopod I. dal je *. Drugeszu

2-ch Chverzte (solidæ), vekshe od pervesheh Czene y smehkeshe: ar ona vu oszebnom, z-kojum Mathias Korvinush Varasha Sopronzkoga Predszlobode je potverdil, deszet Kremniczarzkeh Czekinov vase *a*). Ali od one, z-kojum Geyza II. Kanonikom Ostrogonzkem *Vecheru* Leto 1156. je dodal *b*), nijedna vendar ztaresha nije.

* Takva viszi takaj na Liztu szlobodnom od Bele IV. zadoblyenem Leto 1242. 16-ga Szeszvechaka (Novembris), z-korom tri Palcze shiroka, po kojem Zagreb Szlobodni y Kralyevzki Varash poztal je.

a) Schwartner Ond. §. 118. *b*) Dogodozpisz nash §. 54.

§. 135.

Dvojverztne z-Zlatum obchinzka.

Pechat kralyevzka druga *dvojverztna* * guztokrat takaj *obodvoj Par Pechati* (utrumque par Sigilli) *a*) zovesze. Ova z-Pechatjum z-zlatum obchinzka ima szledecha:

1-ich *Napisze szloune* (Inscrptiones literales), y *ztvarzke* (reales). Ovi ztojiju vu Kipu Kralya czelom, y nyegvom Nakitju, kakti je Thronus, Koruna, Bat, Okrug zemelyzki, Oprava, y Czimeri Kralyeztva.

2-och *Licze dvojverztno*: zmed oveh jedno vre *napervogledno* (pars adversa), ali *Ztran prestimanesha* (p. honoratior), vre *Pechat Velichanztva* (Sigil. Majestaticum) (p. aversa), vre *Pechat druga* (Sigillum secundum), vre *druga Ztran Pechati dvojverztne* (altera pars duplicis Sigilli) *b*), vre *Protipechat* (Contrasigillium) *c*), zovesze.

3-ich Predversek (objectum) Predszlobode takaj vekshe Preczembe.

4-ich Plachu (Taxa) duplitnu *d*).

5-ich Oblichaj okrugli. (Fig. orbicular.)

• Je y Pechat rudna Licza dvojega, kajti vendar ova je vszigdar takva, vojschena pako je zvekshinum jednoverztna; zato vu ostreshem Vzetju, ne Pechat Zlata, nego szamo Pechat vojschena Licza dvojega pod Imenom Pechati dvojverztne dohagya.

a) Pray Ond. §. 26. *b*) Ovd. *c*) Schwartner Ond. §. 123. *d*) 1609: 73.

§. 136.

Vszake poszebna.

Ima takaj vszaka nekoja szebi poszebna, kakti

1-ich *Ztvar pechatnu*: ova vu Pechati zlate je Zlato; vu dvojverztne pako je Vojzk,

vu ztaro Vreme beli *a)*, vezda z-Cherlenachum pofarban.

2-och *Okrusinu* (ambitum): ova vu dvojverztne zbog Vojzka, koji vnogo menyshu od Rude Czenu ima, shirshą je.

3-ich *Zvezilo*: ovo vu Pechatih vojscheneh negda ne Szvila szamo, nego y Kosa: vezdashnye pako Vreme szamo Szvila je, ali zlate, ali sutocherne, ali farbe szreberne z-cherlenum y zelenum zmesz. *b)*.

a) Pray Ond. §. 21. *b)* Schwartner Ond. §. 138.

§. 137.

Pechati zkrovne Izpiszanye.

Trejta Pechat Kralya, predi *jednoverztna* (uniforme) *a)* zvana, od Ludovika I. Dobe *b) zkrovna* zovesze. Pechat ova vojschena, akoprem jednoverztna, vu Verevrednozti vendar Dvojverztne nikaj nedopuscha, pokehdob y Predszlobodesze poleg Naredbe nashe z-nyum jachiju *c)*, y Dokonchki takaj Orszachki * z-nyumsze potvergyavaju. Izta ova

1-ich negda jedino Velichanzka bila je: tak Szv. Stefana, y Kolomana Kralyev Pechati, koje nahagyajusze, velichanzke jeszu *d)*. Od Dobe pako Władislava II. ako od Pechati szudbene Zpelavanye ztoji, Protipechat pokasuje *e)*. Je

2-och vre *viszecha*, vre *pritishnyena*. Ona naj pervich pod Belum IIgem na pervo dohaja; ovu pako na Ztran odzadglednu Lizta y Siga Kraly josche poztavlyal je *f*). vezda poleg ztareshe Navade Lizti odperti na Liczusze pechatiju; viszeche pako vu Toke (capsulis) zapirati, rudne, ali drevene, od Ztoletja XVIga navadno je *g*).

3-ich Obhichaj obodvoje ove Pechati szada je okrugel; viszeche metemtoga negda y polokrusen (hemisphærica) bil je, z-Zamotalom (involucro) iz beloga Vojzka, vu koje Vojzk cherleni je nalejan. Takva viszi na odpertemi Lizti Ferdinanda IIIga, y Leopolda Iga na Biskupiu Zagrebechku zpadajuchemi od 5. zkoro Palczey vu Szredomere (in diametro). Odkud,

4-ich Pechat zkrovna perveshe Dobe vu Velikochi Pechat zkrovnu vezdashnyu prevarse. Ali niti szada, ako je chizto mala, y kakti perztenzka, Predszlobodam pridatisze, nemore *h*).

* Dokonchkom nashem radi Jakozti pridana nahagyasze zvan zkrovne vre viszeche, vre pritishnyene, Pechat tulikajshe dvojveratna, y Bula takaj Zlata.

a) Pray Ond. §. 25. *b*) 2. 14. §. 26. *c*) 1546: 15. *d*) Pray Ond. Tab. VIII. Fig. 1. 2. *e*) Predz. nash. §. 138. 3. *f*) Pray Ond. §. 12. 25. 40. *g*) Schwartner R. D. §. 136. *h*) 1546: 15.

§. 138.

To izto od kralyevzke szudbene.

Cheterta Pechat Kralyevzka *szudbena* zovesze, koju vu Imenu Kralya potrebuje Vechnicza kralyevzka. Ova je menysha od zkrovne a) y negda bila je

1-ich poleg *Kneza Palachnoga* (Palatinusha) b): szada je poleg Oszobnika, iliti oszobne Nazochnozti kralyevzke Nameztnika (Personalem), vu chije Piszarnicze, Koja *Kralya menysha* zovesze, Lizti, vu Imenu Kralyevzkom vandani, z-nyumsze pechatiju.

2-och Jednoverztna: Andrash II. vendar y Bela IV. Pravdu. po Majdanu dokonchanu z-dvojverztnum potverdiliszu c). Szada y pak jednoverztna je.

3-ich jedino Velichanzka: pod Wladislavom II-gem na Protipechat preobernulaszeje, z-zadersanem vendar perveshem Oblichajem okruglem d).

a) Schwartner Ond. §. 133. b) S. Lad. L. III. C. 8. c) Pray Ond. §. 45. d) Ovd.

§. 139.

Y od Kr. Perztenzke.

Zadnya Pechat kralyevzka *Perztenzka* velisze. Ova

1-ich Oblichaja bila je ne vszigdar okrugloga; jajchenoga (fig. ovalis) najmre je y

Mathiasha I^ga^ y Wladislava II^ga^, Sige pako tija oszmerovuglazta *a*), niti pred XVI^tem^ Ztoletjem nevigyevasze na chernom Vojzku *b*).

2-och pod Mathiashem I^vem^ vu Pomenykanyu zkrovne, Predszlobodam takaj *c*) pridavalasze je: keszneshe, da nebi to bivalo po Naredbe je prepovedano *b*); y tak

3-ich Kraly szada nyu potrebuje szamo vu Poszlih szamoszvojneh dotikajuchehsze nyega szamoga; * ali vu vlaztneh, nego koji potlam iz Piszarnicze Vugerzko-Dvorzke (Kralyevzke vekshe v-Bechu) pod vekshum, ali jedno, ali dvojverztnum vandatisze moraju.

a) Pray Ond. Tab. I. fig. 5. *b*) Ovd. §. 21. *c*) Ovd. §. 44. *d*) 1546; 15.

* Kada najmre vu szvojem Imenu ali blisnyem Kralyem, ali negda ter negda y vernem Tolnachnikom szvojem, budi za szvoje proti nyim Nagnenye zkazati, budi za nyihovo vu Poszlu kakvom Stimanye zeznati pishe. *Exc. Cancell. R. Informatio super usu Reg. Sigillorum* pri Josefu Miklousbu Kovachich *e*).

e) Epicrisis Doc. Dipl. pag. 271.

§. 140.

Od Pechatih Kr. josche znati potrebna.

Za Valyanye Liztov preszlavneh kralyevzkeh iz Pechatih kralyevzkeh iznoti, szledecha josche neznati neszmejusze. Da

1-ich Koloman y Kralyi predeshnyi z-Imenom szamo Kralya vugerzkoga vu Pecha-

tih szlusiliszusze *a*): Drugi Imena Kralyeztvih takaj oneh vu Pechati poztaviliszu, koja nyim zvan vugerzke Zemlye podlosna bilaszu *. Da

2-och Bela III. y nyega Szledechi do Karola Iga vugerzki Kralyi Pleme takaj ochinzko vu Pechati szvoje vergliszu **. Da

3-ich Czimere Plemena pred Karolom Ivem, Czimere pako Kralyeztva pred Sigum Kralyem vu nijedne Pechati najti nije *b*).*** Da

4-ich Liztom nikakvu nedavaju Jakozt Pechati one, koje z-drugemi nadomeztiti odlucheno bilo je. *c*) Da

5-ich Pechati Kralyev nekojeh na szudih odhichene bileszu, ako poterte one izte zaporke **** na krajshem napervo dale niszu, koje na gornyem, ali na dolnyem takaj Lizta okraju piszaneszu bile *d*).

* Tak y Bula Zagrebechka (§. 134. *) na Pechati Velichanztva vsze Ładanye ovoga Kralya tak izgovarja „† *Bela Dei Gratia Hungarie Dalmatie Croatie Rame Servie Gallicie Lodomerie Cumanie Rex.*"

** Tak Bela IV. Ov ima na izte Bule na ztrane odzadgledne Napisz „† *Sigillum Quarti Bele Secundi Andree Regis Filii* (Pechat Bele IV-toga, drugoga Andrasha Kralya Szina)".

*** Bula takaj Zagrebechka vu oszebnom *Krisa Apoftolzkoga duplitnoga* na Ztrane odzadglegne zvun Napisza jedino pokasuje.

**** Zaporke te bileszu: „*Commissio Domini Regis Comite referente — Commissio propria Domini Regis — Relatio Georgii Groff de Bozyn*" *e*). Pod Karolom I-vem Pochetek, a Konecz pod

Ladislavom V-tem Poszmertnem ove daszu imale, stimasze *f)*.

a) Pray Ond. §. 32. *b)* Ovd. §. 39. *c)* 2æ 14. *d)* Scwartner Ond. §. 136. *e)* Pray Ond. Tab. l. Fig. 3. 4. 5. *f)* Ovd. §. 12.

§. 141.

Narava Pechati perveh Kralyeztva Szuczev.

Doszada od Pechatih kralyevzkeh: zvan oveh Vekivechnozt Imany prenashaju takaj Pechati * Szudczev Kralyeztva perveh *a)*. Pod Imenom ovem dohagyaju

1-ich *Knez Palachni b)*.

2-och *Szudecz Dvora Kralyevzkoga c)*.

3-ich *Ban Horvaczki d)*.

4-ich *Nameztnik oszobne Nazochnozti kralyevzke* pri Szudih, na Mezto oszobne Nazochnozti kralyevzke (Personalis Præsentia Regiæ) *e)*, koju Chazt predi Ersheg Ostrogonzki je obnashal *f)*.

* Obljchaj Pechatih oveh, van jemlyuch trojvuglazte nekoje predeshnye, kak y izteh Kralyevzkeh vezda okrugel je. Vojzk vendar k-ovem vszigdar beli, k-onem pako y suti y zeleni takaj pred Sigum Kralyem potrebuvalsze je *g)*.

a) 2æ 13. §. 2. 8. *b)* 1486: 68. §. 1. *c)* Ovde. *d)* Obdersavanye. *e)* 1492: 42. §. 1. *f)* 1536: 15. *g)* Pray Ond. §. 21. 22.

§. 142.

Kojasze od oszobnichke Pechati rechi nemogu.

Pechatjam treh pervesheh Oszebujna jeszu:

1-ich Na Mezto Czimerov Kralyeztva, iz kojeh vendar nektera nekoji *a*) zadersaliszu, od Dobe Sige Kralya *b*), Czimere Roda z-Napiszom Chazti Pechati nyihove pokasuju.

2-och Poleg vszakoga oveh Mestra jeszu vu jednom Paru, * Pod nyum on vu Imenu szvojega Perveshine (Principalis), z-szvojem vendar Podpizkom **, Jednake z-nyim Mochi y Valuvashe, y one izte, koje on Zapovedi, van daje *c*).

* Par Banzke Pechati prijemlye novo-izebrani Previszoke Chazti Banzke Mester, zkup z-Pechatjum Kralyeztvih Horvaczkoga y Slavonzkoga pochetnum (in originali), vu Zpravischu Kralyeztvih oveh iz Ruk Bana.

** Ov. v. P. biva ovak „*Lectum et extradatum per Magistrum Josephum Kussevich S. C. et R. A. Majest. Consiliarum, Regnorum Dalm. Croat. et Slav. Excelsique Ban. Officii Proto-Notarium.*

a) Pray Ond. §. 45. *b*) Schwartner Ond. §. 144. *c*) 1807: 15. §. zadn.

§. 143.

Oszobnikova je izta Pechat szudbena Kralyevzka.

Ali Pechat Oszobnika vu nijednem Paru nenahagyasze, y zato dva nyegovi Mestri

niti Valuvashe, niti Zapovedi verevredne van-dati nemoreju. Dapache Oszobnik izti, kada Pechat vlaztnu (publicum Sigil.) potrebuje, ne vu szvojem, nego vu naj visheshem Imenu Kralya, Lizte van dati chini pod szvojem vendar Podpizkom. Pechat ova

1-ich je izta Kralyevzka szudbena Pechat *a*), koja

2-och kajti Hudodelniki z-Szmertjum ta-kaj kastiguvati moralilusze, zato Oszobniku (Personali) szveczkomu je potlam izruche-no *b*).

a) 1514: 55. *b*) 1507: 4.

§. 144.

Chazt Kanczelara negda velikashi Duho-vni obnashaliszu.

Ershegg Ostrogonzki ne szamo Chuvar Pe-chati kralyevzke szudbene kakti Nazochnozt kralyevzka (Præsentia Regia), nego zverhu toga bilje takaj negda, chesza szada szamo Ime noszi, y Zkrovno-piszni Kanczelar (sum-mus, et Secretarius Cancellarius), iliti pervi Kralyeztva Kanczelar, y kakti takov chuval je takaj y drugu Pechat Kralya, y tu dvoj-verztnu. Chazt ovu Kanczelara

1-ich Opati Kaszinzki pervi obnashali-szu, od Szv. Stefana nyim danu *a*). Potlam dersaliszuju

2-och Ershegi Ostrogonzki, ne vendar vszigdar. Ar akoprem po Naredbe takaj zhorzke *b)* Chazt ova nyim tvergyena bi bila, biliszu vendar y potlam Kanczelari vszakojachkeh Biskupiih Glavari, dapache vechkrat y Prepusti *. Vu ovoj Chazti

3-ich Szveczkij Leto 1731. Mezto dobiliszu, ter Pechat dvojverztna Ershegu vzeta je *c*). Izta ova

4-ich Leto 1741. *d*) nazad Ershegu je potvergyena, y Josef Grof Battyán Ersheg z-nyum do Szmerti szvoje ladal je. Zatem

5-ich k-Dvoru kralyevzkomu je opet preneshena, ter Ershegom Ostrogonzkem za vezda szamo Ime naj vekshega Zkrovno-pisznoga Kanczelara je zaoztalo. *e)*

* Zmed Biskupov Zagrebechkeh (zvan Prepusta Zagrebechkoga *Mathiasha* Leto 1236.) z-ovum Chaztjum nakincheni biliszu *Stefan* L. 1225., *Demeter* Leto 1338. potlam Kardinal; *Eberhard* L. 1404. *Ivan* 1423. Dvora takaj Kralyichinoga Kanczelar. *Mikula Olahy* L. 1543. *Peter Heresinczy* L. 1587. potlam Biskup Gyurzky.

a) Thomasinus p. 455. *b*) 1536: 15. *c*) Pray Ond. §. 58. *d*) 1741: 10. *e*) Schwartner. Ond. §. 142.

§. 145.

Kaptolomi vekshu Pechat imajuchi vu obchinzkom.

Pechati vekshe imaju takaj Kaptolomi verevredni *a*), zmed kojeh Broj ne mali vre-

sze je dotergnul *b*). Koji vezdashnye Vreme ztoje, aliszu,

1-ich *ztolni*, kojem Biskup, ali *drúsbeni*, kojem Prepust predpoztavlyen je. Takve za szádá szamo dva imamo, Zacheszanzkoga, y Posunzkoga * ali *

2-och *Ztari*, ali *noui*.

*) Ar Sopronzki Pechati vlaztne josche nima.

a) 2æ 13. *b*) Kelemen §. 137.

§. 146.

Ztari vu oszebnom.

Ztari Ztolni jeszu

1-ich Ostrogonzki: ov Arki - Kaptolóm negda po Czelom Kralyeztvu je poszluval *a*).

2-och Kolochki takaj Arki - Kaptolom *b*).

3-ich Egerzki, vezda takaj Arki - Kaptolom *c*).

4-ich Boszanzki (Diakovarzki), y ovoga Verevrednozt negda po czelom Orszagu pretezalaszeje *d*).

5-ich Chanadzki.

6-ich Gyurzki *e*).

7-ich Nitrianzki: ov negda bil je szamo Prepustia veksha *f*).

8-ich Pechuhzki.

9-ich Vaczki.

10-ich Varasdinzki:

11-ich Vezprimzki *g*).

12-ich Zagrebechki.
13-ich Erdelyzki.

a) 1556: 39. 1723: 40. 1802: 17. b) 1751: 7. c) 1609: 10. 1613: 3. 1649: 48. 1723: 40. d) 1807: 26. 22. 21. e) 1597: 39. f) Col. L. 1. C. 22. g) 1557: 22. 1635: 85.

§. 147.

Kaptolomi Novopodighyeni.

Kaptolomi ztolni novopodignyeni, z-vlaztnum Pochatjum obzkerblyeni jeszu.* 1-ich, *Novozolinzki* (Neosoliense); Ov zprichetka Pechat Klostra B. D. M. od Thurocz je potrebuval; ali Leto 1802. laztovituszi je zadobil a).

2-och *Szombatelzki* (Sabariense); predi drusbeni seleznoga Grada (Colleg. Castri ferrei); kojega Pechat josche den deneshni potrebu je b).

3-ich *Sczepuzki* (Scepusiens.): predi takaj drusbeni. Y ov potrebuje josh vezda Pechat drusbenoga Kaptoloma iztoga Imena c).

* Niszu pakö *Ztolnobelgradczki* (Albaregalense) a), *Rosnavzki* (Rosnaviense), *Kassovechki* (Cassoviense), *Szathmarzki* (Szathmariense), y vszi Gerchki.

a) 1802: 15. b) 1578: 20. 1588: 46. 1647: 120. c) 1608: 12. p. Cor.

§. 148.

Klostri verevredni.

Jednaku naj poszle Verevrednozt z-prenapiszanemi Kaptolomi imaju takaj Klostri, *a*) kojeh je negda vishe bilo *b*): szadaszu szamo szledechi, y ovi Pechati szvoje * z-perveshum poszluvati Szloboschinum zvekshinum od Ferencza I. nazad dobiliszu.

1-ich *Szv. Adriana od Szalavár c*).

2-och *Szv. Benedikta de juxta Gron* (od poleg Potoka Gron). **

3-ich *Szv. Martina od Szv. Gore Panonzke d*). Ovi na Benediktine:

4-ich *Szv. Ivana od Jászov. e*).

5-ich *Szv. Krisa od Lelesz f*).

6-ich *Szv. Mihalya od Csorne g*): ovi pak na Premonstrancze zpadaju.

7-ich *B. D. M. od Kolos - Monoſtor* Erdélyzki *h*).

* Pechati Mezt veruvaneh vu obchinzkom, aliszu okrugle, ali podugovate (fig. parabolicæ), na kojeh ali Zachetniki Czirkvih, ali Zagovoriteli (Patroni), ali Biskupi, ali Opati z-Turnom, ali prez nyega *i*) vigyevajusze.

** Ovoga Klostra, Poszle Verevrednozti Ostrogonzki Kanonik, Opatie ove Imanyam, Arki-Kaptolomu prikazanem, predpoztavlyen, z-Plebanushem Mezta, y z-drugemi blisnyemi Plebanushi obnasha *k*).

a) 2æ 13. 15. *b*) Cerographia Hung. pag. 81.
c) 1557: 22, 1575: 17. 1609: 52. 1751: 8. 1802:

18. *d)* 1723: 44. 1802: 16. *e)* 1609: 50. 1613: 32. 1802: 16. *f)* 1655: 103. 1557: 21. 1559: 49. 1608: 12. p. Cor. 1609: 49. *g)* 1574: 32: 1597: 39. 1613: 32. 1655: 39. *h)* Kelemen p. 169. *i)* Cer. p. 96. Schw. §. 150. 151. *k)* Kel. Ond.

§. 149.

Menyshe Pechati Verevredne.

Jeszu y Pechati verevredne menyshe, pod kojemi Szvojnozt Dobar negibucheh (bonorum immobilium), med Sivemi naj menye, preneztisze nemore. Takveszu

1-ich *Pechat Ztola Banzkoga:* z-Ovum Szudi, vu Ztolu banzkom vandani, jachijusze; ztanuje ali pri Banu, ali pri ztareshemu zmed Priszednikov velikaskeh vu Nenazochnozti Bana.

2-och *Pechat Tavernikalzka:* z-ovum jachijusze Ztolicze tavernikalzke Szudi, y Zapovedi tak Mestra tavernikalzkoga, kak y nyegvoga Nameztnika, koji Par od nye ima *a)*.

3-ich *Pechat Ztolov Kotarzkeh*, y *Ztola szudbenoga Horvatzkoga y Slavonzkoga Kralyeztvih b)*.

4-ich *Pechat Varmegyiih, Varashev, Kotarov*, y *Tergovisch predszlobodneh.* Y ove Pechati vu Poszleh, szamo pred onemi tekucheh, Veru vszu imaju. *c)*

a) Jur. Tar. a. 5. 8. 9. 35. *b)* 1723: 30. *c)* 28 12.

§. 150.

Pechati Varmegyinzke.

Od Pechatih Varmegyinzkeh v-Pamet je vzeti, da

1-ich Varmegyie vu Prichetku Perztene Viczekomeshev, y velikeh Szudczev potrebuvaleszu: od ovud izhaja Vpelanye negdashnye vu Lizte Varmegyinzke „*Nos N. Vicecomes, et quatvor Judices Nobilium*" (Mi N. Viczekomes y 4. Veliki Szudczi Varmegyie N.) *a*).

2-och Na Mezto Perztenov Kralyi daliszu Varmegyiam *) Pechati nyim laztovite, potlamkam takove prosziti Zapoved dobile bi bile *b*); y od onda szledeche na Mezto perveshega doshloje vezdashnye vu Lizte Vpelyanye „*Nos Universitas*" (Mi Zkupchina Poglavicz Czirkveneh, Velikashev y Plemenitev Varmegyie *N*).

3-ich Pechatih oveh, na Mezto Josef II. z-Imenom Varmegyie y z-Czimeri Kralyeztva, ali za kratko szamo Vreme drugu Pechat dal je: kajti trejto vre zatem Leto, Meszecz on izti, kada Josef vumerl je, szvoje Pechati perveshe Varmegyie nazad dobileszu *c*).

4-ich Gledech na Poztavlyanye Punoblaztnika (Plenipotentiarii), y Pravdopravnika *d*), y Prenashanye vekivechnozti Dobar negibucheh, nego szamo z-Volyum zadnyum (testamento) *e*), z-Pechatmi vekshemi parijusze.

* Shimechka med Varmegyiami od Wladislava II-ga L. 1490. *f*), Koshicza (Cassovia) pako med Varashi od Ludovika I-ga L. 1396. *g*) Pechati szuszi perve prizkerbele. Odkud Pechati Varashev *h*) od Varmegyinzkeh ztaresheszu *i*).

a) Schwart. Ond. §. 145. *b*) 1550: 62. *c*) Schwart. Ond. *d*) 1723: 35. 1765: 28. 1792: 16. *e*) 1715: 27. *f*) Schwart. Ond. *g*) Ovd. §. 146. *h*) Cerogr. Hung. p. 162. *i*) Ovd. p. 126.

§. 151.

Verevredne Zvanszudbene.

Akoprem na Dugovanya nasha szudbena nimało nezpadaju, z-Muchanyem vendar zaobitisze nemogu josche Pechati szledeche takaj verevredne.

1-ich *Pechat Kralyeztva Vugerzkoga*. Ova vu Vreme Szusanztva Marie I-ve. L. 1385 *a*) ov ima Napisz „*Sigillum Regnicolarum Hungarie*„ (Pechat ZZ. y RR. Kralyeztva Vugerzkoga). Vu Vreme pakò Ravnitela *Ivana od Huniad* L. 1446. na nyoj ov Napiszsze chteje „*Sigillum Prelatorum*, *Baronum et Nobilium Regni Hungarie* (Pechat Poglavicz Czirkveneh, Velikashev, y Plemenitashev Kralyeztva Vugerzkoga) *b*).

2-och *Pechat Kralyeztvih Vugerzkomu priloseneh*: ovu pri Rukah ima previszoke Banzke Chazti Mester (§. 142. *).

3-ich *Pechat Previszokoga Tolnachtva Kralyevzko-Nameztnichkoga* (Sig. Exc. Cons. Reg. Loc. Hung.) za Ravnanye Orszaga.

4-ich *Pechat Previszoke Kamere Kralyevzke* za Gozpodarztvo Kralyeztva.

5-ich *Pechat Glavarztva Vojnichkoga.*

6-ich *Pechat na Navuk zpadajucha* (Sigil. Rei lit.), zadoblyena od Marie II-ge Ther. Zvan Mudrozkupchine Vugerzke imaju takvu Velike, Male, y Narodne Skole.

a) Pray Ond. T. X. F. 9, *b*) Pray Ond. T. XII. F. 4.

§. 152.

Pechati Szamoszvojne negda takaj czelu Veru chine.

Pechati ostale jeszu jedino *szamoszvojne*, kotere vszaki szebi zrezati da: zato tuliko szamo Vere doprinashaju *, kuliko jeden nepriszesni Szvedok. Iznimlyusze vendar

1-ich Pechati *Plebanushev* vu Izpizkeh z-Knig zapiszneh (quoad extr. matricular.): *a*) Chaztnikov zatem varmegyinzkeh, y drugeh, koje vu Piszmih, iz Chazti nyihove nachinyeneh, zvershenu Veru z-szobum nosze *b*).

2-och Pechati perveh Velikashev Kralyeztva (Bar. Regni) Ershegov, y Biskupov, y Priora Auranzkoga: ovi pod Pechatjum szvojum Pravdopravnike valyano poztavlyaju, za Poszle vendar szamo szvoje *c*). Iznimlyesze takaj

3-ich Pripechenye ono, ako gdo Dusnozt, nasze vzetu, z-szamoszvojnum Pechatjum szvojum objachi; onda y ova proti nyemu czelu Veru daje *d*). Zadnyih

4-ich Pechat szamoszvojna zadózta je negda za prenezti Imanya ladanyzka: ako najmre Preneshenye je Chin Szmerti radi (actus mortis Causa) *e)*.

* Szamo akoszu iztinzke: ar vkanylyive, vlaztne takaj, neszamo nikakvu Veru nechine, nego y ostre Kastige za szobum vlecheju. *f)*

a) Int. 1mæ Febr. 1735. y 10æ Maii 1771. *b)* Dec. 4. pag. 31. *c)* 2æ 13. §. 6. *d)* 1635: 90. 1638: 29. 1647: 125. 1729: 37. *e)* 1723: 47. 1715: 27. *f)* 2æ 14. 16. 1723: 9. 11. 12. 46.

DEL XI.

OD

POMOCHIH PRAVDOZNANYA VUGERZKOGA.

§. 153.

Y Znanya ztranzka nam potrebnaszu.

Znanyih, koja Pravicze nashe bolye razmeti, ali pako nashe Pravicz - Znanye vu Chin zpelyati jako pomaseju, ne malosze nahagya. Nam oszebujnesheh szamo doteknutisze naj bu zadozta. Koja, Pravicztesze navchiti zvershene she, pomaseju, jeszu navlaztito:

1-ich Pravicze Rimlyanzke.
2-och Pravicze Czirkvene.
3-ich Dogodozpisz.

§. 154.

I. Znanye Pravicz Rimlyanzkeh.

Da Pravicze Rimlyanzke Praviczam nashem veliku Pomoch doprinashaju, iztinito je, ar

1-ich od Dugovany nekojeh Naredbe nam zevszema fale: tak od Podnashany (servitutibus), y od vekshine Pogodbih Naredbe nashe muche, ne pako Rimlyanzke, koje potlam nashem obchinzkem priravnati nije tesko. K-tomu

2-och ima y Naredbih, koje iz Pravicz Rimlyanzkeh vu Pravicze nashe vlezleszu, kaj vu obchinzkom Verböczy szam zpoznava *a)*: ove anda iz nyih bolyesze razmele budu, buduch da vszigdar chizteshe iz iztoga Zviralischa pijusze vode.

3-ich Testamenti, pred L. 1715. napravlyeni, iz Rimlyanzkek Pravicz szuditisze moraju *b)*: anda nam y zato Rimlyanzke Pravicze potrebne jeszu.

a) 2æ 6. pr. *b)* 1715: 27. pr.

§. 155.

II. Czirkveneh.

Jednaku Pomoch y vu Czirkveneh imamo Praviczah: kajti

1-ich iz oveh takaj vnoga vu Pravicze nashe preneshena jeszu *a)*.

2-och Kolena Rodbinztva y Szvakovztva poleg Nachina Pravicz Czirkveneh prinaszsze *b)* rachunati imaju.

3-ich Pravde szvetczke na duhovni Ztol zpadajuche vu Pomenykanyu Pravicz nasheh szveczkeh takaj poleg Pravicz czirkveneh szudijusze *c)*: da anda iz oveh Naredbe vu Pravdanyu napervo doneztisze mogu, Pravicze czirkvene znati treba je.

a) 2æ 6. pr. *b)* 1æ 106. 107. *c)* Prol. 9. 1552: 25. 1556: 9. 1567: 25.

§. 156.

III. Dogodozpisz.

K-tomu y Dogodozpisz ne szamo Pripecheny Orszachkeh vu obchinzkom, nego y Pravicz nasheh vu oszebnom, Pravdoznancza nashega verlo pomase: ar

1-ich znati Naredbe ni, Rechi nyihove v-Pameti imati, nego y iztu nyihovu Moch y Krepozt; ova pako szamo iz Zroka Naredbe zpoznavasze, a ov iz Okolicz potzavlyeneh Naredbih, koje Dogodozpisz pripoveda.

2-och Predszlobode od Korunyenya Moch szvoju imaju *a)*, niti nevalyaju, ako ono Vreme kasu, vu kojem Kraly vech nije sivel: Korunyenya pako, y Szmerti Kralya Dan iz Dogodozpisza Pravicz zeznavasze.

a) 1791: 2.

§. 157.

Za lehkshe Poszluvanye Pravdoznanezu szlusi

Jeszu y takva Znanya, prez kojeh vu iztom Pravicz nasheh dobrom Zvershavanyu bi zabludili, akoprem Pravicze nashe y prav dobro bi znali. K-ovem zvan Szlosnogovornozti (Rhetoricam) * zpadaju

1-ich Orszagovznanye (Statistica).

2-och Velikochznanye pravdeno (Mathesis Forensis).

3-ich Liztoznanye (Diplomatica).

* Da nigdar nijednoga josche glaszovitoga Pravdoznancza ni bilo, kojemu ali Plodnozt diachkoga Jezika, ali Zbornozt je falela, znano je.

§. 158.

I. Orszagovznanye.

Nazochni Orszaga kojega Ravnanya Nachin, ravnajucheh, y szudecheh Ztolicz Razluchnozt z-Oblaztjum, na nye zpadajuchum, y Nachinom, kak Poszli pri nyihsze obavlyaju, *Orszagovznanye* med oztalemi vuchi. Szledechu anda Haszen iz nyega Pravdoznanecz ima

1-ich zezna on od onud Poszle, koji takaj na Putu Ravnanya, iliti zvanszudbenom (via politica), dokonchatisze mogu, zbog kojeh anda potlam na Put Pravde (viam Juris) dugshi ztupil nebu.

2-och navchisze takaj iz nyega izti Poszlov Techaj, kojega ako znal nebi, szrechen Poszlov szvojeh Dovershek nebiszi mogel obechati.

§. 159.

II. Velikochznanye Pravdeno.

Pravdoznanczu dalye vu Poszluvanyu nyegvom veliku Haszen chini takaj *Velikochznanye pravdeno*, ter vu oszebnom *Meroznanye*, y *Rachunztvo*: ar

1-ich *Meroznanye* vuchi zmeriti Proztor Zemely: anda vu pravichnom Delenyu Imany, vu Dvojnbih Urbariumzkeh, vu Vpelanyu Zkladnoredja (proportionibus) y vu Megyih Poztavlyanyu Pravdoznanecz szvoj Poszel poleg Znanya ovoga zaufaneshe zvershi. Josh bolye

2-och *Rachunztvo* Pravdoznanecz potrebuje: kajti pri Dugih, Poszlih pajdaskeh, y Rachunov Pretreszanyu prez Znanya pravo zrachunati on nikak biti nemore.

§. 160.

III. Liztoznanye.

Naj poszle y prez Lizto-Znanya Pravdoznanecz nash jako tesko bi poszluval. Vuchi ovo, Lizte preszlavne (Diplomata) iliti z-preszlavnemi Rechi zkupszlosena, y z-preszlavnemi Znamenyi objachena Piszma *a)* prav

chteti, ter iztinzka, od neiztinzkeh zebrati; y tri Ztranke ima

1-ich *Pisznozt* (Graphicam): napervo donasha ova vszake Dobe y Nachin piszati, y izta za piszati Orudelya.

2-och *Znamenyozt* (Semioticam). Ova razlase ztanovita Liztov ztareh Znamenya, koja zvan Nachina navadnoga Piszanya vu nyihsze nahajaju.

3-ich *Peldnozt* (Formulariam), ali Szlosnogovornozt Liztoznanya (Rhetororicam Diplomaticam). Vuchi ova Pelde (formulas) Prichetka, Poszlozpisza (textus), Dokanchanya (Epilogi), y Liztov Napravlanye.

a) Schwartner Ond. p. 2. 3.

§. 161.

Liztov ztareh Znamenya, koja ztoje I. na Pochetku.

Znamenya zvannavadna vu Lizteh ztarinzkeh Vugerzkeh jedna taki na Pochetku ztoje: kaktiszu

1-ich *Krizmushi*: ovi Ime Kriztusha josche vu Liztu Andrasha II. *a*) z-Jednoszlovum (monogramma) znamenuju. z-Takvem pochinyasze zmed vszeh domacheh Liztov najztareshi Podignenya Arki-Opatie Gore Panonzke * od Leta 1001.

2-och Znamenye *Krisa proztoga* †. Takovo prepoztavlyeno je Liztu Gerchkomu Szv.

Stefana, z-kojem Kloster Opatichki vu Dolicze Vezprimzke bil je podignyen *b)*.

* Qva *Jednoszlova*, y to zversheno zrezana, dohaja napervo vu Obranenyu toga iztoga Lizta, koje van dal je Novak Ivan Zlatovuztni *c)* Arki-Opat predeshnyi.

a) Schwartner Ond. §. 84. *b)* Szegedi in Andrea Hyerosol. p. 117. *c)* Vindiciæ Dipl. Budæ 1780.

§. 162.

II. Na Mezto Popizka.

Druga pako na Mezto Podpizka bilaszu: vu oszebnom

1-ich *Jednoszlove*, iliti Szlove zadersavajuche vu szebi jednu ali vishe Rechih mudro zkupzpravlyeneh. z-Takvemi nachinyeni Podpizki do vezda szamo od dveh Kralyev, od Szv. Stefana najmre y od Andrasha I. znashliszusze.

2-och *Pechati*: z-ovemi szamemi, Kralyi nashi, zvan chetireh Ztoletja XI. Predszlobod *, z-Jednoszlovum takaj podpiszaneh, Lizte szvoje preszlavne tijá do Ladiszlava Poszmertnoga tverdiliszu *a)*.

* Od Let 1001. 1015. 1037. 1055. jeszu Predszlobode ove. Perva *Arki-Opatiu* (§. 161- 1), druga *Opatiu* B. D. M. od *Pechvárad b)*, trejta *Klostra* Szv. Moricza od *Bakonbél c)*, cheterta Opatiu *Tyhon zverhu Balatina*; od Andrasha I. ova, perveshe pako od Szv. Stefana zadoblyene, podignuleszu.

a) Schwartner Ond. §. 104. b) Car. Péterfy Conc. R. Hung. T. I. p. 4. 5. c) Com. Ign. Battyán LL. EE. Reg. Hung. Tom. I. p. 381. 387. d) Gánoczy Diss. Hist. Crit. de S. Ladislao p. 9.

§. 163.

Iz Liztoznanya Haszen.

Prevelika je anda iz vszake Liztoznanya Ztranke Pravdoznanczu vu Poszluvanyu Haszen: ar

1-ich prez *Pisznozti* niti on ,nezna, da pred najgyenum Szlovotizkum jedino Piszmo Skolno, iliti Gothianzko, t. j. nemsko Dobe one, navadno je bilo; niti da Lizte lanene, nego pargamenzke szamo, predi Karola I. je najti; dapache chtetije neznajuchi niti Haszen iz nyih kakvu vzeti more. Bude

2-och prave za krive, y nazopet krive za prave Lizte y onda dersal, akomu *Znamenyozt* pofali: kajti v. P. vu Liztih bi vszaku Dobu Podpiszek izkal. Y to

3-tich da Lizti na Szud potegnyeni (L. controversæ) iz Peldnozti zvekshinum radi szvoje Neiztinozti y obtuseni, y obszugyeni do szada biliszu, znano je.

DEL XII.

OD

RAZTOLNACHNIKOV (*COMMENTATORIBUS*) PRAVICZ SZAMOSZV. VUG.

§. 164.

Raztolnachnikov Potrebocha.

Zversheno Pravicz Znanye ne drugach, kak z-vszevdilynem Razmishlavanyem, Poszluvanyem, y marlyivom Knig, od Pravicz nasheh mudro popiszaneh, Chtenyu zadobiti moresze. Oztaje anda da z-nyihovem Napervodonashanyem Predznanya nasha dovershimo.

§. 165.

Poszlov nyihoveh Fele y Red.

Poszli od Pravicz Vugerzkeh jedniszu:

1-ich vre nastampani, drugi Rukopiszi (MSS.) josche. Nekoji

2-och od vszeh, nekoji od poszebneh nyihoveh Predverskov. Nekoji

3-ich Ztoletjih presheztneh, nekoji vezdashnyega. Mi vu nyihovom Napervodonashanyu Ztoletjih Redasze dersali budemo.

§. 166.

Ztoletja XVI. I. od vszeh Pravicz nasheh.

Ztareshe od Ztoletja XVI. nikakve nenahajam. Ovo pako Ztoletje od Pravicz nasheh vszeh piszaliszu:

1-ich *Verböczy* Stefan, za ono Vreme Szucza Dvora kralyevzkoga Mester *a)*, y oszebujni Znany Lyubitel, pri vucheneh Lyudih tulikoga Prestimanya, da mu od nyih vu malo Vremena vech kak deszet Knig *b)* aldůvano bilo je. Poszla nyegvoga ov Napisz je „*Tripartitum Opus juris Consvetudinarii inclyti Regni Hungariae per Magiſtrum Stephanum de Werbewcz personalis praesentiae Regiae Majeſtatis locumtenentem accuratissime editum: impressum Viennae Austriae per Joannem Singremium Anno Domini MDXVII. octavo die Maii c)*. Poszel ov trojztranzki, z-Szlovami Gothianzkemi perviput vandan, poleg vszevdilynega Obdersavanya Krepozt Naredbe ima, iznyimlyuch ona szamo, koja iz Dogodozpisza vu nyemsze zadersavaju *d)*. Od Leta 1628. vu Knigi Pravicz napervo ztoi, predi vre visheput prestampan *e)*, ter na druge takaj Jezike preneshen. (§. 167.)

2-och *Szedem* *, z-naj vekshem za onda Pravicz nasheh Znanyem nakincheni, koje, pokehdob vre vnogo predi toga sheztnajzt na Broju *f)*, na to izto odlucheni, Poszel

zvershili niszu, Kraly Ferdinand I. poleg Volye Zbora *g)* za pokopati Poszel Verböczya malo predi zpomenuti y pak odredil je. Ovi pod Ravnanyem Nameztnika Kralyevzkoga prenapraviliszu Pravicze nashe pod Imenom „*Quadripartitum Opus Juris Consvetudinarii Regni Hungariae* 1552. *h*). Poszel ov chetveroztranzki vu Zboru nigdar previgyennije *i*), y Privolenye Kralya dendeneshni seli. Zato vszevdily med Rukopiszi Knisarnicze Bechke na Temnom bil je, doklam L. 1798. 3-toga Velikomeshnyaka z-Szlovami Novoszelianzkemi pritishnyen bil bi v-Zagrebu *k*) in f.

3-ich *Barovius Decius Ivan*. Navuchanye, Bánfy Volfgangu od szebe dano, ov pod Imenom „*Syntagma Jnstitutionum Juris Imp. et Hung.* L. IV. pritisznuti dal je vu Vitembergu, prestampano poszle 1593. v-Kolosvaru in 4. Napervo donasha on ovde Pravicze ne szamo Vugerzke, nego y Rimlyanzke, ter od oveh Baratanye prichimlye.

4-ich *Baksay Bernard*, Tolnachnik Ivana Zapolye Kralya. Nyegov je *Commentarius ad Tripartitum* in 4. MSS. *l*).

a) Dipl. Conf. Trip. *b*) Denis Wienns Buchdrucker Geschichte. *c*) Walaszky Consp. Reip. Lit. in Hung. p. 118. *d*) C. Cziràky Ond. p. 329. *. *e*) Kelemen §. 52. *f*) 1527: 3. *g*) 1548: 21. 1550: 10. 11. *h*) Szegedi Rubr. ad art 15: 1553. *i*) 1553: 15. 1563: 30. 49. *k*) Dogodozpisz nash. §. 129. *l*) Jony Sect. II. §. 44.

* Szedem oneh perveh za onda Pravdoznanczev Imenaszu *m)*: I. Ferencz od *Ujlak* Biskup Gyurzki, y Nameztnik Kralyevzki. II. Pavel od *Gregoriancz* Biskup Zagrebechki. III. Mihàly od Mére Oszobnik. IV. Gregor *Sibrik* od Szarvaskend Toln. Kr. V. Thomas od *Kamaray* Nameztnik Szudcza Dvora Kr. VI. Ivan *Zombor* od Pokateleke, Pravdih Kr. Ravnitel (Dir. Caus. Reg.) VII. Martin *Bondenár* Obodv. Pr. Doktor y Mudrozkupchine Bechke Kanczelar.

m) Szegedi Tyr. P. II. Tit. 6. §. 14. ly Poszel szam oveh izteh vu Alduvanyu na Ferd. I.

§. 167.

Werböczyev Poszel y na druge Jezike je preneshen.

Y szamo ovi Ztoletje XVI. od vszeh Pravicz piszaliszu, iznimlyuch vendar one, koji Verböczya na druge Jezike preneszli jeszu, * kakti

1-ich *Vörös* Blash, Biharzke Varm. Notariush, y za nyim *Heltay* Gaspar, Stampar v-Kolosvaru, y *Laskay* Ivan Inspektor Kaptoloma Belo-Karlovechkoga v-Erdélyu na Vugerzki *a)*. Perveshega Poszel L. 1565. v-Debreczinu in f. zishel je z-Alduvanyem na Ivana Zapolya Kralya *b)*.

2-och *Pergossich Ivan* na Dalmatinzki ** L. 1574. in f. vu Megyimorzkom Tergovischu Nedelischu z-Szlovami Rudolfa Hoffhalter *c)*.

3-tich *Wagner Augustin*, Fiskalish Posonzki na Nemski poleg Zapovedi Mathiasha II. L. 1599. *d)*.

* Prenashanya ova od Tela Naredbe ztavlyajuchega previgyena niszu: ztoga vu Pravdoznanyu szamo na Werböczya diachkoga pozivatisze szme.

** Potlam kak iz oszebujnoga y vsze Zahvlalnozti vrednoga Dara poglavito rogyene Groficze *Eleonore Patachich*, zadnyega glaszovitoga ovoga iztoga Imena y Plemena Odvetka Grofa Bartola Vdove, od vszakojachkeh Navukov Knig odebraneh, na Broju 1200. vre za prodanemi na Stampu Predznanyi nashemi vu Knisarniczu Kr. Velikeh Skol Zagr. dozpelo je, y med nyimi y Pergossicha Prenashanye k-Rukam nashem dobiliszmo, zamuchatisze nikak nemre, da I. Pergossich Werböczya ni na Horvaczki, kaksze je do szada stimalo, nego prav rekuch, na Dalmatinzki Jezik je preneszel: II. czel Werböczyev Predgovor, y iz izteh Napizkov nyegveh (titulis) dozta je vanizpuztil: III. Rechi vnoge teseshe Diachke takve oztavil: IV. na Rechi Horvatom nerazumlyive vu Poszlu ovom vszakichaszszeje zadeti: V. Pravopiszanye (Ortogr.), y Rechih Zkupszlaganye nyegvo je y chudnovito, y opachno. Y zato, akoprem zaradi Ztarine szvoje, y Redkoche mi Poszel ov prestimavamo, ja vendar, ako y predi bimi v-Ruke bil doshel, iz nyega nikaj nebiszi Haszni bil vzeti mogel, dapache vech bime on mutil, y muchil, neg pomagal bil.

a) C. Epp. Battyàn LL. EE. p. 22. *b*) Czvittinger Spec. Hung. Lit. p. 28. *c*) Walaszky Ond. *d*) Ovd.

§. 168.

II. Od nekojeh szamo.

Je takaj y od poszebneh Predverskov Pravicz nasheh Ztoletja XVI. Piszem. Szim zpadaju

1-ich *Martinusius*, drugach *Utechinovich* Juraja, Biskupa Varadinzkoga, potlam Ershega Ostrogonzkoga, y Szv. Czirkve Rimzke Kardinala „*Forma judicii ferri candentis, et aquae ferventis* * t. j. Nachin ztrashnoga onoga Szuda goruchega Seleza y' kipuche Vode L. 1550.

2-och *Pergosich Ivana, S. Stephani ad filium Emericum Admonitio. Viennae* 1587. *in* 8. (§. 167- 2).

* Mathias *Bél*, Poszel ov je med szvoje Ztarine (Antiquitates) poztavil, *Ivan* pako *Tomkaszászky* jega z-mudremi Razlaganyi vucheno raztolnachil.

§. 169.

Ztoletja XVII. nastampani I. zverhu Pravicz vszeh.

Ztolotje XVII. od vszeh Pravicz nasheh szamo dva piszaliszu: najmre

1-ich *Okolicsáni* Ivan: ovoga *Compendium Tripartialis Decreti* vu zvezanom Govorenyu v-Barfe zishel je L. 1636. *a*).

2-och *Dobner* Seb. Ferdinand. pod Napizkom „*Sciagraphia Dichotomica Decreti Tripartiti* 1685. *b*),

a) Paul. Walaszky Ond. p. 155. *b*) Kubinyi p. 799. y Iony Sect. II. §. 46.

§. 170.

II. Zverhu nekojeh.

Ztem visheih od poszebneh Predverskov Ztoletje ovo piszalo je: vu oszebnom

1-ich *Kitonich* Ivan od Koztanicze Horvath Plemeniti lepsheh Navukov, y Mudroznanztva Mester, y Pravdih Kr. Ravnitel: pod Imenom „*Directio Methodica processus judiciarii J. Regni Hungariae*“ * iliti Ravnanye redno Baratanya szudbenoga Pravicz navadneh Szl. Kralyeztva Vugerzkoga. Za szada zlusi jedino Znanozti Ztarine, kajti szudbeno onoga Vremena Baratanye po potleshneh Naredbah je premenyeno *a*). Ovoga iztoga je takaj „*Centuria Contrarietatum, et Dubietatum e Tripartito desumitarum, et resolutarum*“ iliti Ztotinka Protivnoztih y Dvojnoztih. Od Zto Napervoztavlyany (Thesibus) Poszel ov taksze naziva; kojem y Szuprotztavlyany (Antitheses), y ovem Odgovorov ravno tuliko pridal, ter Naredbe napervo doneshene zjedinech pokazal je, da Werböczy szebi protivilsze nije. Na Knigu ovu den deneshnyisze poziva, y z-perveshum v-Pravicz-Knige ztoi, Moch vendar Naredbe nijedna zadobila ni. v-Ternave Leto 1619. perviput, drugiput pako z-Prenashanyem Vugerzkem Ivana *Kászony* obodve zishleszu v-Leutsovie L. 1620. in 4.

2-och *Fritsovich* Boltek *de Nobilitate Hungarorum*. Argentorati. 1627. in 4.

3-ich *Szakmárdi* Ivan Mester (Proto-Notarius), *de Processibus Octavalibus b*).

4-ich *Steinhübl* Ivan, Novaczkovanya Nadztojnik. Nyegov je Sumarischer Extract *aus* der Berg-Ordnung 1649. *c*).

5-ich *Szeleczki* Ivan, Notariush Posunzki „*de cessione bonorum*" Argentorati 1651.

6-ich *Tábori* Ivan Otto, Obodv. Prav. Doktor. Od nyega je *Collatio Juris Romani et Hung. quoad prima Juris principia* 1651. in 4.

7-ich *Baigler* Ivan Posunecz pod jednakem Napiszkom „*Collatio Juris Romani et Hungarici*" Argentorati 1657. in 8.

8-ich *Rithaler Mihály* „*de Nobilitate Hungarorum*" 1664. Wittembergæ.

9-ich *Pravicze Varaske Varashev Bártfa y Eperjes* vu Nemskom Jeziku vandane L. 1700.

* Poszla ovoga da Napuli Boltek Prepust Zagrebechki v-Bononie L. 1600. bi bil zgotovil, y vre gotovoga poszle Kitonichu predal, daga naj na Vugre prenapravi, velisze *d*).

a) Dogodozpisz nash §. 144. *b*) Kubinyi Ond. p. 218. *c*) Dogodozpisz nash §. 131. *d*) Kerchelich de Script. Croatiæ.

§. 171.

Ztoletja XVII. Rukopiszi.

Kajsze Rukopiszov dotiche Ztoletja ovoga, szledeche zamuchati nemoremo.

1-ich *Nyerö* Mihalya Vugerzkoga na Glaszu Pravdopravnika *Jurisprudentia* e Jure *Hung. conscripta* Part. IV. *a*).

2-och *Istvánfy* Stefana, Vármegyiih Gömör, Borsod, y Torna Szudb. Ztola Priszednika, *Juris Hung. Extractus b*).

3-ich *Szirmay* Andrasha, *Compendium Tripartiti:* Vu ovom Zavjetku Tripartituma razlosil je Piszecz ov, za Szinov szvojeh Haszen, na kulikosze szada vszaki nyegov Napisz (titulus) potrebuje. Pridajè takaj ovde iz Baratanya vezdashnoga vnoga, koja vu Tripartitumu nenahajusze. v. P. od Deleny, zadnyeh Voly, Pogodbih. Piszal je takaj *Jurisprudentiam Libris IV. c*).

4-ich *Missovicz* Mihalya „*Delineatio Logica-Juridica Operis Tripartiti Werböcziani*" *d*).

5-ich *Szakmardi* Ivana Mestra (§. 170-3.) *Methodus Processuum.*

a) Horanyi p. 690. *b*) Jony Sect. II. §. 44. *c*) Kubinyi p. 819. *d*) Walaszky p. 169.

§. 172.

Ztoletja. XVIII. naſtampani I. zverhu Pravicz vszeh A. Ztareshi.

K-ztoletju XVIII. koracheh josh vishe Piszczev nahajamo. Imena oveh, kak y Poszlov nyihoveh zverhu vszeh Pravicz jeszu

1-ich *Szent Pály* Ferencz „*Werböczy István Törvény Könyvének Compendioma*" Kolpsvár 1701. 8. vu Govorenyu zvezanom.

2-och *Dobner* Ferd. Sebaszt. (§. 169-2.) od Rattenhof Varasha Sopronzkoga Fiskalish „*Inſtitutiones Tripartiti Juris Hungarici Privati*" 1726. 4.

3-ich *Szegedy* Ivan iz Thov. Jesu „*Tripartitum Juris Hung. Tyrocinium*" Tyrn. 1734. in 8. *

4-ich *Répszély* Laczko iz Thov. Jesu z-zamuchanem Imenom „*Syntagma Juris Hungarico - Transylvanici*" Claud. 1742. v. 8. Poszel ov ovo izto Leto drugoch pod Napizkom „*Idea Actionum juridicarum*" van je zishel.

5-ich *Huszty* Andrash Erdelecz „*Jurisprudentia Hungarico - Transylvanica*" Cib. 1742. v. 4.

6-ich *Prileszky* Pavel Firsta Josefa Eszterházy Pravdravnitel. *Quadripartitum Juris Consv. I. Regni Hung.* Sopr. 1743. v. 4.

7-ich *Paulovich* Imbrih „*Syntegma Juris Hung. et Transylv.* Claud. 1743.

8-ich *Lázár* Ivan Grof. *Versus Mnemonici summaria et titulos Tripartiti exhibentes.* Cibinii 1744. v. 4. *a*).

* Ovde Szegedi Napizke Werböczya ne szamo razlase, nego y Pravicze Czirkvene, y Rimlyanzke z-nyimi zkupszlase, y odregyeneh od Karola III. na Pobolshanye Pravicz nasheh (Commissionis Systematscæ) Miszel vszakomu Napizku k.tomu pridaje. Ovoga iztoga Szegedia jeszu y *Rubricae, sive synopses Titulorum, Capitum, et articulorum universi Juris. Hung.* Tyrn. 1734. v. 8. Zarad mudreh Vpametjemany, iz Zviralisch iztinzheh van vzeteh, y ova Kniga jako hvalisze. Z-ovemi takaj vszu Pravicz - Knigu na §§. po szebi razdelyenu prelepo je razszvetil L. 1751. Zato Ime nyegvo jedino z-Knigum - Pravicz pokopatisze more.

a) C. Cziraaky p. 328.

§. 173.

B. Potleshni.

Ideju potleshneh zverhu vszeh Pravicz Ztoletja ovoga Piszczev, y Poszlov nyihoveh Imena, kojaszu

1-ich *Huszty* Stefan, Navuchitel Pravicz Vugerzkeh vu Agrie: *Jurisprudentia, seu Commentarius novus in Jus Hung.* Bud. 1748. 1760. Tyrn. 1766. Kn. III.

2-och *Vinkler* Ivan, Navuchitel Pravicz Vug. v-Kolosvaru: *Jus Transylvanicum.* Claud. 1780.

3-ich *Fleischhacker* Ivan, Navuchitel Pravicz Vug. v-Posunu: *Institutiones Juris Hung.*

L. III. Pos. 1795. in 4. z-zamuchanem Imenom.

4-ich Neznani — *Explicatio Werböczii* 1795. 1800. Pest. et Pos.

5-ich *Kövi* Sándor, Navuchitel Pravicz Domovine Sáros-Patakianzki z-zatajenem Imenom: *Elementa Jurisprudentiae Hung. loco manuscripti edita.* Cass. 1800. 8. *a*).

a). Ratio Jurisprudentiæ Hungaricæ pag. 5. 18. &c.

§. 174.

II. Od nekojeh szamo Delov I. Polztoletje pervo.

Zverhu poszebneh pako Pravicz Delov Ztoletje ovo do perve Polovicze Poszli szledechi izishliszu:

1-ich *Okolicsani* Pavel: *de modo juris administrandi antiquo*, iliti od *Oktavalzkeh*; od oneh, koji *judicia brevia* szusze zvali; od zvannavadneh (Extraordinariis); y od drugeh oneh Vremen Szudov *a*).

2-och *Bercsény* Demetra „*An juxta allegata in quaestione etiam Juris procedendum sit*„ 1708. 8.

3-ich *Eszterházy* Pavla — *Praecognitio Juris* Pos. 1713.

4-ich *Dobner* Ferd. Seb. (§. 172. a.) *de Nobilibus in Civitate conservandis* 1726. 4.

5-ich *Lehotay* Andrásha, Navuchitela Chesko-Ternavzkoga, *Juris Principia* 1733.

6-ich *Prileszkya* (§. 172-6.) *Opusculum de Pecorum abactionibus*. Pos. 1735. 12. t. j. Od Otiravanya Sivine: opet pritishnyen v-Zagrebu z-Szlovami Janka Weitz L. 1736.

7-ich *Cserei* Alexiusha, *Praxis Procuratoria ex Trip*. Claud. 1740. 12.

8-ich *Szörényi* Laczka, Kanonika Nitranzkoga, *Manuale Canonicorum*. Pos. 1744. 8. Za Poszle Verevrednozti vlaztne.

9-ich *Varró* Mihalya, Pravdopravnika „*Idea actionum juridicarum*" Claud. 1745. 12.

10-ich *Gocsecz* Gabora, Sekretara Groficze Révay, potlam v-Peſtu Pravdopravnika, *Systema Praxis Criminalis*. Budæ 1746. in 12. ZZ. y RR. alduvan.

a) Walaszky p. 221.

§. 175.

II. Poloviczu Ztoletja iztoga drugu.

Drugo Polztoletje na Szvetlo doshliszu:

1-ich *Bodo* Mathiasha, Fiskalisha Grofa Koháry, *Jurisprudentia Criminalis* Part. II. 1751. f.

2-och *Kloosz* Pavla, Navuchitela Ternavzkoga, *Praxis Fori Spiritualis* Tyrn. 1756. 4.

3-ich *Trsztyánzky* Daniela, Toln. Kameralzkoga, *de aditione Haereditatis*. 1759. 4.

4-ich *Szereday* Andrasha, Kanonika Erdelyzk. *Tripartit. Prax. judic. Sacrorum in*

Hungaria, *et Transylvania Tribunalium*. Claud. 1760, f.

5-ich *Radnofay Nagy* Sige *de Praescriptionibus* Claud. 1761. 4.

6-ich *Molnár* Ferencza, Priszednika v-Kumanii, *Patvarista Novitius* Agriæ 1762. 4.

7-ich *Bod* Petra, *Jus Conubiale* 1763. 8. *Praxis Fori Eccl.* 1764. 8. Claud.

8-ich *Müller* Ferdinanda, Senatora Budimzkoga, *de processu Cridali*. Bud. 1764. 4. 1745. 12. Poszel ov na Zapoved Kralyevzku zdelan je *a*).

9-ich *Szokoloczy* Venczeszlava, Piariste, *Tribunal Eccl. Utriusque fori legibus accomodatum* Pos. 1770. 4.

a) Kubinyi p. 809.

§. 176.

Szim josh zpadajuchi.

Polztoletje ovo josche szledechi vszakojachke Pravicz nasheh Dele vucheno razszvetiliszu: najmre

1-ich *Markovich* Mathiash Ant. Tolnachnik kralyevzki, y Ravnanya navuchnoga poleg previszokoga Tolnacha kralyevzkoga Priszednik; pred tem Navuchitel Pravicz czirkveneh glaszoviti v-Pestu. Piszal je ov *de fontibus Juris Hung*. Tyrn. 1776. y 1786. 8. na Grofa Niczky z-Alduvanyem.

2-och *Demién* Anton de Szent Kátolna Tolnachnik Kr. predi Navuchitel Pravicz Naravzkeh v-Pestu. Ov od toga vu Poszlu szvojem baratse: Jeli Otecz Deczu szvoju po zadnye volye prozto odverchi more. Izishel je v-Ternavi 1776. 8. Poszel ov.

3-ich *Nitray* Mathiash, malo predi rechenoga Ravnanya navuchnoka Napervoszednika Mezto dersechi (Præſidium gerens.). Poszel nyegov Ime noszi „*de eo quid feudum inter et Regiam quae in Hungariae Regno obtinet, Donationem conveniat, et intersit.* Bud. 1780. 8.

4-ich *Hirsch* Mihály, Navuchitel Pravicz Naravzkeh v-Gyure, v-Pechuhu, y v-Pestu, *de Donatione Regia.* Bud. 1780. 8.

5-ich *Kövesdi* Laczko, pri Vechnicze Kr. Pravdopravnik, poszle Szudecz v-Neozolu. Ov na Szvetlo dal je *Examen Werböczii Tripartiti* Pest. 1785. 4.

6-ich *Keller* Siga Tolnachnik, *de Processu Concursuali.* Vienn. 1786.

7-ich *Matkovich* Ivo, *de Habitu Juris Civilis* (Romani) *ad forum Hung.* Bud. 1790. 8.

8-ich *Nándsy* Benjamin. Ovoga Razgovori dva znaniszu I. *Testamentom a Magyar Országi Törvények szerént* 1798. 8. II. *A' Magyar Polgárnak Törvény szerént való rendes Örökösse.* Pest. 1799. 8. *a)*

a) Kelemen p. 159.

§. 177.

Ovoga Ztoletja Rukopiszi I. od uszeh Pravicz.

Vre od Rukopiszov Ztoletja ovoga. Ovi ter od vszeh Pravicz nasheh jeszu:

1-ich *Bohus* Juraja, *Jus Civile Hungaricum* pod Karolom III. poleg obechanoga Dara zkupszlosen *a)*.

2-och *Perliczi* Daniela, Neograd Varmegyie Vrachitela, *Conspectus Jurisprudentiae Hungaricae methodo mathematica Theoretico practica.*

3-ich *Gregár* Stefana, Navuchitela Pravicz Vug. v-Ternave, *Commentarius Theoreticus in Tripartitum Hung.* 1755.

4-ich *Ambrosy* Juraja, Grofov Antona Károly, y Antona Grassalkovich Pravdravnitela, y Punoblaztnika. *Idea universi Juris Hungarici.*

5-ich *Nitray* Gabora, Navuchitela Pravicz Vug. v-Pestu, y Otcza gore (§. 176-3.) zpomenutoga Mathiasha *Institutiones Juris Hungarici privati de Pers. de Reb. et Act. Juris a)*.

a) Kub. p. 796.

§. 178.

II. Od nekojeh Pravicz Ztrankih.

Od poszebneh pako Pravicz nasheh Ztrankih oviszu:

1-ich *Prileszky* Pavla, (§ 172-6), *Directio processualis circa Causas in Comitatibus ventillari solitas.*

2-och *Perliczia* (§. 177-1.) *Tractatus juridicus de Collatione - - - bonorum pro fidelibus servitiis, — de ratione decidendi Casus forenses, dubiis medicis obnoxios* 1750. *a*).

3-ich Grofa Antona *Brunzvik* de Korompa *od Pravdih Techaja.*

4-ich *Kelcz* Josefa pri Piszarnicze Kr. Vugerzkö - Dvorzke negda Tolnachnika *Planum Curiale*, y *Cynosura* (§. 108-1).

5-ich *Szvetich* Jakoba Oszobnika *Opiniones ab a.* 1768. *usque* 1780. *ad quaestiones Juris a R. Maria Ther. propositas.*

6-ich *Ürményi* Josefa, predtem Oszobnika, potlam Gubernatora Galiczianzkoga Kralyeztva, ſezda pako Szudcza Dvora Kr. y Mudrozkupchine Vug. koja vu Pestu je; Napervoszednika, Navukov y Navuchitelov oszebujnoga Prestimanitela. I. *Principia Juris Curialis Hung.* 1779. * II. *Prolegomena de Praeliminaribus juris Principiis.* Part. II.

7-ich *Lányi* Josefa, poleg Piszarnicze Kr. Vugerzko - Dvorzke Tolnachnika y Poszlov navuchneh onde naj zkerblyiveshega Opravitela *od Pravdih Narave.*

8-ich *Kövesdi* Laczka, (§. 176- s) I. *Coronalitas legibus et facto illustrata.* II. *Supplementum Coronalitatis.* III. *Regnum anti - Werböczianum.* IV. *de reciproca Cleri, et Secularis praescriptione.*

9-ich *Poor* Stefana Pravdopravnika vu gorne Vugerzke Zemlye: *Tractatus de Processibus Criminalibus a).* za varashke Magistrate.

* Rukopisz ov je za Poszel Princza Austrianzko-Kralyevzkoga *Maximiliana,* kojega Piszecz je vu Vug. Praviczah navuchal, napravlyen. Kub. p. 821.

a) Jony Sect. V. §. 9.

§. 179.

Ztoletja szad tekuchega I. zverhu czeloga Pravdoznanya.

Jeszu naj zadnyich Ztoletja XIX. szad tekuchega, y to zverhu czeloga Pravdoznanya, do vezda van dane Knige:

1-ich *Honnyi Törvény Görts* Ilie, Princza Alberta Fiskalisha, 1804.-8. Na Diachki Jezik obernul je Poszel ov *Brezanoczy* Adam, Navuchitel Pravicz Czirkveneh Peſtanzki, koje Prenashanye z-Szlovami y z-Ztroshki

Juraja Aloys. Belnaj Navuchitela negda Posunzkoga Dogodozpisza Kralyeztva 1807. 8. nastampano je.

2-och *Institutiones Juris Priv. Hung.* Pest. 1814. Vol. IV. 8. *Kelemen* Imbriha, Tolnachnika Kr. y Pravicz oveh izteh v-Pestu Navuchitela. *

* Piszcza ovoga preobilna Vuchenozt, prevelika Pazlivozt, y diachkoga Jezika, z-kojem Pravicze Vugerzke odichil je, Lepota, Poszlu nyegvomu ne szamo naj znosneshega Kralya nashega *a*) nego y ztranzkeh tija Ladavczev Falu zadobileszu, koji Nyega, poshilyajuchmu zpomlyive Novcze zlate, z-szvojemi vugodnemi Liztmi, prestimaliszu *b*). Poszel ov dasze y pak pritische, Nazveschenye zverhu toga, vre izishlo je, y Mi vszakomu Pravicz nasheh Lyubitelu preporuchati nyega za dozta nemoremo.

a) Rat. Jurispr. Hung. pag. 6.
b) Szlemenich pag. 101.

§. 180.

II. Zverhu Ztrankih nyegveh.

Zverhu ztanoviteh pako Pravicz nasheh Delov jeszu ove:

1-ich *Horkovich* J. *de Praescriptione in sensu legum Hungaricarum* Pest. 1804. 8.

2-och *Csaplovich* Ivan, *Problemata C. Georgi condam Fekete de Galantha Personalis, dein Judicis Curiae.* 1814. 8.

3-ich Ztanovitoga prez Imena: *Ratio Jurisprudentiae Hungaricae ad ductum Institutionum Kelemenianarum.* Viennæ 1817. 8.

4-ich *Szlemenich* Pavla, *Discussio opusculi, cui Nomen Ratio Jurisprudentae Hungariae ad ductum Inst. Kelemenianarum.* Posonii 1817. 8. Ovoga iztoga Navuchitela Pravicz Vug. Posunzkoga, jeszu y „*Elementa Juris Criminalis Hung.* Pos. 1817. 8.

§. 181.

Poszlov od Prav. Vug. Vsivanya Nachin.

Y ovoszu vszi, koji nam znaniszu, Pravicz nasheh Raztonachniki: od chijeh vendar mudropopiszaeh Poszlov ono pred Ochi imatisze mora, da

1-ich Napervcztavlyanya budi jednoga, budi drugoga, Werböczya van zemshi, niszu tak ztalna, kak dą neb mochi od nyih nikak odztupiti: ar Piszecz nijeden, kakti Piszecz, Pravicz-davavecz nije, nego szamo oneh je Raziasitel. Zato

2-och gde bsze znashlo, da od pravoga Naredbih Razmeranya Piszecz koji bi bil odztupil, tak onde Miszel Praviczedavavcza iz Zroka Naredbe bolye zizkati potrebno je.

Ztr.	*Pot.*	*Falinge*	*popravi.*
4	10	Adumbratlo	Adumbratio
15	23	§. 115.	§. 114.
40	22	28-mi: 1486.	18-ti: 1486.
43	6	Dec. 8. pag. 50.	Dec. 8. pag. 56.
59	zadn.	1715: 25.	1608: 15. a. c.
60	24	(§. 93-2)	(§. 92-2)
61	14	*c*) 1681: 17.	*c*) 1687: 17.
67	19	(§. 138-3)	(§. 139-3)
69	20	*c*) 1æ 32. 64. &c.	*c*) 1æ 32. 63. &c.
72	zadn.	*c*) 1635: 40.	pridaj 2æ 8.
77	16	Consp. Op. n. 2.	prid. n. 3.
81	17	Lizt 204.	Ztran 204.
85	3	(§. 92.)	(§. 40.)
—	24	(§. 68.)	(§. 64.)
89	11	vu oszobnom	vu oszebnom
93	24	*f*) 2æ 13. §. 4.	*f*) 2æ 13. §. 3.
94	19	*Peachati*	*Pechati*
98	1	Inscrptiones	Inscriptiones
100	zadn.	R. D. §. 136.	R. D. §. 139.
101	21	Schw. §. 133.	Schw. §. 123.
105	26	1807: 15. §. zadn.	1867: 15.
106	11	izrucheno	izruchena
109	4	1649: 48.	1649: 38
111	1	1613: 32.	zpuschaj
117	11	1556: 9.	1557: 9.
—	21	potzlavlyeneh	poztavlyeneh
121	10	Popizka	Podpizka.
126	30	Posonzki	Posunzki.

